

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS JUSTICIJOS INSTITUTAS

DAINIUS GUOBUŽAS
CIVILINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

**SUTARTIES NUTRAUKIMAS ESMINIO SUTARTIES
PAŽEIDIMO ATVEJU LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lekt. Dr. Algirdas Matkevičius

Vilnius, 2014

TURINYS

IVADAS.....	3
1. ESMINIO SUTARTIES PAŽEIDIMO SAMPRATA IR POŽYMIAI.....	7
1.1 Esminis sutarties pažeidimas kaip pagrindas nutraukti sutartį	7
1.2 Esminio sutarties pažeidimo sąvoką apibrėžiantys požymiai	12
1.2.1 Pažeidimo padarinių pobūdis (CK 6.217 str. 2 d. 1 p.).....	14
1.2.2 Sutarties sąlygų pobūdis (CK 6.217 str. 2 d. 2 p.)	18
1.2.3 Prievolės pažeidėjo kaltės forma (CK 6.217 str. 2 d. 3 p.).....	23
1.2.4. Sutarties įvykdymo tikimybė ateityje (CK 6.217 str. 2 d. 4 p.)	25
1.2.5. Sutartį pažeidusios šalies nuostolių dydis (CK 6.217 str. 2 d. 5 p.).....	28
2. ESMINIS SUTARTIES PAŽEIDIMAS TARPTAUTINĖJE SUTARČIŲ TEISĖJE	32
2.1 Lyginamoj analizė UNIDROIT principų kontekste	32
2.2 Lyginamoji analizė Europos sutarčių teisės principų (PECL) kontekste	37
2.3 Lyginamoji analizė CISG konvencijos kontekste	40
2.4 Lyginamoji analizė DCFR pagrindų sistemos kontekste	47
3. SUTARTIES NUTRAUKIMO DĖL ESMINIO SUTARTIES PAŽEIDIMO PROBLEMINIAI ASPEKTAI	51
3.1 Sutarties nutraukimas joje numatytais sutarties nutraukimo pagrindais (CK 6.217 str. 2 d. 5 p.)	51
3.2 Vienašalio sutarties nutraukimo tvarka (CK 6.218 str.)	55
3.3. Sutarties nutraukimas dėl iš anksto numatomo sutarties neįvykdymo (CK 6.219 str.).....	60
3.4 Sutarties nutraukimo momentas ir teisinės pasekmės	65
IŠVADOS	70
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	74
SANTRAUKA	81
SUMMARY	82

IVADAS

Civiliniai teisiniai santykiai yra visuomenės vystymosi ir tobulėjimo garantas, padedantis žmonėms sąveikauti tarpusavyje kasdiniuose asmeniniuose ar verslo santykiuose. Šiems santykiams sureguliuoti pasitelkiami teisingumo, lygiateisiškumo, sąžiningumo, dispozityvumo, protingumo, šalių autonomijos, teisėtų lūkesčių ir daugelis kitų principų. Norėdamos įteisinti civilinius teisinius santykius šalys laisva valia kasdien sudaro įvairaus pobūdžio sutartis, kurių pagalba, vadovaudamiesi sutarčių laisvės principu savo nuožiūra ne tik nustato tarpusavio teises ir pareigas, bet ir kitus sutarties šalims svarbius aspektus. Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse¹ (toliau - CK) nustatyta, jog teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią (CK 6.189 str. 1 d.), todėl bendradarbiavimo bei kooperavimosi principais besivadovaujančių kontrahentų privalo būti vykdomos tinkamai, sąžiningai bei kuo ekonomiškiau kitai šaliai būdu, vadovaujantis sutarties turiniu, jos prigimtimi ir imperatyviomis įstatymų normomis (CK 6.200 str.). Iš to galime spręsti, jog bet kurios sutarties esminis bruožas yra jos sąlygų privalomumas šalims, kas ne visada yra įvykdoma sąlyga. Neretai pasitaiko atvejų, kai sutartys yra pažeidžiamos jų nevykdant, jas vykdant netinkamai ar pavėluotai. Dėl šios priežasties sąžiningai ir tinkamai sutartį vykdančiai šaliai įstatymas suteikia papildomų garantijų ir numato įvairias pažeistų teisių gynimo priemones, tame tarpe ir teisę nesikreipiant į teismą vienašališkai nutraukti sutartį. Tai viena iš įstatymų leidėjo įtvirtintų savigynos priemonių, kuri laikoma adekvačia reakcija į sutartį pažeidusios šalies elgesį, pasireiškusį esminiu sutarties pažeidimu (CK 6.217 str. 2 d.).

Esminio sutarties pažeidimo nustatymas yra fakto klausimas, o pačiai esminio sutarties pažeidimo sąvokai apibrėžti labai sunku nustatyti aiškias ir griežtas taisykles, kurios būtų universalios ir tikėtų kiekvienai modeliuojamai situacijai. Atsižvelgiant į tai, esminio sutarties pažeidimo sąvoka yra pakankamai neaiški ir priklausoma nuo konkrečios situacijos faktinių aplinkybių. Tai neretai sukelia daug teisinių diskusijų. Šalims nesusitarus ir sutartyje nenurodžius, kokių sutarties sąlygų pažeidimas pagal sudarytą sutartį bus laikomas pagrindu nutraukti sutartį (CK 6.217 str. 5 d.), esminiam sutarties pažeidimo faktui konstatuoti naudojamas gana daug problemų praktikoje keliantis subjektyvių vertinamųjų kriterijų (apimančių pačių sutarties šalių elgesį, jų lūkesčius, nuspėjamumą, aplinkybių vertinimą) ir objektyvių kriterijų (apimančių patirtą žalą, sutarties sąlygų nustatymo būdą) analizės metodas. Šie, CK 6.217 str. 2 d. įtvirtinti, esminio sutarties pažeidimo kriterijai, pasak Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, yra tarsi priemonė, kuria „išmatuojamos“ kiekvienos sutarties pažeidimo aplinkybės suteikiant teisę patiems civilinės apyvartos dalyviams (ginčo atveju – teismui) spręsti, kaip turi būti vertinamas atitinkamas pažeidimas.²

¹ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 29 d. nutartis civilinė byloje *J. Z. prieš UAB „Baldras ir kt.*, Nr. 3K-P-346/2004// <http://www.infolex.lt/tp/40912>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

Temos aktualumas ir problematika. Autoriaus nuomone, vienašalio sutarties nutraukimo teisiniai aspektai yra viena sudėtingiausių ir sunkiausiai sprendžiamų sutarčių teisės problemų, dėl esminio sutarties pažeidimo fakto nustatymo bei su juo susijusios sutarties nutraukimo tvarkos prievolių santykių praktikoje sudaranti ganėtinai didelių sunkumų tiek sutartį nutraukiančiai, tiek sutartį pažeidusiai šaliai. Šie sunkumai yra susiję su fundamentalių sutarčių teisės principų *favor contractus* (prioriteto sutarties vykdymui), *impossibilia nulla obligatio* (neįmanomumo įvykdyti prievolę), *rebus sic stantibus* (sutarties tolimesnio vykdymo priklausomai nuo sudarymo metu galiojusių aplinkybių pasikeitimo) ir *pacta sunt servanda* (sutarties privalomumo) principų kolizija. Panašios pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT), kuris pasisakydamas dėl vienašalio sutarties nutraukimo kaip išimtinės pažeistų teisių gynimo priemonės ne kartą yra nurodęs, jog *sutarties nutraukimas pagal tarptautinės sutarčių teisės favor contractus principą ir jį atspindintį nacionalinį teisinį reguliavimą yra išimtinis sutarties šalių teisių gynimo būdas, todėl jo taikymui turi būti konstatuotas pakankamas įstatyminis ir faktinis pagrindas*.³ Taigi tokio pobūdžio situacijose sprendžiant sutarties nutraukimo (ne) teisėtumo klausimą, surasti kompromisinį problemos sprendimo būdą yra be galo sudėtinga, o kartais ir neįmanoma.

Be abejonės tinkamai taikomas vienašalio sutarties nutraukimo institutas gali įtakoti ne tik greitą ir teisiškai pagrįstą išeities tašką iš abiem sutarties šalims susiklosčiusios netinkamos padėties, bet ir leidžiantis kontrahentams deramai apginti savo pažeistas teises tinkamiausiu būdu, išvengiant ginčų nagrinėjimo teisme. Deja, šio instituto taikymo kriterijai iki šiol nėra aiškiai ir nuosekliai išnagrinėti bei visapusiškai įvertinti doktrininio ir ypač teismų praktikos požiūriu. Po šios doktrinos šydu slypi itin stipri priemonė kreditoriaus teisių apsaugai užtikrinti, tačiau šia priemone galima naudotis tik visa apimtimi suvokiant pačią doktrinos esmę ir tiksliai ją taikant esamai problemai spręsti. Priešingu atveju, esminio sutarties pažeidimo fakto pripažinimas, kaip savigynos priemonė, gali būti nuginkijamas ir sukelti neigiamų pasekmių net pačiai nukentėjusiajai šaliai ar kitaip paveikti jos teises.

Didelis nagrinėtų ginčų kiekis Lietuvos teismų jurisprudencijoje aiškinant ir taikant CK 6.217 str. nuostatas rodo, kad dažniausiai esminio sutarties pažeidimo institutas šalių yra suvokiamas pernelyg siaurai, o CK 6.217 straipsnio 2 dalies ar sutartyje numatytais vienašalio nutraukimo pagrindais naudojasi tik kaip pretekstu vienašališkai nutraukti sutartį. Tuo tarpu teismų praktikoje buvo ne kartą akcentuota, jog siekiant vienašališkai nutraukti sutartį svarbu atsižvelgti ir į sutarties vykdymo tarp šalių susiklosčiusią praktiką, taip pat į sutartį pažeidusios šalies vaidmenį ir kt.

Toks šios doktrinos taikymas praktikoje daugeliu atvejų sąlygoja ginčus tarp sutarties šalių. Iš kitos pusės, ši situacija taip pat įrodo, jog nesant aiškaus teisinio apibrėžtumo Civiliaame

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje *ŽŪB „Minaičiai“ prieš AB „Žemaitijos pienas“*, Nr. 3K-3-14/2010/<http://www.infolex.lt/tp/149202>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

kodekse, tiek sutartį nutraukianti šalis, tiek sutartį pažeidusi šalis, kuri ginčija vienašalį sutarties nutraukimą, dažnai piktnaudžiauja savo procesinėmis teisėmis. Visų šių aplinkybių visuma būtent ir nulemia poreikį pateikti esminio sutarties pažeidimo instituto sisteminę analizę per Lietuvos teismų jurisprudencijos prizmę.

Tikslas ir uždaviniai. Atsižvelgiant į temos aktualumą, šio baigiamojo darbo tikslas – pateikti išsamią sutarties nutraukimo iš esmės pažeidus sutartį Lietuvos teismų jurisprudencijoje analizę, atskleidžiant galimus probleminius aspektus, su kuriais susiduria tiek Lietuvos teismai, tiek sutarties šalys, taikydamos ir aiškindamos šį institutą reglamentuojančias teisės normas.

Užsibrėžtam tikslui keliami šie uždaviniai:

1. Remiantis mokslinės literatūros bei Lietuvos teismų praktikos analize atskleisti esminio sutarties pažeidimo sąvoką bei ją apibrėžiančių vertinamųjų kriterijų turinį.
2. Pateikti esminio sutarties pažeidimo instituto aiškinimo nacionalinėje ir tarptautinėje sutarčių teisėje lyginamąją analizę.
3. Išsiaiškinti pagrindinius vienašalio sutarties nutraukimo dėl esminio sutarties pažeidimo probleminius aspektus.

Tyrimo ribos, objektas ir dalykas. Šio darbo objektas yra vienašalio sutarties nutraukimo atveju susiklostantys teisiniai santykiai, kurių ribas apibrėžia Lietuvos teismų praktikoje pateikiami išaiškinimai dėl CK 6.217 straipsnio 1, 2 ir 5 dalių, 6.218 – 6.219 ir 6.221 straipsnių taikymo apimties. Kadangi CK 6.217 ir 6.218 straipsniai yra tik bendrosios normas taikomos sutarties nutraukimui, baigiamajame darbe taip pat bus akcentuojamas dėmesys ir atskirų sutarčių vienašalio nutraukimo ypatumams atskleisti. Atsižvelgiant į tai, kad baigiamojo darbo tema iš esmės susijusi tik su Lietuvos teismų praktikos dėl vienašalio sutarties nutraukimo (ne) teisėtumo klausimų analize, darbe nebus išsamiau analizuojama esminio sutarties pažeidimo instituto raida, sutarties nutraukimas nustačius papildomą terminą sutarčiai įvykdyti (6.217 str. 3 d.), ar su sutartinių įsipareigojimų vykdymu iš esmės pasikeitus aplinkybėms (CK 6.204 str.) susijusios problemos. Atitinkamai tarptautinės sutarčių teisės šaltiniai bei užsienio valstybių nacionalinės teisės praktika aiškinant vienašalio sutarties nutraukimo dėl esminio sutarties pažeidimo atvejus CK 6.217 str. prasme bus analizuojama tik tiek, kiek tai būtina šiame darbe užsibrėžtam tikslui pasiekti.

Tyrimo metodai. Baigiamajame darbe bus naudojami šie tyrimo metodai: analizės, sisteminės analizės, lyginamasis, apibendrinimo, lingvistinis, loginis, aprašomasis. Pasitelkę analizės ir lingvistinius metodus analizuosime Lietuvos teismų jurisprudenciją, nacionalinius ir tarptautinius teisės aktus, bei specialiąją literatūrą. Apibendrinimo, loginis ir sisteminės analizės metodai bus naudojami siekiant panaudoti išanalizuotą medžiagą tyrimo metu: ją apibendrinti, ieškoti loginių ryšių bei jais remiantis turimą informaciją pateikti aiškos struktūros ir susistemintą. Lyginamasis metodas mums pasitarnaus aptariant atskirų sutarčių vienašalio nutraukimo ypatumus, gretinant šio instituto aiškinimą nacionaliniuose teisės aktuose ir

tarptautinės sutarčių teisės šaltiniuose, taip pat ieškant sisteminių ryšių Lietuvos teismų praktikoje atskleidžiant atskirus šio instituto probleminius aspektus.

Tyrimo šaltiniai. Šiam darbui naudoti šaltiniai gali būti išskirti į tris pagrindines grupes - teisės aktus, specialiąją literatūrą ir teismų praktiką. Pirminis šaltinis, naudojamas šio darbo tikslui pasiekti yra Lietuvos teismų jurisprudencija, nagrinėjant klausimus, susijusius su vienašaliu sutarties nutraukimu, taip pat atskirų sutarčių vienašalį nutraukimą reglamentuojančiomis teisės normomis. Išskirdami specialiąją literatūrą turėtume pažymėti, jog su esminiu sutarties pažeidimu susijusias problemas įvairiais aspektais nagrinėjo Lietuvos civilinės teisės mokslininkai R. Balčikonis, L. Didžiulis, P. Zapolskis, S. Drazdauskas, D. Bublienė, K. Smaliukas, V. Mikelėnas. Svarbiausi užsienio autoriai rašantys šia tema, kurių darbais yra daugiausia remiamasi magistro darbe – M. J. Bonell, F. Emmert, L. Graffi, R. Koch, C. Bar, O. Lando, ir kt. Svarbiausiu nagrinėtu nacionaliniu teisės aktu pripažintinas Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, o tarptautinės sutarčių teisės šaltiniais - Tarptautinio privatinės teisės unifikavimo instituto parengtų tarptautinių komercinių sutarčių principų⁴ (toliau – UNIDROIT principai arba Principai), 1980 m. Jungtinių Tautų Vienos konvencijos dėl tarptautinių prekių pirkimo-pardavimo sutarčių⁵ (*angl. Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, toliau – CISG konvencija) nuostatos bei Europos Sąjungos lygmeniu - Europos sutarčių teisės principai⁶ (Toliau - PECL) ir Bendra Europos sutarčių teisės pagrindų sistema DCFR⁷ (*angl. Draft Common Frame of Reference*).

Darbo struktūra. Atsižvelgiant į suformuotus uždavinius, magistro baigiamasis darbas susideda iš įvado, dėstomosios dalies, sudarytos iš trijų pagrindinių skyrių, apibendrinimo: išvadų, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, naudotos literatūros sąrašo. Dėstomosios dalies pirmajame skyriuje atskleisime esminio sutarties pažeidimo sąvoką, analizuojant atskirus šią sąvoką apibrėžiančius vertinamuosius kriterijus, įtvirtintus CK 6.217 str. 2 d. Antrajame skyriuje nagrinėsime esminio sutarties pažeidimo aiškinimą atskiruose tarptautinės sutarčių teisės šaltiniuose bei pateiksime lyginamąją analizę su Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse įtvirtintu esminio sutarties pažeidimo teisiniu reguliavimu. Trečiajame skyriuje bus nagrinėjami atskiri sutarties nutraukimo dėl esminio sutarties pažeidimo probleminiai aspektai.

⁴ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts.//<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁵ 1980 m. Jungtinių Tautų Vienos konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo sutarčių. Valstybės žinios. 1995, Nr. 102-2283

⁶ Lando O., Beale H. Principles of European Contract Law. Full text of Parts I, II and III combined. Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2002.//<http://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/landscape.pdf>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁷ Bar C., Clive E., Schulte-Nölke H. ir kt. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) by Study Group on a European Civil Code and Research Group on EC Private Law (Acquis Group) 2009. Sellier. european law publishers GmbH.//http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

1. ESMINIO SUTARTIES PAŽEIDIMO SAMPRATA IR POŽYMIAI

1.1 Esminis sutarties pažeidimas kaip pagrindas nutraukti sutartį

Visais atvejais pradėdamas analizuoti klausimus dėl sutarties nutraukimo (ne) teisėtumo, teismas pirmiausia pažymi, kad bendrasis civilinių teisinių santykių principas – sutarčių reikia laikytis (*lot. pacta sunt servanda*) įpareigoja sutarties šalis vykdyti abipusius įsipareigojimus, t. y. teisinių santykių dalyviai privalo vykdyti savo prievolės, pareigas, kurios nustatytos abipusiškai suderinta valia (sutartimi). Vienos šalies pareiga vykdyti sutartinę prievolę atitinka kitos šalies reikalavimo teisę, kuri yra ginama įstatymu, nes už sutartinių prievolių nevykdymą arba netinkamą vykdymą gali būti taikoma sutartinė atsakomybė (CK 6.256 straipsnio 1 dalis). Sutarties privalomumo ir vykdytinumo principai, kuriais grindžiami sutartiniai santykiai, lemia, kad bet koks sutarties netinkamas vykdymas reiškia sutarties pažeidimą, už kurį atsakinga sutartinių įsipareigojimų nevykdanti sutarties šalis⁸. Sutarties šaliai neįvykdžius arba netinkamai įvykdžius sutartį, kita sutarties šalis, atsižvelgiant į aplinkybes bei sutarties laisvės principą įgyja teisę pasirinkti ir pasinaudoti jos interesus geriausiai atitinkančiu teisių gynimo būdu - reikalauti įvykdyti prievolę natūra, sustabdyti priešpriešinį vykdymą, reikalauti nuostolių, netesybų ir palūkanų, reikalauti pakeisti sutartį ar ją nutraukti, įskaitant ir sutarties nutraukimą nustačius papildomą terminą sutarčiai įvykdyti ir t.t.

Tinkamiausias nukentėjusios šalies teisių gynimo būdas iš esmės priklauso nuo sutarties pažeidimo kvalifikavimo į esminį arba neesminį, kas akivaizdžiai turi ne tik teorinę, bet ir praktinę reikšmę. Atvejais, kai sutartis yra pažeidžiama iš esmės, nukentėjusioji šalis gali prarasti interesą tęsti sutartinius santykius ir to pasekoje pasinaudoti vienašaliu sutarties nutraukimu kaip savigynos priemone papildomai reikalaujant ir atlyginti patirtus nuostolius. Tuo tarpu neesminis sutarties pažeidimas dažniausiai kitai šaliai suteikia teisę tik į nuostolių atlyginimą. Toks reguliavimas iš esmės grindžiamas sutarties šalių interesų pusiausvyros, sutarties privalomumo, pareigos bendradarbiauti bei kitais principais ir atspindi siekį išsaugoti sutartinius santykius tarp šalių, jeigu tai tik yra įmanoma, o sutarties nutraukimo teise pasinaudoti tik kaip *ultima ratio* priemone.

Taigi tiek sutartį siekianti nutraukti šalis, tiek teismas visais atvejais privalo įsitikinti, jog atitinkama sutartis dėl esminio sutarties pažeidimo gali būti laikoma nutraukta tik tuomet, jei tai padaryta teisėtai, t. y. realiai egzistuoja sąlygos, kurioms esant pažeidimas gali būti pripažintinas esminiu, o bet koks neesminis sutarties pažeidimas netaps pretekstu nutraukti sutartį ir taip pažeisti kitos šalies teisių bei teisėtų interesų. Šios pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis

⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *M.V. ir V.V. prieš DNB Nord bankas*, Nr. 2A-151/2013//<http://www.infolex.lt/tp/514022>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

Teismas (toliau – LAT) dar 2000 metais nurodęs, jog sutarties privalomumo principo paskirtis yra užtikrinti sutarties šalis, jog sudaryta sutartis galios tam tikrą laikotarpį ir nė viena iš jų negalės vienašališkai, be pakankamo pagrindo jos nutraukti.⁹ Taigi nutraukiant sutartį vienašališkai, svarbu laikytis sutarties nutraukimo pagrindų ir tvarkos, antraip toks (neteisėtas) nutraukimas nesukurs pageidaujamų teisinių padarinių.

Vienašališko sutarties nutraukimo atvejai, sąlygos ir tvarka yra nustatyti CK 6.217 ir 6.218 straipsniuose. Vadovaujantis šiomis bendrosiomis sutarčių teisės normomis, šalis gali nutraukti sutartį, jeigu kita šalis sutarties neįvykdo ar netinkamai įvykdo ir tai yra esminis sutarties pažeidimas (CK 6.217 str. 1 d.). Atitinkamai CK 6.217 straipsnio 2 dalyje įtvirtinti esminio sutarties pažeidimo kvalifikuojantys požymiai. Taip pat pažymėtina, jog sutarties šalims įstatymas leidžia susitarti dėl galimybės vienašališkai nutraukti sutartį joje nustatytomis sąlygomis (CK 6.217 straipsnio 5 dalis), jeigu jos neprieštarauja imperatyviosioms teisės normoms, t. y. sutarties šalys gali vienašališkai nutraukti terminuotą sutartį prieš terminą arba inicijuoti tokios sutarties nutraukimą teismine tvarka, jeigu tokia teisė joms yra nustatyta sutartyje ir kai realiai atsiranda tokį sutarties nutraukimą leidžiančios, jų pačių sutartyje nurodytos sąlygos ar aplinkybės. CK 6.217 straipsnio 5 dalis suteikia teisę sutarties šalims nutraukti sutartį joje numatytais atvejais net ir tada, kai CK prasme pažeidimas nėra esminis, arba šalys gali susitarti, kokius sutarties pažeidimus laikys esminiais, sudarančiais teisėtą pagrindą jos nutraukimui¹⁰.

Dr. S. Drazdausko nuomone¹¹, esminiai probleminiai klausimai ir pagrindiniai skirtumai tarp sutarčių nutraukimo taisyklių dėl esminio sutarties pažeidimo nacionalinėje ir kitų valstybių teisinėse sistemose labiausiai yra susiję su teisės nutraukti sutartį įgyvendinimo tvarka. Pavyzdžiui, Prancūzijoje (CK 1184 str.), Belgijoje, Liuksemburge ir Italijoje (CK 1154 str.) sutarties pažeidimas kvalifikuojamas kaip esminis ir sutartis nutraukiama tik teismo sprendimu, todėl teismui suteikiama išskirtinė kompetencija vertinti ar atitinkamas sutarties pažeidimas gali būti pripažintas kaip esminis, t.y. ar yra pagrindas nutraukti sutartį¹². Vokietijos ir Šveicarijos nacionalinės sutarčių teisės taisyklės prieš sutarties nutraukimą reikalauja iš anksto pranešti kitai šaliai apie sutarties pažeidimą ir ketinimą nutraukti sutartį (vok. *Nachfrist* doktrina). Jungtinės Karalystės teisinė sistema paprastai nereikalauja įspėti apie sutarties nutraukimą iš anksto, o sutartis gali būti nutraukta tik esant esminiam sutarties pažeidimui. Austrijoje (Austrijos HGB

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. vasario 14 d. nutartis c. b. *Vilniaus rajono savivaldybė prieš SP UAB „TOKS“*, Nr. 3K-3-160/2000//<http://www.infollex.lt/tp/18167>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2010 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „ŽVC“ prieš UAB „Pineka“*, Nr. 3K-7-262/2010//<http://www.infollex.lt/tp/172950>; prisijungimo laikas: 2014-02-12).

¹¹ Drazdauskas S., Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). 2008 m. p. 276.

¹² *Cit op* 6, p. 857.

376 str.), ir Graikijoje (CK 401 str.) galimybė pasinaudoti sutarties nutraukimu nustatoma iš karto kvalifikuojant galimus esminius sutarties pažeidimus¹³. Tuo tarpu kitose teisinėse sistemose nustatoma daugelių atvejų universali esminio sutarties pažeidimo sąvoka su vertinamaisiais kriterijais (pvz., Olandijos NBW 6.265 str., CISG 25 str., PECL 8:103 str., ir kt.), kurią pripažinus šaliai suteikiama teisė vienašališkai nutraukti sutartį.¹⁴

Pirmieji sutarties nutraukimo taisyklių vienodinimo rezultatai tarptautiniu mastu buvo įtvirtinti jau 1980 m. CISG konvencijoje¹⁵, kur pagrindas nutraukti sutartį buvo esminis sutarties neįvykdymas, o nutraukimas įgyvendinamas įteikiant kitai šaliai pranešimą apie nutraukimą. Iš anksto informuoti apie vienašališką sutarties nutraukimą nukentėjusi šalis nebuvo įpareigota. Vėliau priimtuose UNIDROIT principuose iš esmės buvo išlaikyti tie patys standartai, tačiau buvo išplėsta pati esminio sutarties pažeidimo (neįvykdymo) sąvoka. Tiksliau tariant, nustatytas sąrašas vertinamųjų kriterijų, į kuriuos privaloma atsižvelgti vertinant, ar sutarties pažeidimas yra esminis, ar ne.

Remiantis Lietuvos sutarčių teisės normomis šalies teisė nutraukti sutartį dėl esminio pažeidimo yra pripažįstama tik tokiu atveju, jei prieš nutraukimą nukentėjusioji šalis įspėja kitą šalį apie ketinimą nutraukti sutartį. Tokia šalies pareiga vienodai yra nustatyta tiek CK 6.218 str., tiek CISG Konvencijos 26 str., PECL 9:303 str., UNIDROIT principų 7.3.2 str. 1 d. bei vienodai aiškinama šių teisės aktų komentaruose. Pavyzdžiui, UNIDROIT principų 7.3.2 str. ir CK 6. 218 str. komentare teigiama, jog toks teisinis reguliavimas suteikia galimybę sutartį pažeidusiai šaliai iš anksto sužinoti nukentėjusios šalies poziciją ir išvengti papildomų nuostolių, kurie galėtų atsirasti dėl to, jog nėra aišku, ar nukentėjusioji šalis reikalaus įvykdyti sutartį ir ar pavėluotas įvykdymas bus priimtas. Ši taisyklė taip pat užkerta kelią nukentėjusiai šaliai spekuliuoti sutarties neįvykdymu padarytų nuostolių dydžiu.¹⁶

Pastebėtina, jog CK nenustato specialios pranešimo apie sutarties nutraukimą formos, todėl dėl jos šalys laisvai gali susitarti, o neaptarus šio klausimo, pranešimas turi būti išreikštas tokia forma ir priemonėmis, kad kita šalis jį gautų, o pranešimą pateikusi šalis galėtų pateikti tai patvirtinančius įrodymus¹⁷. Taip pat galime pastebėti, jog nei viename tarptautiniame teisės šaltinyje nėra konkrečiai nurodoma, per kokį terminą nukentėjusioji šalis privalo pranešti kitai

¹³ Bar C., Clive E., Schulte-Nölke H. ir kt. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) by Study Group on a European Civil Code and Research Group on EC Private Law (Acquis Group) 2009. Sellier. european law publishers GmbH, p. 879-881./http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹⁴ Beale H., et al. Cases, Materials and Text on Contract Law. Portland: Hart Publishing, 2002, p. 745, 748, 790-791.

¹⁵ Cit. op. 4. Esminio sutarties pažeidimo sąvoka įtvirtinta Konvencijos 25 straipsnyje, pagal kurį sutarties pažeidimas laikomas esminiu, jeigu jis „padaro kitai šaliai tokią žalą, kad ji žymia dalimi netenka to, ko turėjo teisę tikėtis pagal sutartį, išskyrus atvejus, kai sutartį pažeidusioji šalis nenumatė tokio rezultato ir tokio pat statuso protingas asmuo tokiomis aplinkybėmis jo nebūtų numatęs.“

¹⁶ Mikelėnas V. ir kt., Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003. p. 295.

¹⁷ Bolzan D. Sutarčių teisė. Bendroji dalis: teorija ir praktika. Klaipėdos universiteto leidykla, 2007, p. 95.

šaliai apie sutarties nutraukimą. PECL 9:303 str. 2 d. nustatyta, kad nukentėjusioji šalis praranda savo teisę nutraukti sutartį, jei nepraneša per protingą laiką po to, kai sužinojo ar turėjo sužinoti apie sutarties neįvykdymą (CK 6.218 str. 2 d. atitikmuo). Tuo tarpu CK 6.218 str. 1 d. pažymima, kad jei šalys sutartyje nesusitarė dėl pranešimo termino, apie sutarties nutraukimą privaloma pranešti per 30 d. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, jog įstatymų leidėjas straipsnyje nurodęs 30 dienų teminą vietoj PECL vartojamo „protingo“ termino, galimai siekė, užkirsti kelią spekuliacijoms koks terminas kiekvienu konkrečiu atveju laikytinas „protingu“ bei taip sumažinti teisminių ginčų skaičių dėl pranešimų termino.

Atkreiptinas dėmesys, jog sutartis taip pat gali būti nutraukta, jei vykdymo metu išaiškėja aplinkybės, leidžiančios manyti, jog kita šalis pažeis sutartį ateityje. Tokia nuostata įtvirtinta LR CK 6.219 str., PECL 9:304 str., UNIDROIT 7.3.3 str. Pagal CK 6.219 straipsnį šaliai suteikiama teisė nutraukti sutartį, jeigu iki sutarties įvykdymo termino pabaigos iš konkrečių aplinkybių ji gali numanyti, kad kita šalis pažeis sutartį iš esmės. Ši nuostata skiriasi nuo CK 6.217 straipsnio tuo, kad joje įtvirtinta ne faktinio, bet būsimo, prognozuojamo sutarties pažeidimo samprata. CK 6.219 straipsnis yra speciali prevencinė kreditoriaus teisių apsaugos norma, kuri leidžia sutartį nutraukti net tuo atveju, jei faktiškai esminis sutarties pažeidimas dar neįvyko, bet iš faktinių aplinkybių akivaizdu, kad tai atsitiks.

Anot teismų jurisprudencijos CK 6.219 straipsnį galima taikyti esant šioms sąlygoms: pirma, sutartinė prievolė turi būti galiojanti; antra, neturi būti suėjęs prievolės įvykdymo terminas; trečia, būsimas pažeidimas turi būti akivaizdus. Akivaizdumas kvalifikuojant numatomą sutarties pažeidimą turi būti toks, kad būtų pakankamai didelė tikimybė, jog numatomas sutarties pažeidimas bus, tačiau absoliutaus įsitikinimo nereikalaujama. Ketvirta, gresiantis pažeidimas turi būti esminis. CK 6.219 straipsnį galima taikyti tik tuo atveju, jei apskritai dėl pažeidimo, kurio tikimasi, yra leidžiama nutraukti sutartį, t. y. jis turi būti esminis pagal CK 6.217 straipsnį. Penkta, numatomo sutarties pažeidimo požymiai neturi būti išnykę¹⁸. Pavyzdžiui, tiekimo sutartį privalančiam įvykdyti tiekėjui prieš sueinant sutarties įvykdymo terminui (esminei sutarties sąlygai) pranešus užsakovui, jog nespės pristatyti prekių, yra pakankamas pagrindas taikyti komentuojamą straipsnį. Neabejotina išvada dėl iš anksto numatomo sutarties neįvykdymo gali būti daroma iš konkrečių aplinkybių. Tarkime, iki birželio 13 d. prekių konteinerį į Klaipėdos jūrų uostą privalantis atgabenti laivas iš Panamos birželio 8 d. dar nėra išplaukęs iš išsiuntimo uosto. Apskaičiavus laivo greitį ir atstumą akivaizdu, jog iki birželio 13 d. sutartis nebus tinkamai įvykdyta. Kadangi termino praleidimas būtų laikomas

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje *Nordea Bank Finland Plc (AB) prieš R. B.*, Nr. 3K-7-297/2012//<http://www.infollex.lt/tp/386663>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

esminiu sutarties pažeidimu, sutartį šiuo atveju bus galima nutraukti ir nelaukiant birželio 13 dienos.

Kvalifikuojant sutarties pažeidimą kaip esminį ar neesminį taip pat turėtume pastebėti, jog išimtinai tik CK 6.217 straipsnyje įtvirtintomis taisyklėmis gali būti vadovujamasi tada, kai nėra kitų specialiųjų normų, nustatančių galimybę vienašališkai atsisakyti sutarties esminio sutarties pažeidimo atveju¹⁹. Tuo tarpu, kai specialios normos yra blanketinės (pvz., CK 6.390 str. 2 d. suteikia teisę energijos tiekimo įmonei nutraukti sutartį vienašališkai su abonentu, kuris yra juridinis asmuo CK 6.217 str. numatytais pagrindais) arba esant esminio sutarties pažeidimo reguliavimo spragoms (specialiųjų normų neišsamumui), esminio sutarties pažeidimo faktas (ar jo nebuvimas) turi būti nustatomas atsižvelgiant į atitinkamos specialiosios normos bei CK 6.217 straipsnio sisteminį aiškinimą. Būtent toks teisinis reguliavimas įtvirtintas ir Lietuvos teismų praktikoje. Pavyzdžiui, teismas, sprenddamas klausimą ar sutarties pažeidimas dėl perduoto daikto neatitikties kokybės reikalavimams yra esminis (CK 6.334 str. 1 d. 4 p), nurodė, jog turi būti vadovujamasi šalių sudarytoje sutartyje arba CK 6.217 straipsnio 2 dalyje įtvirtintais kriterijais²⁰. Tokios pačios pozicijos buvo laikomasi ir sprendžiant klausimą dėl CK 6.574 (*Lizingo sutarties nutraukimas*) ir CK 6.217 str. bei CK 6.564 str. 1 d. (*Žemės nuomos sutarties nutraukimas prieš terminą nuomotojo reikalavimu*) ir CK 6.217 str. sisteminio taikymo santykio. Pavyzdžiui, LAT yra nurodęs, jog siekiant nustatyti, ar žemės nuomos sutartis buvo pažeista iš esmės, neužtenka apsiriboti vien tik CK 6.564 str. 1 d., nes galimos situacijos, kai žemės nuomos sutarties pažeidimas bus kvalifikuojamas kaip esminis remiantis išimtinai tik CK 6.217 straipsniu. Kadangi nagrinėjamu atveju CK 6.564 str. 1 d. pateiktas tik trumpas ir nebaigtinis sutarties pažeidimų sąrašas, kuriems esant žemės nuomos sutartis prieš terminą nuomotojo reikalavimu gali būti nutraukta, vien šiame straipsnyje įtvirtintos taisyklės nėra pakankamos

¹⁹ Atskiroms sutarčių rūšims CK gali būti nurodomos specialios nutraukimo sąlygos. Pavyzdžiui, CK 6.334 str. 1 d. 4 p. nustato, kad šalis, nusipirkusi netinkamos kokybės daiktą, turi teisę reikalauti, kad būtų grąžinta sumokėta kaina ir atsisakyti sutarties, kai netinkamos kokybės daikto pardavimas yra esminis sutarties pažeidimas. Tokia pati taisyklė taikoma ir nekilnojamam daiktui (CK 6.399 str.). Teisę vienašališkai nutraukti sutartį turi ir pirkėjas, jei pardavėjas jam perduoda nekompleksiškus (CK 6.341 str.) arba perduoda nesupakuotus, arba netinkamoje taroje / netinkamai supakuotus daiktus (CK 6.343 str.). Kodekso 6.379 str. 1 d. numato pirkėjo teisę vienašališkai nutraukti pirkimo-pardavimo sutartį, jei pardavėjas ją iš esmės pažeidžia – t. y. perduoti daiktai yra netinkamos kokybės ir jų trūkumų neįmanoma per pirkėjui priimtina terminą pašalinti arba pardavėjas daugiau kaip du kartus pažeidė daiktų perdavimo terminą, kai daiktai pagal ilgalaikę sutartį turėjo būti perduodami nustatytais terminais. Atitinkamai vadovaujantis CK 6.379 str. 3 d. tokią pat teisę turi ir pardavėjas, jeigu pirkėjas daugiau kaip du kartus laiku nesumokėjo už daiktus, kai jie perduodami nustatytais terminais arba daugiau kaip du kartus neatsiėmė daiktų, kai jie perduodami nustatytais terminais.

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Mersenas“ prieš UAB „Lapo“, Nr. 3K-3-288/2011/<http://www.infolex.lt/tp/214663>; prisijungimo laikas: 2014-02-12; Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje „Tarptautinis akvakultūros centras“ prieš „Trendence“, Nr. 2A-802/2013/<http://www.infolex.lt/tp/728050>; prisijungimo laikas: 2014-02-12. Pastarojoje byloje apeliacinės instancijos teismas nustatė, jog ieškovas siekė įsigyti vėjo jėgainę, kurios gaminama energija būtų naudojama auginant žuvis. Tiek kvietime teikti pasiūlymus, tiek sutartyje buvo numatyti konkretūs techniniai reikalavimai jėgainei. Taigi ši sąlyga pagrįstai buvo laikoma esmine, nes nuo gaminamos elektros energijos kiekio priklausė galimybė šį atsinaujinantį elektros energijos šaltinį naudoti žuvininkystės versle, o vėjo jėgainė buvo įgyta būtent tam tikslui. Todėl jėgainės pajėgumo reikalavimo neatitikimas buvo pripažintas esminiu sutarties pažeidimu, o sutarties nutraukimas teisėtu.

esminio sutarties pažeidimo faktui nustatyti²¹. Galiausiai kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, jog CK 6.217 str. kaip bendroji norma yra taikoma visoms sutarčių rūšims ir esant sutarčių nutraukimui specialiųjų normų numatytais aplinkybėmis jos turi atitikti CK 6.217 str. 2 d. nurodytus esminio sutarties pažeidimo kriterijus.

Apibendrinant galime daryti išvadą, jog esminis sutarties pažeidimas neturi ir negali turėti aiškos įtvirtintos apibrėžties, nes visais atvejais tai vertinamojo kriterijaus faktinės padėties analizė, nulemianti galimybę nutraukti sutartį nesikreipiant į teismą – vienašališkai atsisakyti sutarties. Netgi, jeigu teisės srities mokslininkams ir pavyktų sukurti vientisą esminio sutarties pažeidimo sąvoką, dėl sąvokos aiškinimo subtilybių ir ne visada galimai numanomų praktinių aplinkybių gausos ji turėtų būti neaprepiamai plati ir sunkiai taikytina praktikoje. Be kita ko, atsižvelgiant į ganėtinai plačią teisinių santykių apimtį bei taikymą laiko atžvilgiu, toks įstatymų leidėjo pasirinkimas savotiškai užtikrina ir šios teisės normos spragų nebuvimą.

Taigi, kiekvienu atveju, sprendžiant ar pažeidimas buvo esminis, privaloma atsižvelgti į CK 6.217 str. 2 d. įtvirtintus kriterijus, nes tik jais remiantis bus įmanoma nustatyti, ar pažeidimas buvo esminis ar ne. Sutarties pažeidimas gali atitikti tiek vieną iš CK 6.217 str. 2 dalies kriterijų, tiek kelis iš jų. Sprendžiant ar sutarties pažeidimas buvo esminis ar ne, yra fakto klausimas ir jis kiekvieną kartą yra vertinamas iš naujo remiantis nustatytomis taisyklėmis bei atsižvelgiant į tai, ar nutraukiant sutartį dėl esminio pažeidimo buvo laikytasi tam nustatytos privalomos tvarkos (CK 6.218 str.). CK 6.217 str. 2 ir 3 dalyse numatytas aplinkybių, į kurias atsižvelgiama nustatant, ar sutartis pažeista iš esmės, sąrašas yra baigtinis. Kitais, šiame straipsnyje nenumatytais pagrindais sutartį galima nutraukti tik teismo tvarka pagal suinteresuoto asmens ieškinį.²² Taip pat šalys savo susitarimu gali nustatyti, kokius pažeidimus jos laikys esminiais pažeidimais, tačiau tada CK 6.217 str. 2 d. nurodyti kriterijai nebus taikomi (CK 6.217 str. 5 d.).

1.2 Esminio sutarties pažeidimo sąvoką apibrėžiantys požymiai

Pradedant LAT Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2004 m. birželio 29 d. nutarimu *J. Z. prieš UAB „Baldras“* byloje Lietuvos teismai su retomis išimtimis nuosekliai vadovaujasi fundamentalia „vykdymo atotrūkio“ taisykle, pagal kurią yra vertinami du pagrindiniai prievolės atlikimo aspektai: pažadėtasis ir faktiškai įvykdytasis. Vadovaudamiesi šia taisykle teismai daro išvadą, jog „kuo didesnis atotrūkis tarp sutarties neįvykdymo ir pažadėto vykdymo, tuo didesnė

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje *G. Š., A. K., R. P. prieš UAB „Karneta“*, 3K-3-227/2009//<http://www.infolex.lt/tp/124247>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

²² Ambrasienė, D., Baranauskas, E., Bublienė, D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Trečioji laida. – Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2006, p. 170.

tikimybė, kad sutarties neįvykdymas esant ginčui bus pripažintas esminiu“.²³ Vis dėlto, nustatant, ar sutarties pažeidimas yra esminis, atsižvelgiama į visus CK 6.217 straipsnio 2 dalyje nurodytus pagrindus, kurie kiekvienu sutarties pažeidimo atveju yra vertinamojo pobūdžio, todėl leidžia kitai šaliai ginčyti vienašalį sutarties nutraukimą bei įrodinėti, kad sutarties pažeidimas buvo neesminis. Nustatant esminio sutarties pažeidimo faktą, turi būti atsižvelgiama į šiuos CK 6.217 str. 2 d. įtvirtintus kriterijus: 1) **pažeidimo padarinių pobūdį** – t.y. ar nukentėjusi šalis iš esmės negauna to, ko tikėjosi iš sutarties (CK 6.217 str. 2 d. 1 p.); 2) **sutarties sąlygų pobūdį** – t.y. ar atsižvelgiant į sutarties specifiką griežtas prievolės sąlygų laikymasis turės esminės reikšmės (CK 6.217 str. 2 d. 2 p.); 3) **prievolės pažeidėjo kaltės formą** – t.y. ar prievolė neįvykdyta dėl sutartį pažeidusios šalies tyčios arba dėl didelio neatsargumo (CK 6.217 str. 2 d. 3 p.); 4) **sutarties įvykdymo tikimybę ateityje** – t.y. ar sutarties pažeidimas duoda pagrindą nukentėjusiai šaliai nesitikėti, kad sutartis bus tinkamai įvykdyta ateityje (CK 6.217 str. 2 d. 4 p.); 5) **sutartį pažeidusios šalies nuostolių dydį** – t.y. ar sutartį pažeidusi šalis, kuri rengėsi įvykdyti ar vykdė sutartį, patirtų labai didelių nuostolių, jeigu sutartis būtų nutraukta (CK 6.217 str. 2 d. 5 p.);

Šie požymiai yra įstatymo nustatyti kriterijai ir jie taikomi vertinant tas sutarties sąlygas, dėl kurių pažeidimo nėra šalių susitarimo vertinti konkrečias sutarties sąlygas ar sutarties pažeidimo aplinkybes kaip vienašalio sutarties nutraukimo pagrindą. LAT praktikoje nurodoma, jog „vienašalio sutarties nutraukimo sąlygos turi būti realios, jų buvimas įrodytas ir jos turėtų reikšti, kad sutarties tolesnis vykdymas nukentėjusiai šaliai sukeltų sutarties sudarymo metu nenumatytus turtinio ar asmeninio pobūdžio didelius praradimus.“²⁴ <..> Formalus sutarties sąlygų pažeidimas, kuris realiai nesukelia nukentėjusiai šaliai didelės žalos, paprastai turėtų būti traktuojamas kaip ne esminis sutarties pažeidimas, o nukentėjusios šalies rėmimasis tokia aplinkybe siekiant vienašališkai nutraukti sutartį dažniausiai reiškia bandymą įrodyti (imituoti) tariamą ar apsimestinį sutarties nutraukimo pagrindą“.²⁵

Kai kurie mokslininkai linkę kritiškai vertinti šių vertinamųjų kriterijų naudą kvalifikuojant sutarties pažeidimą kaip esminį teikdami, jog CK 6.217 straipsnio 2 dalyje (atitinkamai UNIDROIT principų 7.3.1 straipsnio 2 dalis) pateikiamas kriterijų sąrašas yra per daug formalistinis ir netinkamas tais atvejais, kai lemiami sprendimai dėl sutarties ir jos sąlygų

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2004 m. birželio 29 d. nutarimas, priimtas civilinėje byloje *J. Z. prieš UAB „Baldras“*, bylos Nr. 3K-P-346/2004; 2009 m. birželio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *N. S. prieš I. R.*, bylos Nr. 3K-3-287/2009; 2009 m. kovo 3 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *A. R. prieš V. R. ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-31/2009; kt. 2013 m. balandžio 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB Erdana prieš UAB Pajūrio metalo konstrukcijos* Nr. 3K-3-236/2013//<http://www.infolex.lt/tp/663634>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje *Ukmergės rajono savivaldybė prieš UAB „Energijos taupymo centras ir kt.“*, Nr. 3K-3-212/2012//<http://www.infolex.lt/tp/376515>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje *VšĮ reabilitacijos centras „Aušveita“ prieš Vilniaus apskrities viršininko administracija*, bylos Nr. 3K-3-18/2011.

pažeidimo vertinimo turi būti priimami pačių sutarties šalių per pakankamai trumpą laiką.²⁶ Be to, šių autorių nuomone, tokiu būdu įvedama dar daugiau terminų, o kiekvieną jų privalu aiškinti atsižvelgiant į teisės doktriną bei teismų praktiką.

Kita vertus, nesutinkant su šia nuomone, reikėtų paminėti, jog toks kritinis požiūris tik iš dalies pateisinamas, nes yra orientuotas gana siaurai subjektų grupei. Be to, nepateikiant jokių alternatyvių problemos sprendimo būdų, negalime būti užtikrinti, jog kitoks esminio sutarties pažeidimo sąvokos atskleidimo metodas (pvz.; visoms teisės sistemoms vieningas ir universalus esminio sutarties pažeidimo sąvokos apibrėžimas) padėtų išspręsti esmines šio instituto taikymo ir aiškinimo problemas. Manytina, jog universalios ir visoms situacijoms tinkamos esminio sutarties pažeidimo sąvokos apibrėžimas yra sunkiai tikėtinas ir dėl to, jog jis iš prigimties kaip, pavyzdžiui, ir verslo ar jo dalies perdavimo apibrėžtis (LR darbo kodekso 138 straipsnis²⁷) apima vertinamųjų normų visetą.

Autoriaus nuomone, vertinamieji kriterijai pašalina teisinį netikrumą ir neapibrėžtumą, padeda konstruktyviau ir kokybiškiau kvalifikuoti tarp sutarties šalių įvykusius sutartinių santykių pasikeitimus. Šios normos palengvina teisėjų, teisės praktikų, o svarbiausia sutartinių santykių dalyvių darbą siekiant tinkamai vertinti ne tik įvykusias aplinkybes, bet ir pasirenkant galimus pažeistų teisių gynimo būdus. Taip pat pagrindiniai esminio sutarties pažeidimo bruožai, kuriuos pateiksime tolesniuose poskyriuose, padeda net ir ne teisininkams profesionalams identifikuoti kuriems vertinamiesiems kriterijams turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys vertinant kitos sutarties šalies veiksmų teisėtumą. Šio metodo naudojimas teismų praktikoje savo ruožtu užtikrina esminio sutarties pažeidimo instituto taikymo ir aiškinimo nuoseklumą bei užkerta kelią nepagrįstai išplėsti vienašalio sutarties nutraukimo normos aiškinimo ribas. Galiausiai pažymėtina ir teisės harmonizavimo teikiama nauda sutarčių šalims, kurių sutartiniai santykiai turi tarptautinį elementą.

1.2.1 Pažeidimo padarinių pobūdis (CK 6.217 str. 2 d. 1 p.)

CK 6.217 str. 2 d. 1 p. yra įtvirtintas pirmasis ir, manytina, pats pagrindinis esminio sutarties pažeidimo faktą identifikuojantis požymis, kurį struktūriškai galime padalinti į du sudėtinius elementus: pirmas – „šalis iš esmės negauna to, ko tikėjosi iš sutarties“, ir antras – „tokio tikėjimosi (rezultato) kita šalis (faktiškai) nenumatė ir negalėjo protingai numatyti“.

²⁶ Swanson, G. B. Discussion Paper on Remedies for Breach of Contract. April 2009. Scottish Law Commission / Discussion Paper No 109. P.11.

²⁷ Dėl verslo ar jo dalies perdavimo faktą apibrėžiančių požymių, kuriais remdamiesi teismai konkrečiais atvejais konstatuoja, kad įvyko įmonės ar verslo perdavimas pasisakyta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-40/2012/<http://www.infollex.lt/tp/367725>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

Kadangi antrasis šio kriterijaus elementas neturi reikšmės pripažįstant patį sutarties pažeidimo faktą esminiu, o reiškia tik aplinkybę, kuriai esant neatsiranda su esminiu sutarties pažeidimu susijusių teisinių pasekmių, detaliau šio elemento neanalizuosime.

Siekiant tinkamai įvertinti pirmojo elemento reikšmę bei nustatyti ribą tarp esminio ir neesminio nukentėjusios šalies netekimo masto, teisės doktrina²⁸ siūlo įvertinti šiuos veiksnys: a) ar vien tik nuostolių atlyginimas būtų adekvati nukentėjusiosios šalies teisių gynbos priemonė; b) įvykdytos ir likusios neįvykdytos prievolės santykį; c) ar pažeidimo faktas sukelia abejonių (sugriauamas pasitikėjimas) dėl galimybės įvykdyti sutartį ateityje; d) ar nukentėjusioji šalis nepagrįstai nepraturtės, jei sutartis bus nutraukta, ją iš dalies įvykdžius (pvz., rangos sutartis); e) ar nukentėjusioji šalis nesiekia šalutinių tikslų prisidengdama sutarties nutraukimu (nepiktnaudžiauja vienašaliai sutarties nutraukimo institutu) ir t.t. R. Balčikonis remdamasis bendrosios teisės doktrina teigia, jog tokių aplinkybių, į kurias būtų galima atsižvelgti, baigtinio sąrašo nėra ir negali būti, nes nustatant sutarties pažeidimo mastą, kiekvienas veiksnys ar aplinkybė gali turėti lemiamos reikšmės. Vis dėlto, toliau analizuodami Lietuvos teismų jurisprudenciją manytume, jog visais atvejais turėtume koncentruotis į tris esminius veiksnys: a) pažeidimo sukeltą (ar pagrįstai tikėtiną) netekimo mastą; b) sutartį pažeidusios šalies siūlymą ištaisyti padarytus pažeidimus ir realias to siūlymo galimybes; c) faktą, ar vien tik nuostolių atlyginimas būtų adekvati nukentėjusiosios šalies teisių gynbos priemonė.

Šiuo metu aktualiausių ir didžiausių teismų darbo krūvį sudarančių kreditavimo sutarčių nutraukimo atveju, teismams sprendžiant, ar dėl sutarties pažeidimo nukentėjusi šalis – kredito davėjas – iš esmės negauna to, ko tikėjosi iš sutarties, turi būti atsižvelgiama į šios sutarties esmę, pažeidimo trukmę, įsiskolinimo dydį, kredito gavėjo kaltę dėl įsiskolinimo, jo pastangas padengti įsiskolinimą, jo padengimo perspektyvas. Sprendžiant, ar kreditavimo sutarties pažeidimas yra esminis, taip pat turi būti įvertinta, ar sutarties pažeidimas nutrauktas ir ar sutartis bus vykdoma ateityje, taip pat tai, kad kredito grąžinimas, palūkanų mokėjimas yra ypač svarbios ir turinčios esminę reikšmę kredito davėjui aplinkybės.

Pastebėtina, jog daugeliu ginčų dėl kredito sutarčių nutraukimo pripažinimo neteisėtu atvejų skolininkai prisidengdami papildomomis vartotojų teisių apsaugos garantijomis, neva nesąžiningomis standartinėmis kredito sutarčių sąlygomis ar pasikeitusiomis sutarties vykdymo aplinkybėmis (dažniausiai Lietuvą ištikusia ekonomine krize) tiesiog piktnaudžiauja savo procesinėmis teisėmis apeliuodami net į akivaizdžius esminius sutarties pažeidimus. Pavyzdžiui,

²⁸ Balčikonis R., Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą. Jurisprudencija, 2004, t. 51 (43), p. 44-61.

Kauno apygardos teismo sprendimu²⁹ buvo pripažinta, jog kredito davėjas pagrįstai nutraukė kredito sutartį, sudarytą su ieškovu, remiantis esminiu sutarties pažeidimu, nes Sutarties nutraukimo dieną, ieškovo pradelstų mokėjimų suma sudarė 704 802,61 Lt ir 569,65 Lt, t.y. iš esmės atitiko visą suteikto kredito sumą. Šiuo atveju teismas padarė pagrįstą išvadą, kad pradelstų mokėjimų suma sudarė prielaidas pripažinti, jog atsakovas negavo didžiąja dalimi to, ką pagal sutartį pagrįstai tikėjosi gauti. Atitinkamai esminiu sutarties pažeidimu buvo pripažintas ir skolininko vėlavimas atsiskaityti daugiau nei 1100 kalendorinių dienų, pradelstų mokėjimų sumai raginimo išsiuntimo metu sudarius 17 343,53 EUR, t. y. daugiau nei 16 procentų nuo suteiktos 102 719,37 EUR paskolos sumos³⁰.

Iš kitos pusės analizuodami teismų praktiką galime susidurti ir su kredito įstaigų nepagrįstu piktnaudžiavimu vienašalio sutarties nutraukimo institutu. Vienoje reikšmingiausių kasacinio teismo nagrinėtų *R. B. prieš Nordea Bank Finland Plc (AB)*³¹ byloje teismas sprendė klausimą dėl 35 metų terminui sudarytos būsto kreditavimo sutarties nutraukimo pripažinimo neteisėtu bei konstatavo, jog ieškovo sutarties pažeidimas nelaikytinas esminiu net ir tuo atveju, kai prieš nutraukiant sutartį ieškovo skola sudarė tik šiek tiek daugiau 3.000 eurų, kai visa paskolos suma buvo 94.126,51 euro.

Remdamasis šiuo išaiškinimu Vilniaus apygardos teismas laikotarpiu nuo 2012 m. rugsėjo iki 2012 m. lapkričio mėnesio keliose panašiose situacijose taip pat konstatavo, jog kredito sutartys Bankų buvo nutrauktos neteisėtai, t.y. nesant esminio pažeidimo.

Pirmojoje byloje³² teismas nustatė, kad ieškovas nors ir uždelsęs bei praleidęs mokėjimo terminus, vis gi mokėjo įnašus, o nesumokėta suma sudarė labai nedidelę paskolos dalį: *„Teisėjų kolegijos vertinimu aptariamam atveju apeliando veiksmuose nenustatė Kredito sutarties pažeidimo, kad jis galėtų būti kvalifikuojamas kaip esminis.<...> nenustatyta, kad dėl apeliando veiksmų atsakovas negautų iš Kredito sutarties to, ko tikėjosi ją sudarydamas, nes mokėjimai, nors ir nereguliariai, buvo atliekami. Kredito sutarties nutraukimo dieną, apeliando pradelsti mokėjimai buvo - 842,18 EUR, t.y. nesiekė netgi 1 proc. visos kredito sumos.“*

Antrojoje byloje teismas padarė analogiškas išvadas kai kreditavimo sutarties nutraukimo dieną, ieškovės pradelsti mokėjimai buvo - 2 833,51 EUR, t. y. 3 proc. negrąžintos kredito sumos. Anot teismo: *„šalis siejo ilgalaikiai sutartiniai santykiai, todėl ir griežtas mokėjimų terminų laikymasis šalims negalėjo turėti esminės reikšmės. <..> ieškovė, nors ir nereguliariai,*

²⁹ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 22 d. nutartis c. b. *UAB „Alsantė“ prieš Danske bankas A/S*, Nr. 2-3253-436/2011//<http://www.infolex.lt/tp/380028>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

³⁰ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje *E. M. prieš AB SEB banką*, Nr. 2A-86-777/2014//<http://www.infolex.lt/tp/796047>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje *R. B. prieš Nordea Bank Finland (Plc)*, Nr. 3K-7-297/2012//<http://www.infolex.lt/tp/386663>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

³² Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. rugsėjo 13 d. sprendimas c. b. *M. S. prieš Danske Bank A/S*, Nr. 2A-1114-115/2012//<http://www.infolex.lt/tp/446275>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

tačiau mokėjimus pagal sutartį atlikdavo, stengėsi dengti pradelstus įsipareigojimus <..> nenustatyta, kad dėl ieškovės veiksmų atsakovas negautų iš kreditavimo sutarties to, ko tikėjosi ją sudarydamas, nes mokėjimai, nors ir nereguliariai, buvo atliekami. Be to, ieškovės įsipareigojimų vykdymas buvo apsaugotas tiek nekilnojamojo daikto hipoteka, tiek kredito draudimu, tiek trečiojo asmens laidavimu, todėl dėl kreditavimo sutarties nutraukimo ieškovė patirtų neproporcingai didelių nuostolių, kadangi prarastų būstą, lyginant su tais, kuriuos neva patyrė atsakovas iki kreditavimo sutarties nutraukimo“. Nepaisant to, kad sutartis pripažinta nutraukta neteisėtai remiantis pirmuoju kriterijumi - *negavo to, ką pagal sutartį tikėjosi gauti*, šioje byloje teismas atsižvelgė ir į kitus kriterijus bei sprendė, kad ieškovė taip pat patirtų neproporcingų nuostolių lyginant su atsakovu, jei sutartis būtų pripažinta teisėtai nutraukta (CK 6.217 str. 2 d. 5 p.).

Autoriaus nuomone, CK 6.217 str. 2 d. 1 p. įtvirtintas kriterijus gali reikšti įvairiausius nukentėjusios šalies praradimus (pvz., įvykdymo ar kitos naudos negavimą arba pasunkėjimą, galutinio sutarties termino praleidimą, žalos padarymą kreditoriaus asmeniui, turtui ar reputacijai ir t.t.), todėl būtina paanalizuoti ir teismų praktiką nagrinėjant šalių ginčus kitokio pobūdžio sutarčių nutraukimo bylose. Pavyzdžiui Šiaulių apygardos teismas³³ yra konstatavęs, jog pardavėjas negali priversti pirkėjo priimti tai, kas dėl nukrypimo nuo sutarties sąlygų yra visiškai materialiai skirtinga, nei tai, kas turėjo būti perduota. Šioje byloje ieškovas siekė įsigyti gumines trinkeles, skirtas žirgams vaikščioti, kurių storis yra vientisas ir yra ne plonesnis nei 40 mm, nes nuo įsigytų guminių trinkelės storio priklauso ir jų galimybė atlaikyti apkrovas. Trinkelei įdubus ar esant trinkelės netolygiam storiui, žirgas galėjo suklikti ir susižeisti. Pardavėjui pardavus nevienodo storio trinkeles teismas pripažino, jog ieškovas iš esmės negavo to, ko tikėjosi gauti iš sutarties.

Kitoje byloje Klaipėdos apygardos teismas pripažino, kad ieškovas turi pagrindą nutraukti pirkimo-pardavimo sutartį remiantis esminiu sutarties pažeidimu, nes atsakovas savo pareigos neįvykdė pilnai ir sumokėjo tik dalį sumos. Teismas pripažino, kad sutartis buvo pažeista iš esmės: „*Sutarties pažeidimas yra esminis, jeigu nukentėjusi šalis negauna to, ko tikėjosi gauti ją sudarydama. Ieškovas, perduodamas prekes, tikėjosi sutarties šalių numatytais terminais gauti sutartą kainą (162 958 Lt). Visa suma ieškovui turėjo būti sumokėta 2009-03-30 <...>. Tačiau po pirmo mokėjimo 2008-04-15, daugiau jokių mokėjimų UAB „Grožio oazė“ neatliko. Tokie veiksmai vertintini kaip esminis sutarties pažeidimas ir ieškovo reikalavimas nutraukti sutartį yra pagrįstas*“.³⁴

³³ Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ramja“ prieš UAB „Metaloidas“, Nr. 2A-727-154/2013//<http://www.infolex.lt/tp/776238>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

³⁴ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 20 d. sprendimas c. b. UAB „Teksora technika“ prieš BUAB „Grožio oazė“, Nr. 2-669-622/2009//<http://www.infolex.lt/tp/177952>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

Kauno apygardos teismas sprenddamas klausimą dėl vienašalio tarpininkavimo paslaugų teikimo sutarties nutraukimo³⁵, konstatavo, jog ieškovas, faktiškai apsiribodamas skelbimų apie parduodamą objektą patalpinimu internete, nevykdė aktyvių pardavimo priemonių, kurias turėtų vykdyti profesionalus nekilnojamojo turto pardavimo tarpininkas, dėl ko atsakovas iš esmės negavo to, ko pagrįstai tikėjosi iš sutarties (CPK 6.217 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Be to, teismas pažymėjo, kad nepavykus susisiekti su ieškovu, atsakovui galėjo kilti pagrįstų abejonių, kad su ieškovu negali susisiekti ir potencialūs parduodamo objekto pirkėjai, kas leido atsakovui pagrįstai manyti, jog sutartis nebus įvykdyta ir ateityje (CK 6.217 straipsnio 2 dalies 4 punktas).

Apibendrinant aukščiau pateiktos Lietuvos teismų praktikos pavyzdžius galime daryti išvadą, jog kiekvienu konkrečiu atveju bandant atsakyti į klausimą **ar dėl sutarties pažeidimo šalis iš esmės negauna to, ko tikėjosi iš sutarties**, teismas pagrindinį dėmesį skiria ne sutartinės pareigos ar sutarties termino pobūdžiui, bet jos neįvykdymo padariniams. Jei padariniai (pareigos neįvykdymo netekimas) sąlygoja nukentėjusiosios šalies intereso praradimą į tolesnį sutarties vykdymą (esminę reikšmę turi ne tiek pačių pasekmių dydis, kiek jų santykis su tuo, ko tikėjosi nukentėjusioji šalis³⁶), tai sutartis yra pažeidžiama iš esmės.

1.2.2 Sutarties sąlygų pobūdis (CK 6.217 str. 2 d. 2 p.)

Tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje laikomasi vieningos nuomonės, jog CK 6.217 str. 2 d. 2 p. įtvirtintas antrasis esminio sutarties pažeidimą identifikuojantis kriterijus, skirtingai nei aukščiau analizuotas - sutarties pažeidimo padarinių pobūdžio, pagrindinį dėmesį reikalauja sutelkti ne į sutarties pažeidimo sukeltus padarinius, bet į atitinkamos sutarties nuostatų pobūdį, t.y. į griežto atitinkamos sutarties sąlygų laikymosi būtinybę, kuri vertinama atsižvelgiant į pačią sutarties esmę (lingvistinę išraišką ar numanomas sutarties sąlygas). Manytina, jog griežtas sutarties sąlygų laikymasis beveik visada galėtų ir turėtų būti traktuojamas kaip esminių sutarties sąlygų laikymasis, nes nepaisant to, jog lingvistiškai šios sąvokos skiriasi, analizuojant jų prasmę atitinkamos sutarties kontekste jos paprastai vartojamos kaip sinonimai. Ši autoriaus nuomonė grindžiama tuo, jog griežtas sutarties sąlygų laikymasis sietinas su imperatyviu teisiniu reguliavimu, o pastarasis visada pasitelkiamas siekiant apsaugoti esmingai svarbius objektus ar reiškinius. Būtent dėl to, sutarties sąlygų pobūdžio kriterijui (CK 6.217 str. 2 d. 2 p.) turėtų būti taikomos analogiškos taisyklės, sietinos su esminių sutarties sąlygų nustatymu. Kita vertus, tai nereiškia, jog esminį sutarties pažeidimą galime tapatinti su esminių sutarties sąlygų pažeidimu, nes nebūtinai kiekvieną kartą esminės sutarties sąlygos pažeidimas sukurs tokio pat masto

³⁵ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 15 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Simokų šilas“ prieš V. D. Nr. 2A-107-413/2014/<http://www.infolex.lt/tp/799069>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

³⁶ Cit op 28, p. 49-53.

neigiamus padarinius nukentėjusiajai šaliai, kokius sukuria esminis pažeidimas. Tokiu atveju, anot L. Didžiulio³⁷, esminio sutarties pažeidimo kvalifikavimo procesas taptu ne vertinamuoju procesu, o išankstine prezumpcija.

Siekiant pagrįsti šiuos teiginius bei aiškiai ir nuosekliai atskleisti sutarties sąlygų pobūdžio kriterijaus turinį ir taikymą praktikoje, vėlgi pagrindinį dėmesį turėtume skirti teismų jurisprudencijos analizei. Pirmiausia, autoriaus nuomone, sutarties sąlygų pobūdžio kriterijaus esmė bei turinys geriausiai atsiskleidžia teismų jurisprudencijoje, susijusioje su sutarčių dėl išlaikymo iki gyvos galvos nutraukimo ne (teisėtumo) klausimu. Teismų praktikoje ne kartą buvo pabrėžiama, kad sprendžiant klausimą, ar pagal sutarties esmę griežtas prievolės sąlygų laikymasis turi esminę reikšmę, vertintina, ar konkrečios sutarties sąlygos neįvykdymas nulems kreditoriaus intereso prievolėje praradimą. Kadangi pagal išlaikymo iki gyvos galvos sutartį rentos gavėjas įgyja teisę gauti reikiamas paslaugas ir priemones būtiniausiems, gyvybiškai svarbiems asmeniniams poreikiams tenkinti, rentos mokėtojas, nevykdydamas ar netinkamai vykdydamas išlaikymo prievolę pagal išlaikymo iki gyvos galvos sutartį, anot teismų, gali padaryti didelę ir nepataisomą žalą rentos gavėjo sveikatai, kitiems teisėtiems jo interesams. Tokia rentos gavėjo priklausomybė nuo rentos mokėtojo tinkamo prievolės vykdymo įpareigoja šią prievolę vykdyti ne formaliai, o griežtai vadovaujantis sutarties nuostatomis, sąžiningumo ir protingumo principais³⁸.

Pavyzdžiui, dar 2006 metais priimtoje nutartyje³⁹ LAT nustatė, jog ieškovė (rentos gavėja) buvo sudariusi su atsakovu (rentos davėju) išlaikymo iki gyvos galvos sutartį, pagal kurią ieškovė įsipareigojo perduoti atsakovui tris žemės sklypus nuosavybės teise, o atsakovas – išlaikyti ją iki gyvos galvos: maitinti, skalbti drabužius ir patalynę, pirkti reikalingus daiktus, vaistus, slaugyti ligos atveju, be to, jai pareikalavus, suteikti gyvenamąsias patalpas. Kasacinis teismas nustatė, kad atsakovas netinkamai vykdė sutartinę prievolę, t.y. *neužtikrino visaverčio maitinimo, nepakankamai rūpinosi drabužių, patalynės skalbimu, netinkamai vykdė pareigą pirkti vaistus, ieškovei susirgus, nevykdė įsipareigojimo ją slaugyti*. Anot teismo, šioje byloje reikšmingiausias sutarties nutraukimui buvo pareigos suteikti reikiamą paramą ir slaugyti ieškovę nevykdymas, tuo metu, kai pablogėjus jos sveikatai, priežiūra ir visapusiškas aprūpinimas tapo itin svarbūs. Nors atsakovas teigė, kad ieškovei pagalbą jis teikė pagal savo nuožiūrą, epizodiškai, teismas pabrėžė, kad sutarties pagrindu santykiai turėjo įgauti nuolatinės

³⁷ Didžiulis, Laurynas. Numatomo sutarties pažeidimo doktrina: samprata, kvalifikavimo pagrindai ir teisinis poveikis. Teisės problemos. 2007, nr. 1 (55), p. 22

³⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *A.D. prieš A. J.*, Nr. 2A-95/2014//<http://www.infollex.lt/tp/799286>; prisijungimo laikas: 2014-02-12; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-461/2007//<http://www.infollex.lt/tp/81936>; prisijungimo laikas: 2014-02-12; 2011 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-425/2011//<http://www.infollex.lt/tp/262669>; prisijungimo laikas: 2014-02-12;

³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje *S. I. prieš A. Š ir VĮ „Registru centras“*, Nr. 3K-3-207/2006//<http://www.infollex.lt/tp/67694>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

priežiūros pobūdį: „*Rentos gavėjo būtiniausių poreikių tenkinimas priklauso nuo tinkamo sutarties vykdymo, todėl griežtas sutarties sąlygų laikymasis yra labai svarbus. Esant blogai rentos gavėjo sveikatos būklei ar turtinei padėčiai, laiku nepatenkinus jo poreikio gauti reikiamą paramą ar paslaugas, rentos gavėjo interesams gali būti padaryta didelė žala, todėl tuo konkrečiu atveju tai būtų sutarties pažeidimas iš esmės.*“.

Naujausioje kasacinėje nutartyje⁴⁰, LAT taip pat laikėsi ankstesnės savo suformuotos pozicijos. Nustatęs, jog išlaikymo iki gyvos galvos sutartimi atsakovė kaip rentos davėja įsipareigojo išlaikyti nedarbingus rentos gavėjus - ieškovę ir jos mirusį sutuoktinį iki jų gyvos galvos, slaugyti sergančius, aprūpinti medicinine pagalba, maistu, apranga, mokėti visus mokesčius už komunalinius patarnavimus ir kitas teikiamas paslaugas, o ieškovė ir jos velionis sutuoktinis įsipareigojo perduoti atsakovei nuosavybėn jiems bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausančią nekilnojamąjį turtą – žemės sklypą, sodo pastatą, ir t.t.

Bylą nagrinėję žemesnių instancijų teismai konstatavo, kad ieškovė pati savo lėšomis apmokėdavo komunalinius mokesčius, pirkdavo maistą, atsakovė atvažiuodavo pas rentos gavėjus tik savaitgaliais, vykdė sutartį epizodiškai, nors atsakovės, kaip rentos mokėtojos, įsipareigojimai buvo kasdienės priežiūros prievolė. Nagrinėjamoje byloje teisėjų kolegija konstatavo, kad *pagal byloje nustatytą faktinę situaciją teismai pagrįstai sprendė, jog atsakovei laiku nevykdant sutartimi prisiimtų įsipareigojimų, buvo pažeisti ieškovės teisėti lūkesčiai ir interesai, prarastas pasitikėjimas atsakove, kuris išlaikymo iki gyvos galvos teisiniuose santykiuose yra būtinas, todėl atsakovė ginčo sutartį pažeidė iš esmės (CK 6.217 straipsnis).* Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, jog vienam iš rentos gavėjų mirus, išlieka rentos mokėtojos prievolė išlaikyti pergyvenusį sutuoktinį, todėl ieškovė neturi teisės reikšti reikalavimo nutraukti atsakovės su mirusiu ieškovės vyru R. L. 2008 m. spalio 18 d. sudarytą išlaikymo iki gyvos galvos sutartį. Taigi kaip matyti iš pateiktos teismų praktikos, išlaikymo iki gyvos galvos sutartys visada pripažįstamos pažeistomis iš esmės, tais atvejais, kai rentos davėjas sutartinius įsipareigojimus išlaikyti rentos gavėją vykdo netinkamai arba iš viso nevykdo, nes būtent tokios sąlygos socialiai pažeidžiamiems rentos gavėjams yra ypatingai svarbios ir net mažiausias nukrypimas nuo jų gali iš esmės pažeisti rentos gavėjų interesus.

Kitoje Kasacinio teismo nagrinėtoje *Gretsch-Unitas Baltic*⁴¹ byloje buvo keliami prekių kreditų draudimo sutarties aiškinimo, nustatant nedraudžiamąjį įvykį ir vykdymo klausimai, kai ieškovas su atsakovu sudarė prekių kreditų draudimo sutartį, pagal kurią draudikas įsipareigojo kompensuoti draudėjo (ieškovo) nuostolius, atsiradusius dėl skolų, kurių nebeįmanoma

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje *E. R prieš E.P* Nr. 3K-3-511/2013/<http://www.infolex.lt/tp/742237>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje „*Gretsch-Unitas Baltic*“ prieš „*Euler Hermes Kreditversicherungs-Aktiengesellschaft*“, Nr. 3K-3-631/2013/<http://www.infolex.lt/tp/756906>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

susigražinti dėl draudimo sutarties galiojimo metu atsitikusio draudžiamąjo įvykio, už draudimo sutarties galiojimo metu pirkėjams pateiktas prekes ar suteiktas paslaugas. Šioje byloje teismas nurodė, jog įvertinus draudimo sutarties sąlygas, esminėmis draudimo riziką nulemiančiomis su draudimo objektu susijusiomis aplinkybėmis laikytinos tiek su atitinkamo pirkėjo mokumo rizika susijusios aplinkybės, tiek ir aplinkybės, susijusios su konkrečaus pirkėjo įsipareigojimų už jam laiku pateiktas prekes tinkamu vykdymu. Teisėjų kolegija nurodė, kad „prekinio kredito draudimo atveju apmokėjimas už prekes yra esminė draudiko prisiimamos rizikos sąlyga, todėl terminas, per kurį draudikui turi būti pranešta apie vėlavimą apmokėti už prekes, pateiktas pavedimas išieškoti skolą, draudiko nurodymų laiku vykdymas yra esminės draudimo riziką lemiančios sąlygos, kurių griežtas laikymasis turi esminę reikšmę. <..> Taigi draudėjas, nepatekęs pavedimo išieškoti skolą arba tai padaręs vėliau nei nurodyta diena, laikomas iš esmės pažeidusiu sutartines prievoleles ir jam negali būti išmokama draudimo išmoka“.

Sprendami lizingo ar kreditavimo sutarčių nutraukimo ne (teisėtumo) klausimus, teismai taip pat akcentuoja griežto sutarties sąlygų laikymosi svarbą. Teismų jurisprudencijoje nustatant esminį sutarties pažeidimą neretai sutinkami argumentai, jog kreditorius, kaip licencijuota kredito įstaiga, kurios viena iš verslo sričių – finansinė nuoma ar paskolų teikimas (Finansų įstaigų įstatymo⁴² 3 str. 1 d. 3 p.), skolininkui nemokant ar pastoviai vėluojant mokėti mėnesines įmokas negauna to, ko siekia sutartimis – lizingo (paskolų) įmokų ir palūkanų grąžinimo laiku⁴³. Teismų nuomone, tai lemia įstatymų leidėjo suformuotos įstatymo nuostatos⁴⁴, kuriomis vadovaujantis finansų sistemos stabilumas laikomas viešuoju interesu, o griežtas sutarties sąlygų laikymasis, atsižvelgiant į kreditavimo verslo specifiką, turi esminę reikšmę.⁴⁵

Atsižvelgiant į tai, teismai atitinkamose bylose nustatė, jog sutartį pažeidusi šalis sistemingai laiku nevykdė prievolių (laiku nemokėjo dalinių įmokų), paprastai traktuoja tai kaip esminį sutarties pažeidimą. Tačiau pastebėtina, jog lizingo ar kredito davėjui, kaip specialią veiklą vykdančiam ir pelno siekiančiam juridiniam asmeniui, visada taikomi didesni atidumo ir rūpestingumo reikalavimai, nes šių subjektų paslaugos yra teikiamos ypač griežtomis sąlygomis, nustatant atsiskaitymo terminus, kas laikytina esminėmis sutarčių sąlygomis. Toks griežtas

⁴² Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 91-3891.

⁴³ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 5 d. sprendimas civilinėje byloje *A.M prieš UAB „Swedbank lizingas“*, Nr. 2A-1565-619/2013//<http://www.infolex.lt/tp/762009>; prisijungimo laikas: 2014-02-12; 2013 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje *D. R., D. K., M. G prieš AB DNB bankas*, Nr. 2A-1572-619/2013//<http://www.infolex.lt/tp/731373>; prisijungimo laikas: 2014-02-12; 2013 m. rugpjūčio 2 d. nutartis civilinėje byloje *A. P., D. P. prieš DNB banką*, Nr. 2A-1241-232/2013//<http://www.infolex.lt/tp/708779>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos finansinio tvarumo įstatymo (Valstybės žinios, 2009, Nr. 93-3985) preambulėje nurodoma, jog finansų sektorius, kurio reikšmingą dalį Lietuvoje sudaro bankų sektorius, priskirtinas prie vieno jautriausių sektorių, o situacija jame gali turėti didelės įtakos šalies ekonomikai, gyventojų ir ūkio subjektų pasitikėjimui šalies finansų sistema, šios sistemos tvarumui, todėl būtina užtikrinti tinkamų ir laiku įgyvendinamų finansų sistemos stabilumo stiprinimo priemonių panaudojimo galimybes.

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje *A. P., D. P. prieš DNB banką*, Nr. 3K-3-58/2012//<http://www.infolex.lt/tp/369430>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

reglamentavimas, suponuoja šių subjektų esminį interesą gauti atsiskaitymus numatytais terminais⁴⁶.

Kitoje kasacinėje nutartyje⁴⁷, kurioje LAT pateikė išaiškinimą dėl CK 6.217 str. 2 d. 2 p. kriterijaus, kilo ginčas dėl išimtinių laikraščio leidybos teisių perleidimo sutarties, pagal kurią ieškovas privalėjo perleisti leidinio pavadinimą ir prekės ženklą, perduoti leidinio tarptautinius standartinius serijinius numerius, teisę naudotis brūkšninio kodu bei kitus duomenis. Ieškovui šias prievoles pažeidus, atsakovas vienašališkai nutraukė sutartį. Kasacinis teismas sprendė klausimą, ar įsipareigojimo perleisti išimtinės leidybos teises tinkamas vykdymas turėjo esminę reikšmę, nes kaip teigė ieškovas, net neturėdamas šių duomenų, atsakovas vykdė laikraščio leidybos veiklą. Teismas rėmėsi Visuomenės informavimo įstatymu⁴⁸, kuriame nurodyta, kad tam, jog leidinys veiktų teisėtai, jame turi būti nurodyti tam tikri duomenys, iš kurių vienas svarbiausių - tarptautinis dokumento standarto numeris. Atsižvelgdamas į tai, teismas pažymėjo, jog *„dėl to, priešingai, nei sprendė pirmosios instancijos teismas ir teigia ieškovas, aplinkybė, jog atsakovas, net ieškovui ir neįvykdžius pirmiau nurodytų įsipareigojimų, leido laikraštį tuo pačiu, nors ir neįregistruotu pavadinimu, taip pat tai, kad nurodytas išimtinės teises po sutarties sudarymo atsakovas įgijo savo vardu ir sąskaita, negali paneigti to, kad sudarytos sutarties kontekste išimtinių leidybinių teisių perdavimas buvo viena iš esminių ieškovo prisiimtų prievolių, kurios nevykdymas pagrįstai galėjo būti vertinamas kaip esminis sutarties pažeidimas CK 6.217 straipsnio prasme“*.

Paskutinėje, gana plačiai nuskambėjusioje byloje, kurią derėtų aptarti, Lietuvos apeliacinis teismas 2012 m. nutartimi⁴⁹ pripažino, kad apeliantas pagrįstai nutraukė kario aprangos – lauko uniformos kostiumų pirkimo – pardavimo sutartį, kuria atsakovas buvo įsipareigojęs tiekti apeliantui kokybiškas, pagamintas iš suderintų su apeliantu medžiagų ir pagal jo patvirtintą prekės etaloną uniformas, teikiant jas nustatytais kiekiais ir terminais. Teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliantas įrodė, jog atsakovas pateikė nekokybiškas prekes – kario aprangą, neatitinkančią ginčo sutartyje nustatytų techninės specifikacijos – lauko uniformų kostiumams skirto audinio techninės charakteristikos rodiklių. Taip pat buvo nustatyta, kad atsakovas apeliantui pateikė nekokybiškas prekes ne pirmą kartą. Teismas konstatavo, kad: *„ginčo sutarties ir protokolo sąlygos dėl tiekiamų prekių kokybės reikalavimų pakankamai griežtos, ir jos pagrįstos, atsižvelgiant į Lietuvos kariuomenės statusą, uždavinius, funkcijas, apibrėžtus Krašto*

⁴⁶ Pvz., CK 6.874 str. 2 d. nurodoma, jog jeigu paskolos sutartis numato paskolos sumos grąžinimą dalimis ir eilinė paskolos sumos dalis laiku negrąžinama, paskolos davėjas turi teisę reikalauti grąžinti prieš terminą visą likusią paskolos sumos kartu su priklausančiomis palūkanomis.

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Reklamos laikraštis“ prieš UAB „Vilniaus skelbimai“, Nr. 3K-3-6/2008/<http://www.infollex.lt/tp/83981>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas, Valstybės žinios, 1996-07-26, Nr. 71-1706.

⁴⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. spalio 3d. nutartis c. b. Lietuvos kariuomenė prieš UAB „Eisiga“, Nr. 2A-347/2012/<http://www.infollex.lt/tp/449469>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

apsaugos sistemos organizavimo ir kario tarnybos įstatyme, nes karys, eidamas tarnybą lauko pratybose bei kitose tarnybos vietose, įvairiomis klimato sąlygomis privalo atrodyti nepriekaištingai, jaustis patogiai ir būti saugus“. Kaip matome šiuo atveju, teismas esminį sutarties sąlygų pažeidimą, pasireiškusį nekokybiškos aprangos tiekimu, konstatavo remdamasis ypatingu Lietuvos kariuomenės statusu akcentuodamas, jog griežtas sutarties sąlygų laikymasis turėjo būti ypatingai svarbus tiek pirkėjui, tiek tiekėjui.

Iš pateiktos teismų praktikos darytina išvada, jog sutarties šalys gali aiškiai arba netiesiogiai susitarti dėl esminių sutarties sąlygų, kurių griežtas laikymasis yra reikšmingas ir net menkiausias jų pažeidimas sukels esminį sutarties pažeidimą. Nesant atitinkamo šalių susitarimo apie griežtą tam tikrų sutarties sąlygų laikymosi būtinybę gali būti numanoma atsižvelgiant į atskirų sutarčių specifiką, aiškinant imperatyvias įstatymų nuostatas, analizuojant tarp šalių susiklosčiusią bendradarbiavimo praktiką, papročius ir t.t. Atsižvelgiant į tai, esant atvejams, kai tarp šalių egzistuoja ne vienerius metus trunkantys bendradarbiavimo santykiai, vienos iš šalių griežtas sutarties sąlygų nesilaikymas gali ir nebūti pripažintas esminiu pažeidimu, jei jis atitiks proporcingumo kriterijus (juo nebus piktnaudžiaujama), ar iš tarp šalių susiklosčiusios bendravimo praktikos bus akivaizdu, kad tokie nukrypimai nuo sąlygų egzistavo jau anksčiau, ir dėl to kita šalis neturėjo jokių pretenzijų.

1.2.3 Prievolės pažeidėjo kaltės forma (CK 6.217 str. 2 d. 3 p.)

Trečiasis esminio sutarties pažeidimo požymis įtvirtintas CK 6.217 str. 2 d. 3 p. (UNIDROIT 7.3.1 str. 2 d. (c) punkto atitiktumu), pagal kurį nustatant esminį sutarties pažeidimą turi būti atsižvelgiama į sutartį pažeidusios šalies kaltės formą, t.y. ar prievolė neįvykdyta tyčia ar dėl didelio neatsargumo. Tyčia civilinėje teisėje apibūdinama kaip asmens suvokiančio savo veiksmų pasekmes elgesys, kuriuo aiškiai siekiama padaryti žalą kitam asmeniui ar jo turtui (Pvz., sutartis nevykdoma ar netinkamai vykdoma sąmoningai to siekiant). Teisės praktikai pažymi, kad veikimas tyčia konstatuotinas ir tais atvejais, kai asmuo nors ir neturi tikslo padaryti žalos, tačiau jo veiksmai ar neveikimas sukėlė aiškiai numatomą grėsmę neigiamiems padariniams atsirasti, o jokių priemonių užkirsti tam kelią imtasi nebuvo.⁵⁰ UNIDROIT principų 7.3.1. str. 2 dalies c) punkto komentaro autoriai pažymi, kad tyčinis sutarties nevykdymas negalėtų būti pripažintas esminiu sutarties pažeidimu, jei tai prieštarautų sąžiningumo principui ir šalių interesų pusiausvyrai. Atitinkamai bendrosios teisės tradicijos šalyse įtvirtintas panašus teisinis reguliavimas, pagal kurį vien sutarties pažeidimo tyčia faktas nesuteikia nukentėjusiajai

⁵⁰ Smaliukas K., Esminio sutarties pažeidimo samprata ir nustatymo kriterijai. Juristas. 2007, Nr. 3.; Jarulaitis M., Vienašališko sutarties nutraukimo pagrindai, tvarka bei pasekmės Lietuvos Respublikos civilinėje teisėje. // Teisės problemos. Vilnius: Justitia. ISSN 1392-1592. 2006, Nr. 2(52), p. 25-41.

šaliai teisės vienašališkai nutraukti sutartį. Kai kurių autorių nuomone⁵¹, ši teisė nukentėjusiai šaliai būtų suteikta tik tokiu atveju, jei tyčinis sutarties pažeidimas pasireikštų apgaule, išreikštų sutartį pažeidusios šalies valią nebebūti saistomai sutartinių prievolių arba sukeltų žymius neigiamus padarinius, lemiančius nukentėjusiosios šalies patirtą turtinę žalą ar nuostolius.

Įrodyti, kad kita šalis sutartį pažeidė (jos neįvykdė arba netinkamai įvykdė) tyčia ar dėl didelio neatsargumo, manytina, yra sunkiausiai įrodomas esminio sutarties pažeidimo kriterijus, nes kitos šalies tyčiniai veiksmai turi būti akivaizdūs, kad būtų galima įsitikinti jų tikrumu. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismas 2008 m. sprendimu⁵² pripažino, kad atsakovės veiksmai, kuriais buvo pažeista statybos rangos sutartis, buvo tyčiniai, nes atsakovė nevykdė savo įsipareigojimų pagal sutartį ir nepriėmė atliktų darbų bei neatsakė į reikalavimus atlyginti už atliktus darbus, todėl konstatavo, jog „*tas faktas, kad atsakovė net po 2004-09-20 ir 2004-09-21 prašymų priimti atliktus statybos darbus ir reikalavimų atlyginti už juos to nepadarė, teismui leidžia daryti išvadą, kad jos veiksmai buvo tyčiniai, siekiant išvengti atsiskaitymo su ieškove.* <..> *Atsakovės nereagavimas į ieškovės pranešimus bei būtinumas įteikti atliktų darbų aktus bei PVM sąskaitų – faktūras per antstolį ieškovei pagrįstai leido daryti išvadą, kad su ja nebus atsiskaitoma ir sutartis nebus vykdoma toliau.*“. Šis teismo sprendimas buvo paliktas galioti ir Lietuvos apeliacinio teismo nutartimi⁵³.

Tuo tarpu didelis neatsargumas sietinas su paprasčiausiais rūpestingumo, atidumo, protingumo principiniais nuostatais. Teismų praktikoje⁵⁴ nurodoma, jog didelio neatsargumo sampratos Civilinis kodeksas neapibrėžia, todėl aiškinant šią sąvoką reikėtų remtis Lietuvos ir užsienio teismų jurisprudencija bei teisės doktrina, pagal kurią dideliu neatsargumu (angl. - gross negligence) laikomas toks asmens elgesys ar veiksmai, kurių asmuo nebūtų padaręs, jeigu būtų laikęsis bent minimalių atsargumo (atidumo) ir dėmesingumo (rūpestingumo) reikalavimų. Atitinkamai CK komentare nurodoma, jog didelis neatsargumas yra tada, kai įpareigotas asmuo nesiima paprasčiausių priemonių, kurios įgalintų įvykdyti prievolę, išvengti nuostolių, ir nenumato neigiamų pasekmių, kurioms atsirasti galimybė yra akivaizdi. Paprastam neatsargumui būdinga tai, kad asmuo paprastai veikia nesilaikydamas minimalaus ir reikalingo atidumo pareigai įvykdyti⁵⁵.

Atkreiptinas dėmesys, jog kilus ginčui dėl vienašalio sutarties nutraukimo (ne) teisėtumo teismai sutartį pažeidusios šalies didelį neatsargumą gali nustatyti tiek analizuodami atitinkamos bylos aplinkybes, tiek ir išskirdami atskirų rūšių sutartyse numatytus standartinius atvejus,

⁵¹ Cit op 50.

⁵² Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. balandžio 18 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Glijas“ prieš UAB „Serneta“, Nr. 2-179-372/2008//<http://www.infollex.lt/tp/100613>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁵³ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gruodžio 9 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Glijas“ prieš UAB „Serneta“, Nr. 2A-498/2008//<http://www.infollex.lt/tp/91582>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje M. D. prieš DUAB „Baltijos garantas“, Nr. 3K-3-1445//<http://www.infollex.lt/tp/9618>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁵⁵ Mikelėnas V. ir kt., Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003. p. 293.

preziuruojančius, jog sutartis pažeista dėl didelio neatsargumo. Pavyzdžiui, teismai, atsižvelgdami į LAT senato nutarimą⁵⁶, nekartą nurodė, kad pagal tarptautinio krovinių vežimo keliais sutartis grubiu aplaidumu (dideliu neatsargumu) bus laikomi atvejai, kai vežėjas priešingai sutartiniams įsipareigojimams, perdavė krovinį neįgaliotam asmeniui; paliko krovinį naktį be priežiūros, nesaugomoje, neapšviestoje aikštelėje ar einant ilsėtis; kai vežėjo sunkvežimio vairuotojas įvykdo autoavariją būdamas neblaivus arba vairuoja transporto priemonę pervargęs, nesilaikydamas poilsio taisyklių ir pan. Remiantis kai kurių autorių nuomone, „*prievolės pažeidėjo kaltės*“ kriterijus turėtų būti aiškinamas atskirai nuo kitų CK 6.217 str. 2 dalyje įtvirtintų esminio sutarties pažeidimo požymių ir suprantamas siaurai – t.y. sutartį pažeidusios šalies sąmoningi veiksmai ar didelis neatsargumas turi sugriauti nukentėjusios šalies pasitikėjimą⁵⁷ (pvz., Shell tepalų ir alyvos išimtinės distribucijos atveju, išimtinės teisės turintis distributorius nepaisydamas gamintojo draudimo ir pabandęs parduoti produkciją kitoje valstybėje, nors faktiškai pirkimo-pardavimo sutarties ir nesudaręs, gali būti laikomas tyčia pažeidusiu išimtinės distribucijos sutartį, kas leistų gamintojui vienašališkai nutraukti sutartinius santykius).

Apibendrinant darytina išvada, jog klausimai, susiję su prievolės pažeidėjo kaltės forma (pvz., ar pažeidėjo kaltė didelė ir, jeigu didelė, tai ar tyčia) esminio sutarties pažeidimo kontekste kiekvienu konkrečiu atveju turėtų būti analizuojami atsižvelgiant į bendrąsias civilinės atsakomybės nuostatas, kuriomis vadovaujantis sutartį pažeidusios šalies kaltės dydis yra atvirkščiai proporcingas nukentėjusios šalies interesui toliau tęsti sutarties vykdymą, t.y. kuo nustatoma kaltė yra didesnė, tuo nukentėjusios šalies pagrįstas interesas likti sutartiniuose santykiuose yra mažesnis. Kita vertus, taip pat būtina atsižvelgti ir į patį sutarties pažeidimo pobūdį bei sukeltų padarinių dydį, nes priešingu atveju – būdamas nežymus (mažareikšmis) ir nesukėlęs jokių rimtesnių padarinių net esant dideliame neatsargumui sutarties pažeidimas gali būti kvalifikuojamas kaip ne esminis.

1.2.4. Sutarties įvykdymo tikimybė ateityje (CK 6.217 str. 2 d. 4 p.)

Ketvirtasis vertinamasis kriterijus, padedantis identifikuoti esminio sutarties pažeidimo faktą yra įtvirtintas CK 6.217 str. 2 d. 4 punkte (UNIDROIT principų 7.3.1 str. 2 d. (d) punkto atitikmuo), pagal kurį sutartis laikoma pažeista iš esmės, jeigu neįvykdymas duoda pagrindą nukentėjusiai šaliai nesitikėti, kad sutartis bus įvykdyta ateityje. Tiek CK, tiek ir Principų komentare nurodoma, jog šis „*sutarties įvykdymo tikimybės ateityje*“ požymis turėtų būti lemiamas tęstinių sutarčių (ilgalaikių, kurios vykdomos etapais) nutraukimo atvejais, nes iš

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. birželio 15 d. nutarimas Nr. 31; "Dėl Lietuvos teismų praktikos, taikant Ženevos 1956 m. Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją (CMR)". Teismų praktika. 2001, 15//<http://www.infolex.lt/tp/28640>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁵⁷ Cit op 28, p. 55-56.

esmės siejasi su nukentėjusios šalies lūkesčių gauti tinkamą sutarties įvykdymą ateityje praradimu, t. y. toks nepateisinamas teisėtų lūkesčių nevykdymas turėtų sukurti padėtį, kuri byloja, kad sutartis ir toliau bus nevykdoma arba vykdoma netinkamai. Autoriaus nuomone, šios situacijos geriausiai atspindi teismų nagrinėtose bylose dėl ilgalaikių tam tikros produkcijos tiekimo, kreditavimo, finansinio lizingo, žemės nuomos ir kitų etapais vykdomų sutarčių nutraukimo (ne) teisėtumo klausimų.

Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas sprendė ginčą⁵⁸, kuriame ieškovas ginčijo atsakovo teisę vienašališkai nutraukti sudarytą kreditavimo sutartį. Pagal šios sutarties sąlygas, bankui suteikiama teisė sutartį nutraukti remiantis esminiu sutarties pažeidimu, jei kredito gavėjas sutartyje nustatytais terminais negrąžintų bankui bent vienos kredito dalies ir/ar nemokėtų palūkanų. Ieškovo, kurio pagrindinė veikla buvo susijusi su patalpų nuoma, patalpose įvyko avarija, kurios metu patalpos buvo užlietos kanalizacija. Kadangi tuo pat metu kilo ekonominė krizė ir dalis nuomininkų išsikraustė, o kita dalis dėl avarijos negalėjo naudotis patalpomis ir nemokėjo nuomos mokesčio, tai tiesiogiai paveikė ieškovo finansinę padėtį - kreditavimo sutartis buvo nevykdoma daugiau nei metus, ko pasekoje kreditorius vienašališkai nutraukė sutartį. Ieškovas, ginčydamas vienašališko sutarties nutraukimo pagrįstumą, turėjo įrodyti, kad pažeidimas nebuvo esminis. Įvertinusi byloje surinktų įrodymų visumą, teisėjų kolegija nusprendė, kad *ieškovas vis dėlto neįrodė, jog yra suinteresuotas realiai atkurti šalių sutartinių prievolių pusiausvyrą, o padėtis, kai nėra atliekami jokie mokėjimai bankui, suponuoja atsakovo nepasitikėjimą sutarties įvykdymu ateityje*. Todėl, anot teismo, šie ieškovo padaryti sutarties pažeidimai iš esmės pažeidė atsakovo teises bei teisėtus lūkesčius.

Anksčiau aptartoje karių uniformų byloje⁵⁹, Lietuvos apeliacinis teismas taip pat akcentavo „sutarties įvykdymo tikimybės ateityje“ kriterijaus svarbą, nurodydamas, kad *atsakovas sistemingai pažeidinėjo sutartį, t. y. atsakovas pateikė apeliantui nekokybiškus kostiumus ne pirmą kartą, taip pat pateikė netinkamo dydžio uniformas bei dvi iš pateiktų partijų buvo brokuotos ir tai sudaro pakankamą pagrindą pripažinti sutarties pažeidimą esminiu, nes apeliantas neturėjo pagrindo tikėtis, kad sutartis bus tinkamai įvykdyta ateityje*.

Kitoje byloje⁶⁰ LAT sprendė klausimą, ar žemės nuomos sutartis (CK 6.545- 6.546 str.) buvo pažeista iš esmės, jeigu žemės sklypas naudojamas ne pagal paskirtį. Ieškovui 99 metams buvo išnuomota valstybinė žemė ūkio veiklai, tačiau atsakovas vienašališkai nutraukė sutartį prieš terminą, nes nuomininkas sklypą laikė neperspektyviu žemės ūkio veiklai ir nenaudojo žemės pagal paskirtį. Teisėjų kolegija pažymėjo, jog sutarties sąlyga dėl žemės sklypo

⁵⁸ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Meilės pasaulis“ prieš AB DnB NORD, Nr. 2A-1675-553/2012//<http://www.infollex.lt/tp/449534>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁵⁹ Cit op 49.

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje AB „Alvilė“ prieš Nacionalinę žemės tarnybą prie ŽŪM, Nr. 3K-3-473/2010//<http://www.infollex.lt/tp/181426>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

naudojimo žemės ūkio veiklai buvo suformuluota kaip sutartinė prievolė, tačiau *ieškovas sistemingai nevykdė vienos iš esminių pareigų pagal sutartį, nes didžiuliuose valstybinės žemės plotuose sudarė prielaidas atsirasti netvarkai: nesugebėjo racionaliai ir efektyviai išnaudoti žemės naudingųjų savybių, kas lėmė neracionalią žemėnaudą ir neefektyvų visuomeninių išteklių naudojimą*. Dėl šios priežasties kasacinio teismo nuomone ieškovo veiksmai nesudarė pagrindo tikėtis, kad situacija pasikeis ateityje.

Šioje byloje LAT taip pat rėmėsi viešojo intereso apsaugą akcentuojančiomis Žemės įstatymo⁶¹ normomis bei nurodė, jog atsakovas turėjo ne tik teisę, bet ir viešosios teisės normų nustatytą pareigą reaguoti į esminį sutarties pažeidimą. Anot teismo, neefektyvią veiklą ir neracionalų visuomeninių išteklių naudojimą sukuriančių santykių išsaugojimas negali turėti jokios vertės, todėl sprendžiant tolimesnių sutartinių santykių tarp šalių tęsimo klausimą atsakovas sutarties stabilumo principui (*favor contractus*) pagrįstai nesuteikė prioriteto ir sutartį vienašališkai nutraukė. Taigi šia nutartimi kasacinis teismas leido suprasti, jog viena pagrindinių sąlygų tinkamam žemės nuomos sutarties vykdymui (ypač dėl viešojo intereso - valstybinės žemės nuomos) yra žemės naudojimas pagal sutartyje numatytą arba tikslinę žemės naudojimo paskirtį. Todėl žemės naudojimas ne pagal paskirtį beveik visada reiškia esminį žemės nuomos sutarties pažeidimą.

Dar vienoje aktualioje byloje⁶² LAT sprendė klausimą dėl *favor contractus* principo taikymo ir esminio akcijų pirkimo - pardavimo sutarties pažeidimo nustatymo. Šioje byloje ieškovė prašė pripažinti negaliojančia akcijų pirkimo - pardavimo sutartį, nes atsakovė neįvykdė sutartyje nurodytos sąlygos sumokėti už akcijas. Nors atsakovė teiginiui, kad sutarties sudarymo dieną ji atsiskaitė su ieškove sumokėdama akcijų kainą, pagrįsti įrodymų nepateikė, tačiau bylos duomenimis, vykstant bylos teisminiam procesui – atsakovė mokėjimo pavedimu pervedė į ieškovės sąskaitą 4000 Lt už akcijas, o ieškovė tą pačią dieną pinigų sumą grąžino atsakovei, nurodydama, kad pavėluotas atsiskaitymas už akcijas pažeidžia jos interesus. Teisėjų kolegijos nuomone, ieškovė nenurodė jokių argumentų, kurie teiktų pagrindą pripažinti, kad akcijų kainos nesumokėjimas sutarties sudarymo dieną turėjo esminės reikšmės ieškovei ir galėtų būti pripažintas esminiu sutarties pažeidimu pagal CK 6.217 straipsnį. Teismas pažymėjo, jog *šalys sutarties sudarymo metu buvo patyrusios verslininkės <..> akcijų perleidimo sutartį jos sudarė gera valia <..>, o sutarties kaina nėra tokia didelė, kad apsunkintų sutarties įvykdymo ateityje tikimybę* (minėta, kad sutartis jau buvo įvykdyta, tik pati ieškovė nemotyvuotai atsisakė priimti įvykdymą). Anot teismo, nagrinėjamos bylos atveju sutarties nutraukimas be reikšmingo tam

⁶¹ Lietuvos Respublikos Žemės įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 28-868. Šio įstatymo 9 straipsnio 14 dalyje teigiama, jog *valstybinės žemės nuomos sutartis turi būti nutraukiama prieš terminą nuomotojo reikalavimu, jeigu žemės nuomininkas naudoja žemę ne pagal sutartyje numatytą pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį, būdą ar pobūdį arba yra keičiama pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis, būdas ar pobūdis*.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje R.S. prieš L. L. K., Nr. 3K-3-443/2013//<http://www.infolex.lt/tp/726023>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

pagrindo, nenustačius esminių, ieškovės interesus pažeidžiančių sutarties nutraukimo aplinkybių, turėtų būti laikomas pernelyg formaliu sutarties sąlygų aiškinimu, kuris prieštarauja *favor contractus* principui.

Iš pateiktos teismų jurisprudencijos galime pastebėti, jog kai kuriais atvejais net ir vieno iš sutartinių įsipareigojimų neįvykdymas gali lemti nukentėjusios šalies nesitikėjimą dėl tinkamo sutarties vykdymo ateityje, tačiau jei sutartį pažeidusioji šalis vis dėlto tinkamai reaguoja į susidariusią situaciją ir ištaiso prievolių vykdymo trūkumus arba šie trūkumai sudaro tik nežymią visos jau įvykdytos sutarties dalį, tai toks sutarties pažeidimas neturėtų būti laikomas esminiu. Manytina, jog šis kriterijus buvo įtrauktas į CK 6.217 str. 2 d. vertinamųjų kriterijų sąrašą siekiant sumažinti piktnaudžiavimą vienašalio sutarties nutraukimo teise tais atvejais, kai sutartį pažeidusioji šalis nors formaliai pažeidžia sutartį, tačiau siekia šį pažeidimą kuo skubiau ištaisyti.

Todėl, nors sutarties įvykdymo tikimybės ateityje kriterijus analizuojamas jau įvykusių faktinių aplinkybių kontekste, prieš nutraukiant sutartį visada reikėtų atkreipti dėmesį į sutartį pažeidusios šalies elgesį ir dedamas pastangas. Panašios nuomonės laikomasi ir teismų praktikoje, kurioje vadovaujantis Civilinio kodekso normomis nurodoma, jog tais atvejais, kai sutarties įvykdymo terminas dar nėra suėjęs, tačiau kreditorius turi pakankamai įrodymų ar pagrįstai mano, kad skolininkas gali iš esmės pažeisti sutartį ateityje, kreditorius turi teisę (CK 6.219 str.), o kartais net ir pareigą reikalauti sutartį nutraukti arba tiesiog sustabdyti savo prievolių vykdymą ir pareikalauti iš skolininko patvirtinti, kad šis sutartį įvykdys tinkamai (CK 6.220 str.)⁶³. Tačiau numanomas sutarties pažeidimas negali būti paremtas vien tik vidiniu sutartį siekiančios nutraukti šalies įsitikinimu. Jis turi būti akivaizdus, paremtas faktinėmis aplinkybėmis bei nedviprasmiškais įrodymais.

1.2.5. Sutartį pažeidusios šalies nuostolių dydis (CK 6.217 str. 2 d. 5 p.)

CK 6.217 str. 2 d. 5 punkte (ir atitinkamai UNIDROIT principų 7.3.1. str. 2 d. (e) punkte) įtvirtintas paskutinis esminio sutarties pažeidimo požymis, pagal kurį vertintina, *ar sutarties neįvykdžiusi šalis, kuri rengėsi įvykdyti ar vykdė sutartį, patirtų labai didelių nuostolių, jeigu sutartis būtų nutraukta*. Teismų praktikoje⁶⁴ suformuota nuomonė, jog šiuo atveju turimi omenyje ne įprastiniai, bet labai dideli, neproporcingi nuostoliai. Autoriaus analizuotoje teisės

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje V. Z. Ir V. A. prieš UAB „Olimpic Gym“, Nr. 3K-3-368/2004/<http://www.infolex.lt/tp/40915>; prisijungimo laikas: 2014-02-12. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Snoro lizingas“ prieš P. P., Nr. 2A-1129-464/2010/<http://www.infolex.lt/tp/186355>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁶⁴ 2013 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje A. B. ir L. D. prieš AB „Swedbank“, Nr. 3K-3-288/2013/<http://www.infolex.lt/tp/677658>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

doktrinoje⁶⁵ laikomasi vieningos nuomonės, jog „sutartį pažeidusios šalies nuostolių dydžio“ vertinamasis kriterijus yra išskirtinis, nes juo vieninteliu yra tiesiogiai atsižvelgiama į sutartį pažeidusios šalies interesus bei vertinamos galimos sutarties nutraukimo pasekmės sutartį pažeidusiai šaliai. Šis kriterijus taip pat netiesiogiai reikalauja, kad nukentėjusioji šalis operatyviai naudotųsi savo teise nutraukti sutartį ir savo neveikimu neduotų pagrįsto pagrindo manyti, jog ji nelaiko sutarties neįvykdyta. CK 6.217 str. 2 d. 5 p. įtvirtintas kriterijus jokių būdu nereiškia, jog jei sutartį pažeidusi šalis patirtų labai didelių nuostolių dėl vienašalio sutarties nutraukimo, toks sutarties nutraukimas būtų pripažintas neteisėtu. Atvirkščiai, atsižvelgiant į teismų suformuotą praktiką manytina, jog šio kriterijaus pagrindinis tikslas yra užtikrinti, jog nukentėjusioji šalis (arba teismas) sprendamas klausimą dėl vienašalio sutarties nutraukimo (ne) teisėtumo tik įvertintų ir galimas sutarties nutraukimo pasekmes sutartį pažeidusiai šaliai.

Sutartį pažeidusios šalies nuostoliai turėtų būti sietini su išlaidomis skirtomis geranoriškai įvykdyti anksčiau pažeistą sutartį – t. y. su dabartiniu momentu esančiu vykdymu susijusiomis išlaidomis arba su išlaidomis skirtomis vykdymo paruošiamiesiems darbams. Kasacinis teismas sprendamas klausimą dėl CK 6.217 str. 2 d. 5 punkto taikymo⁶⁶ nuo pat pradžių laikėsi pozicijos, kad sutartį privalanti įvykdyti šalis gali ruošti ne tik pavėluotai vykdyti sutartį ir dėl to turėti tam tikrų išlaidų, bet ir iki tol atliktiems darbams bei jų tęstinumui palaikyti gali būti reikalingos tam tikros investicijos, mokami mokesčiai ir kitos nenumatytos išlaidų formos. Nutraukus sutartį šios išlaidos tampa neatlygintinomis, todėl tokiais atvejais, anot teismo, sutarties pažeidimas neturėtų būti pripažintas esminiu, nes tokia praktika prieštarautų protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principams.

Autoriaus nuomone, nukentėjusioji šalis, siekianti pasinaudoti esminio sutarties pažeidimo institutu ir vienašališkai nutraukti sutartį, pirmiausia, visada turėtų pati įvertinti kitos šalies galimus praradimus, kuriuos pastaroji patirtų, jei sutartis būtų nutraukta. Kadangi šalys, dėl kurių veiksmų nutraukiama sutartis, neturėdamos ko prarasti dažniausiai kreipiasi į teismą keldamos vienašalio sutarties nutraukimo teisėtumo klausimą, neretai pasitaiko atvejų, jog nukentėjusioji šalis teismo pripažįstama neįvertinusi kaltosios šalies praradimų bei sutartį nutraukia piktnaudžiaudama šia įstatymo jai suteikta teise. Todėl, taikant CK 6.217 str. 2 dalies 5 punktą, visais atvejais reikėtų analizuoti, ar vien nuostolių atlyginimas nebūtų adekvati nukentėjusios šalies pažeistų teisių gynbos priemonė, taip pat tai, ar sutarties nutraukimas nepažeistų šalių interesų pusiausvyros.

⁶⁵ Jarulaitis, M., Vienašališko sutarties nutraukimo pagrindai, tvarka bei pasekmės Lietuvos Respublikos civilinėje teisėje. // Teisės problemos. Vilnius: Justitia. ISSN 1392-1592. 2006, Nr. 2(52), p. 33-34; Balčikonis R., Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą. Jurisprudencija, 2004, t. 51 (43), p. 56-57.

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje *Kauno miesto savivaldybės valdyba v. R. Jurgelionio firmos „Trastos statyba“* Nr. 3K-3-1618/2002.

Pavyzdžiui, byloje *S. P. prieš UAB „Rodena“*⁶⁷ LAT sprendė klausimą, kuri iš šalių laikytina iš esmės pažeidusia jungtinės veiklos sutartį. Byloje nustatyta, kad Jungtinės veiklos sutartimi šalys nustatė du tikslus: 1) kasatoriui S. P. ir trečiajam asmeniui A. P. lygiomis dalimis priklausančiame žemės sklype paruošti sklypus juos suskaidant, įrengiant juose inžinerinius tinklus bei aplinkos infrastruktūrą ir juos parduoti dalimis gyvenamiesiems namams statyti; 2) suskaidytuose sklypuose pastatyti gyvenamuosius namus bei juos parduoti. Sutarties vykdymo procese nemaža dalis galutinio tikslo – parduoti visus sklypus – buvo pasiekta, parduodant 52 sklypus. Jungtinės veiklos sutartimi kasatorius buvo įsipareigojęs suteikti sklypus darbų atlikimui, teikti konsultacijas, pagal atskirą susitarimą investuoti į darbų atlikimą lėšas, jei atsakovas jų pritrūksta darbams atlikti. Tuo tarpu atsakovas sutartimi įsipareigojo investuoti į darbų atlikimą ir organizuoti darbus. Teisėjų kolegijos nuomone, kasatoriaus atsisakymas parduoti žemės sklypus ir derinti jų kainas nebuvo nemotyvuotas, nes buvo grindžiamas paties atsakovo prievolių pažeidimu, todėl atsakovo sprendimas vienašališkai nutraukti sutartį pripažintinas neteisėtu. Teismas pažymėjo, jog išsprendus nesutarimus arba pašalinus galimas atsisakymo derinti kainą priežastis, egzistuojant galimybė toliau vykdyti sutartį, o atsižvelgiant į ilgalaikį sutarties pobūdį, nesutarimų pašalinimas įmanomas naudojantis kitomis teisinėmis gynybos priemonėmis, nebūtinai sutarties nutraukimo dėl esminio jos pažeidimo. Be to, nutraukus sutartį, ją pažeidęs kasatorius patirtų labai didelių nuostolių, nes byloje pareikšto priešieškinio dydis yra net 8.014.131,76 Lt.

Kitoje byloje⁶⁸ Lietuvos apeliacinio teismo sprendimu pripažinta, jog ieškovas nepagrįstai nutraukė tarp šalių sudarytą statybinio kranų pirkimo-pardavimo sutartį, pagal kurią ieškovas (pirkėjas) turėjo teisę vienašališkai nutraukti sutartį, jei parduotas daiktas neatitiks jo kokybei keliamų reikalavimų. Teismas nustatė, kad ieškovas perduotą daiktą eksploatavo maždaug aštuonis mėnesius ir iš to gavo pajamų. Tuo tarpu atsakovas teigė, kad jam vien tik kranų pagaminimas, neskaitant kitų išlaidų, kainavo 1.900.000,00 Lt be PVM. Atsižvelgiant į tai, teisėjų kolegija pagrįstai nusprendė, jog „<..> vienašalis sutarties nutraukimas ir ieškovo reikalavimas atsakovui grąžinti visas sumokėtas sumas bei pasiimti specifinės paskirties objektą – kraną, kuris buvo gaminamas ieškovui pagal specialų užsakymą ir iš esmės negali būti panaudojamas kitur, sukeltų neproporcingai didelius neigiamus finansinius ir ekonominius padarinius atsakovui <..>“.

Tačiau, anot kai kurių autorių, galimi atvejai, kai vien nuostolių atlyginimas nepatenkins nukentėjusios šalies interesų, o vienašalis sutarties nutraukimas bus vienintelė tinkama

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje *S. P. prieš UAB „Rodena“* Nr. 3K-3-435/2013/<http://www.infollex.lt/tp/727929>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁶⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 8 d. sprendimas c. b. *AB „Vakarų laivų gamykla“ v. UAB „Mechanika“*, Nr. 2A-369/2009. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. spalio 8 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. 2A-369/2009/<http://www.infollex.lt/tp/136932>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

(ekonomiškai naudinga) nukentėjusios šalies sutartinių teisių gynimo priemonė. Taip gali nutikti tais atvejais, kai nukentėjusios šalies patirti nuostoliai yra neatlyginami arba atlyginami dėl, pavyzdžiui, nukentėjusios šalies pasyvumo siekiant sumažinti atsiradusius nuostolius (pvz., CK 6.259 str. 2 d.), sutartį pažeidusios šalies atleidimo nuo nuostolių atlyginimo (pvz., dėl *force majeure* - CK 6.212 str.) ar sutartį pažeidusios šalies nemokumo.⁶⁹ Pavyzdžiui, *UAB „Titlis“ prieš D. Ž.*⁷⁰ byloje LAT pripažino, kad ieškovas (užsakovas) pagrįstai nutraukė rangos sutartį, kuria atsakovas (rangovas) buvo įsipareigojęs pagaminti baldus ir juos pristatęs surinkti, o ieškovas turėjo sumokėti sulygtą kainą. Pristačius pagamintus baldus ieškovas pastebėjo, kad jie turi užsakymo įvykdymo trūkumų ir atsisakė sudaryti sąlygas jiems montuoti bei pareikalavo grąžinti sumokėtą avansą ir nutraukė sutartį remdamasis esminiu sutarties pažeidimu (CK 6.334 str. 1 d. 4 p.). LAT pripažino, kad užsakovas pagrįstai nutraukė rangos sutartį ir pažymėjo, kad šis vartotojo pažeistų teisių gynimo būdas yra proporcingas atsižvelgiant į rangovo sutartinių prievolių pažeidimų daugetą. Teismo nuomone, vartotojo nepriimtas daiktas buvo serijinės gamybos, neturėjo jokių specialių, individualiam užsakymui būdingų vartojamųjų charakteristikų, todėl jo panaudojimas įprastinėmis sąlygomis šalina didelių nuostolių rangovui atsiradimo galimybę (CK 6.217 str. 2 d. 5 p.).

Atlikta teismų praktikos analizė leidžia teigti, jog įtvirtintu teisiniu reguliavimu stengiamasi atsižvelgti į abiejų šalių priešingų interesų apsaugą bei išlaikyti jų pusiausvyrą, nes teismai vadovaudamiesi bendraisiais teisės principais (CK 1.5 str.) visada siekia objektyviai ir visapusiškai įvertinti visas reikšmingas faktines bylos aplinkybes bei pateiktus įrodymus, kad galėtų tinkamai nuspręsti kurios šalies interesų apsaugai suteikti pirmenybę. Vis dėlto pastebima tendencija, jog tais atvejais, kai neįmanoma vienodai patenkinti abiejų pusių interesų, pirmenybė įvertinti ir pasirinkti geriausią gynimosi nuo pažeistų teisių būdą suteikiama nukentėjusiai šaliai. Ir tik sutartį pažeidusiai šaliai pavykus įrodyti, jog ji rengėsi tinkamai įvykdyti prievolę, tam realiai ruošėsi, dėl to turėjo daug išlaidų, o sutarties nutraukimas sąlygotų labai didelius nuostolius, teismas gali sutarties pažeidimą kvalifikuoti kaip ne esminį.

Taip pat turėtume atkreipti dėmesį, jog esminio sutarties pažeidimo vertinamieji kriterijai nėra vienerūšiai ir dėl to teismas gali objektyviai įvertinti abiejų šalių veiksmus, atsižvelgdamas į jų interesų pusiausvyrą. Penktasis – „*sutartį pažeidusios šalies nuostolio dydžio*“ kriterijus išimtinai nėra suderintas su kitomis CK 6.217 str. 2 d. nustatytomis esminio sutarties pažeidimo sąlygomis, nes pastarosios *ipso facto* (savaime suprantama) įtvirtina nukentėjusios šalies interesų prioritetą neatsižvelgiant į sutarties pažeidėjui kylančias pasekmes.

⁶⁹ *Cit op 58.*

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Titlis“ prieš D. Ž.*, Nr. 3K-3-237/2008/<http://www.infolex.lt/tp/86479>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

2. ESMINIS SUTARTIES PAŽEIDIMAS TARPTAUTINĖJE SUTARČIŲ TEISĖJE

2.1 Lyginamojo analizė UNIDROIT principų kontekste

Žengiant tarptautinės sutarčių teisės unifikavimo link bei siekiant pašalinti nacionalinių teisės sistemų koliziją tais atvejais, kai sutarties šalys veikia skirtingose valstybėse, Tarptautinis privatinės teisės unifikavimo institutas (angl. *International Institute for the Unification of Private Law, UNIDROIT*) 1994 m. pateikė kodifikuotą tarptautinių komercinių sutarčių principų rinkinį, kurių naujausia redakcija paskelbta 2010 metais. Vienu iš esminių UNIDROIT principų sukūrimo bei recepcijos nacionalinėse teisės sistemose privalumų, pirmiausia, galime laikyti Principų sąlyginai platų paplitimą visame pasaulyje, todėl kai kurių mokslininkų nuomone⁷¹, UNIDROIT principuose vartojamais terminais bei gana universaliomis komercinės teisės taisyklėmis galima operuoti tiek derinant atitinkamos sutarties sąlygas, tiek sprendžiant tarp šalių kilusius ginčus teismuose. Antra, UNIDROIT principai, kaip ir vėlesniuose poskyriuose analizuojami kiti tarptautinės sutarčių teisės šaltiniai (PECL, DCFR) yra vadinamosios „*soft law*“ (švelniosios teisės⁷²) pavyzdys. Dėl šios priežasties UNIDROIT principus valstybės taiko laisva valia, savo nuožiūra inkorporuodamos (pritaikydamos) principų nuostatas prie jau egzistuojančios, ar dar tik kuriamos nacionalinės sutarčių teisės sistemos.

Atsižvelgiant į fakultatyvų UNIDROIT principų taikymo pobūdį, nėra ir aukščiausią kompetenciją turinčios institucijos, kuri tikrintų ar spęstų šių principų nesilaikymo ar netinkamo aiškinimo atvejus. Tačiau jeigu atitinkama valstybė pripažįsta šių terminų tinkamumą ir praktinį vartojimą nacionalinėje teisinėje sistemoje, jai privalu atsižvelgti ne tik į nacionalinės teisės praktiką, bet ir į doktrininis pastebėjimus ar kitų šalių teisinės praktikos aspektus Principų taikymo ir aiškinimo klausimais. Tokiu būdu yra užtikrinamas efektyvus šių teisės normų egzistavimas, nes priešingu atveju, šalims nesilaikant vienodos Principų taikymo praktikos ir juos taikant tik savo nuožiūra, Principai prarastų savo prasmę, o tai paneigtų ir UNIDROIT principų sistemos sukūrimu siektą įgyvendinti tikslą – skirtingų valstybių nacionalinės sutarčių teisės vienodinimą bei universalumą.

Žvelgiant į Lietuvos sutarčių teisės normas, galime pastebėti, jog Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse įtvirtintas sutarties nutraukimo teisės institutas iš esmės sutampa su UNIDROIT principuose įtvirtintu teisiniu reguliavimu, o CK 6.217 straipsnio 1-3 dalys iš esmės

⁷¹ Selden B. S., *Lex Mercatoria in European and U.S. Trade Practice: Time to Take a Closer Look*. // Golden Gate University School of Law, *Annual Survey of International & Comparative Law* 1995, p. 111.

⁷² „Švelnioji teisė“ doktrinoje suprantama kaip neprivaloma, šalių laisvai pasirenkama, privačios iniciatyvos sukurta teisinių taisyklių sistema (Klimas T., *Tarptautinių komercinių sutarčių principai (UNIDROIT). Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos*. 2008-02-11, Nr. 6 (486)/http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1276363; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

yra Principų 7.3.1 straipsnio⁷³ („Teisė nutraukti sutartį“, *angl. right to terminate the contract*) recepcija. Vadovaujantis Civilinio kodekso 6.217 straipsniu, sutarties pažeidimas gali būti laikomas esminiu dviem pagrindais: pirma, pažeidimas gali būti laikomas esminiu pagal įstatymą; antra, šalys gali pačios susitarti, ką jos laikys esminiu pažeidimu. Atitinkamai vadovaujantis CK 6.217 straipsnio 1 dalimi šaliai suteikiama teisė nutraukti sutartį, jeigu kita šalis sutarties neįvykdo ar įvykdo netinkamai ir tai yra esminis sutarties pažeidimas. Tačiau skirtingai nei Civiliniame kodekse, UNIDROIT ir kituose tarptautinės sutarčių teisės šaltiniuose⁷⁴ vartojama ne esminio sutarties pažeidimo (*angl. fundamental breach*), bet esminio sutarties neįvykdymo sąvoka (*angl. fundamental non-performance*). Dėl šios priežasties pateikdami Civiliniame kodekse bei UNIDROIT principuose įtvirtinto esminio sutarties pažeidimo instituto lyginamąją analizę iš esmės mėginsime išsiaiškinti tik sąvokų „esminis pažeidimas“ ir „esminis neįvykdymas“ tapatumo klausimą.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra ne kartą pažymėjęs, jog Civilinio kodekso Šeštos knygos XI-XVIII skyriuose įtvirtintos bendrosios sutarčių teisės normos, perimtos iš UNIDROIT principų, turi būti aiškinamos ir taikomos vadovaujantis UNIDROIT principų komentaru, užsienio valstybių narių teismų jurisprudencija bei tarptautinio arbitražo praktika.⁷⁵ Taip pat kasacinio teismo jurisprudencijoje akcentuojama, jog Lietuvos sutarčių teisės nustatytos terminais neapibrėžtų sutarčių nutraukimo nuostatos yra analogiškos tarptautinių komercinių sutarčių principuose įtvirtintoms taisyklėms (UNIDROIT 5.1.8 straipsnis) ir Europos sutarčių teisės principams (PECL 6:109 straipsnis), kurių nuostatos patobulintos ir iš dalies pakeistos priėmus Bendrąją principų sistemą (DCFR III-1:109 straipsnis).⁷⁶ Todėl be abejonės galime teigti, kad dažniausiai Principai bei kiti tarptautiniai teisės šaltiniai ar oficialūs jų komentarai pasitelkiami nacionalinių sutarčių teisės normų aiškinimo tikslais, neretai aptariant ir teisės doktrinoje vystomus tarptautinės sutarčių teisės taikymo aspektus.

Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, jog sutarties pažeidimas ir sutarties neįvykdymas yra tapачios sąvokos, tačiau šiokios tokios sumaišties įneša CK 6.217 straipsnio 3 dalyje numatytas specialus reguliavimas tiems atvejams, kai sutarties įvykdymo terminas yra praleistas⁷⁷. Aiškinant šią teisės normą pažodžiui, sukuriami prielaida, jog sutarties įvykdymo termino praleidimas pats savaime nėra laikomas esminiu sutarties pažeidimu, o nukentėjusi šalis

⁷³ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, article 7.3.1/<http://unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=109294>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁷⁴ Sąvoka „esminis neįvykdymas“ vartojamas UNIDROIT principuose (7.3.1 str.), PECL principuose (8:103 str.) bei DCFR Europos sutarčių teisės pagrindų sistemoje (3:502 str.).

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-3-442/2013](#) *Siemens Osakeyhtiö v. UAB „Urbico“*;

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-3-90/2012](#) *UAB „ŽVC“ v. MG AB „Precizika“*;

⁷⁷ CK 6.217 str. 3 d. nurodoma, jog kai sutarties įvykdymo terminas praleistas, nukentėjusi šalis gali nutraukti sutartį, jeigu kita šalis neįvykdo sutarties per papildomai nustatytą terminą.

norėdama nutraukti sutartį privalo nustatyti papildomą terminą tinkamam sutarties įvykdymui. Dėl tokio galimo klaidingo šios teisės normos aiškinimo ir taikymo nukentėjusios šalies teisės būtų nepagrįstai suvaržytos, nes pastaroji negalėtų vienašališkai nutraukti sutarties nesuteikdama papildomo termino sutarčiai įvykdyti net ir tais atvejais, kai pats įvykdymo termino praleidimas, nors tik vieną dieną, yra esminis sutarties pažeidimas (pvz., olimpinės arenos rangos darbų (ne) pabaigimas iki Sočio žiemos olimpinių žaidinių atidarymo dienos arba greitai gendančių maisto produktų pristatymo termino praleidimas). V. Mikelėno nuomone⁷⁸, papildomo termino nustatymas yra kreditoriaus teisė, o ne pareiga, todėl tik pasinaudojus teise nustatyti papildomą terminą sutarčiai įvykdyti (CK 6.209 str.), kreditorius negali jos nutraukti anksčiau, nei sulaukus papildomo termino pabaigos ar skolininko pranešimo, jog jis neįstengs įvykdyti sutarties. Sutinkant su šia nuomone galėtume daryti išvadą, jog kai įvykdymo terminas pats savaime yra esminė sutarties sąlyga, arba kreditorius, pasibaigus sutarties įvykdymo terminui, praranda interesą ją būti įvykdyta, papildomas terminas nenustatomas, o iš karto taikomos nukentėjusiai šaliai priimtinausios teisinės gynybos priemonės. Tos pačios nuomonės laikosi ir Civilinio kodekso komentaro⁷⁹ autoriai.

Atsižvelgiant į tai, taip pat turėtume akcentuoti, jog Civilinis kodeksas kaip ir UNIDROIT, PECL ar DCFR, yra sisteminis teisės aktas, todėl sąvokos jame vartojamos vienodai ir nuosekliai, nebent specialiai būtų nurodyta kitaip. Teisės doktrinoje sutinkama nuomone⁸⁰, jog siekiant atskleisti esminio sutarties pažeidimo (neįvykdymo) sąvoką bei išvengti dviprasmiškų situacijų yra privalu CK 6.217 straipsnį aiškinti ir taikyti plečiamai kartu su CK 6.63 (*Atvejai, kai skolininkas laikomas pažeidusiu prievolę*) ir CK 6.205 (*Sutarties neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas*) straipsniais. Tokiu būdu būtų išvengta šio instituto taikymo ir aiškinimo klaidų, t.y. nebūtų eliminuota viena iš galimų esminių sutarties pažeidimo rūšių – sutarties įvykdymo termino praleidimas, taip pat būtų išvengta piktnaudžiavimo vienašališko sutarties nutraukimo teise bei nebūtų apribotas teisingas esminio sutarties pažeidimo (neįvykdymo) vertinamųjų kriterijų aiškinimas.

Vadovaujantis CK 6.63 straipsniu, prievolė yra pažeidžiama kai neįvykdomos ar netinkamai vykdomos sutartyje numatytos sąlygos arba kai yra praleidžiamas prievolės įvykdymo terminas. Atitinkamai CK 6.205 straipsnyje nurodoma, jog sutarties neįvykdymas reiškia bet kokios iš sutarties atsiradusios prievolės neįvykdymą, įskaitant netinkamą įvykdymą ir įvykdymo termino praleidimą. Pastarasis straipsnis iš esmės atkartoja UNIDROIT principų 7.1.1 straipsnį, kuriame pateikiama analogiška sutarties neįvykdymo samprata: *Sutarties*

⁷⁸ Mikelėnas V. Sutarčių teisė, 1996 m. Vilnius, Justitia, p. 494.

⁷⁹ Mikelėnas V. ir kt., Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003, p. 294.

⁸⁰ Balčikonis R., Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą. Jurisprudencija, 2004, t. 51 (43), p. 46; Smaliukas K., Esminio sutarties pažeidimo samprata ir nustatymo kriterijai. Juristas. 2007, Nr.3.

neįvykdymu laikomas bet kokios prievolės, atsiradusios iš sutarties, neįvykdymas, įskaitant netinkamą įvykdymą ir įvykdymo termino praleidimą. Teisės terminų žodyne⁸¹ sutarties neįvykdymas apibūdinamas kaip faktinis sutarties negalėjimas įvykdyti arba atsisakymas vykdyti sutartį savo noru ir tokiu atveju pažeidimas laikomas esminiu arba neesminiu. Jei pažeidimas yra ne esminis, šalis negali nutraukti sutarties, tačiau ši taisyklė netaikoma, jei šalys savo susitarimu nusprendė dėl sutarties nutraukimo esant ir neesminiam pažeidimui. Taigi remiantis minėtais teisės šaltiniais darytina išvada, jog sutarties neįvykdymas apima visišką sutarties neįvykdymą (*angl. failure to perform*), netinkamą įvykdymą (*angl. defective performance*) ir įvykdymo termino praleidimą (*angl. late performance*)⁸².

Kadangi kaip ir Civiliaame kodekse, UNIDROIT principuose įtvirtintų sutarčių teisės normų sisteminė struktūra reikalauja, jog tame pačiame skyriuje sąvokos būtų vartojamos vienareikšmiškai bei nuosekliai, darytina išvada, jog UNIDROIT principų 7.3.1 straipsnis turėtų būti taikomas kartu su 7.1.1 straipsniu, kas reikštų, jog pasinaudoti vienašalio sutarties nutraukimo teise esminio sutarties pažeidimo atveju galima neatsižvelgiant į tai, ar esminis sutarties pažeidimas gali būti pateisinamas ar ne, o Principų 7.3.1. straipsnio 2 dalyje įtvirtintos esminio sutarties neįvykdymo sąlygos bus taikomos bet kokios rūšies sutartinės prievolės pažeidimui. Atsižvelgiant į tai, taikydami šią teisinio reglamentavimo analogiją Civilinio kodekso atžvilgiu taip pat galėtume teigti, jog tais atvejais, kai šalis negali įvykdyti sutartinės prievolės dėl nenugalimos jėgos (*force majeure* – CK 6.212 str.) aplinkybių ar dėl kitos šalies veiksmų, sutartis teoriškai gali būti laikoma ir nepažeista, tačiau neįvykdoma arba vykdoma netinkamai.

CK 6.212 straipsnio 4 dalyje nurodyta, jog *force majeure* aplinkybės neatima iš kitos šalies teisės nutraukti sutartį, sustabdyti jos įvykdymą ar reikalauti palūkanų. Todėl kyla klausimas, ar gali subjektas A, dėl kurio veiksmų ar aplinkybių (kurių atsiradimo riziką jis prisiėmė) subjektas B negali įvykdyti sutarties, nutraukti sutartį dėl sutarties neįvykdymo? Pavyzdžiui, prekių, kurias reikia pagaminti, tiekimo sutartimi užsakovas įsipareigojo pristatyti esminę dalį medžiagų, būtinų tokių prekių gamybai, o medžiagų atsitiktinės žūties rizika pagal sutartį tenka jas pateikusiai šaliai. Medžiagas tiekė užsakovas (A), tačiau dalis jų buvo neatsparios drėgmei ir kilus smarkiai audrai dėl permirkimo jų nebebuvo įmanoma naudoti. Dėl šios priežasties tiekėjas (B) sutartyje nustatytu terminu nepagamino reikiamo prekių kiekio sutartyje nurodytu terminu. Kyla klausimas, ar gali tokiu atveju užsakovas nutraukti sutartį? Atsakymas priklausys nuo

⁸¹ Martin E. A., Law, J., A Dictionary of Law (7 ed.). Oxford University Press, 2013.

⁸² Cit. op. 3, p. 223. UNIDROIT principų 7.1.1 nurodoma (*angl. non-performance is failure by a party to perform any of its obligations under the contract including defective performance or late performance*).//<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

sisteminio CK 6.217 straipsnio 1 dalies ir kitų CK normų sisteminio aiškinimo, t. y. nuo jose vartojamo „neįvykdymo“ termino sampratos.

Be abejo, mūsų aptartu atveju užsakovas galėtų nutraukti sutartį remdamasis tiekėjo netinkamu sutarties įvykdymu, jeigu CK vartojamą neįvykdymo sampratą aiškintume siaurąja prasme. Tačiau jeigu kontrahentai papildomai atsižvelgtų į CK 6.205 straipsnį, kuriame imperatyviai nurodoma, jog sutarties neįvykdymo samprata turi būti aiškinama plečiamai, būtų akivaizdu, jog vienašalis sutarties nutraukimas, kurį galima inicijuotų užsakovas, būtų pripažintas neteisėtu, nes tiekėjas negalėtų būti laikomas neįvykdžiusiu sutarties, t.y. CK 6.217 str. jo atžvilgiu nebūtų taikomas. Pirminis situacijos vertinimas galėtų sukurti prielaidą, jog užsakovas tiekėją galėtų laikyti neįvykdžiusiu sutarties dėl aplinkybių, kurių tiekėjas negalėjo kontroliuoti ir protingai numatyti sutarties sudarymo metu, t.y. dėl pateisinamos priežasties, ir pagal įstatymo analogiją (CK 6.212 str. 4 d.) sutartis galėtų būti nutraukta. Tačiau, anot R. Balčikonio, toks aiškinimas būtų klaidingas, nes, kaip pažymima ir CK 6.206 straipsnio⁸³ bei Principų 7.1.2 straipsnio komentaruose, tiekėjas šioje situacijoje apskritai neturėtų būti laikomas neįvykdžiusiu sutarties (neatsižvelgiant į tai, ar prievolės neįvykdymą lemtų pateisinamos ar nepateisinamos priežastys), nes tik toks CK ir Principų aiškinimas užkirstų kelią piktnaudžiauti vienašalio sutarties nutraukimo teise.⁸⁴ Ši taisyklė savotiškai pakartoja CK 6.64 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, pagal kurį skolininkas, negalėdamas įvykdyti prievolės dėl to, kad ją pažeidė kreditorius, laikomas nepažeidusiu prievolės.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog CK 6.217 straipsnyje įtvirtintas esminio sutarties pažeidimo institutas yra UNIDROIT principų 7.3.1 tiesioginės recepcijos pavyzdys. Todėl, siekiant tinkamai suvokti esminio sutarties pažeidimo instituto esmę, būtina atsižvelgti į anksčiau išdėstytas pastabas ir CK 6.217 straipsnį visada aiškinti sistemiškai, t.y. kartu su CK 6.63 ir CK 6.205 straipsniais, o terminą „esminis sutarties pažeidimas“ ir „esminis sutarties neįvykdymas“ laikyti tapačiomis sąvokomis, kurios visada turėtų būti suprantamos tik plačiąja prasme. Atsižvelgiant į tai, autoriaus nuomone, sutarties pažeidimu (nevykdymu), suteikiančiu teisę vienašališkai nutraukti sutartį, turėtume laikyti visus atvejus, kai šalių bendru susitarimu yra nustatoma tam tikra vykdytina prievolė, tačiau sutartį pažeidžianti šalis jos neįvykdo, įvykdo netinkamai ar dėl sutarties pažeidėjo kaltės prievolės neįmanoma įvykdyti, remiantis CK 6.63, 6.205 straipsnių ir kitų sutartinių prievolių vykdymą reglamentuojančių įstatymų ar sutarties nuostatomis, ir nėra jokių objektyvių pagrindų, pateisinančių tos prievolės nevykdymą.

⁸³ CK 6.206 straipsnyje nurodoma, jog viena šalis negali remtis kitos šalies neįvykdymu tiek, kiek sutartis buvo neįvykdyta dėl jos pačios veiksmų ar neveikimo arba kitokio įvykio, kurio rizika jai pačiai ir tenka.

⁸⁴ *Cit op 27, p. 47.*

2.2 Lyginamoji analizė Europos sutarčių teisės principų (PECL) kontekste

Sekantis tarptautinės teisės šaltinis, kurį aptarsime pateikdami esminio sutarties pažeidimo instituto lyginamąją analizę, yra 1999 m. privačios Europos sutarčių teisės komisijos parengti Europos sutarčių teisės principai⁸⁵ (*angl. Principles of European Contract Law – PECL*), kurių sukūrimas turėjo ypatingą reikšmę tinkamam bei vieningam Europos bendrosios rinkos vystymuisi pašalinant sutarčių teisės taikymo ir aiškinimo kliūtis, nulemtas Europos Sąjungos (toliau - ES) valstybių narių nacionalinių teisinių sistemų, kurių skirtumai iki tol darė neigiamą įtaką laisvam prekių ar paslaugų judėjimui tarp valstybių narių. Pasak pačios Komisijos, kuriai vadovavo Kopenhagos verslo mokyklos profesorius Ole Lando, kuriant PECL principus iš esmės buvo siekiama, jog šie Principai būtų pirmasis žingsnis link bendro ES sutarčių teisės kodekso, kuris turėtų įstatymo galią visoje Bendrijoje⁸⁶. Kaip ir UNIDROIT principai, PECL yra priskirtinas „*soft law*“ šaltinių grupei ir tai yra antrasis pagrindinis teisės šaltinis po UNIDROIT principų, kurio nuostatomis buvo vadovaujama kuriant LR Civilinio kodekso sutarčių teisės nuostatas ir naudojama šių teisės normų aiškinimui ir taikymui. Nukentėjusios šalies teisė vienašališkai nutraukti sutartį, kai kitos šalies sutarties pažeidimas (neįvykdymas) laikytinas esminiu, yra įtvirtinta PECL principų 9:301 straipsnyje. Atitinkamai esminio sutarties pažeidimo (nevykdymo) (*angl. non-performance*) apibrėžtis pateikiama PECL 8:103 straipsnyje, pasitelkiant kriterijų sąrašą, kuris nors ir panašus į UNIDROIT Principų 7.3.1 straipsnio antros dalies turinį, tačiau yra siauresnis ir apsiriboja tik trimis vertinamaisiais kriterijais.

Pirmasis kriterijus⁸⁷ visiškai atitinka tiek UNIDROIT principų 7.3.1 straipsnio antros dalies c punkto turinį, tiek ir CK 6.217 straipsnio 2 dalies 2 punktą, nustatantį griežtą prievolės sąlygų laikymosi prasmę, pagal kurį vertintina, ar konkrečios sutarties sąlygos neįvykdymas nulems kreditoriaus intereso prievolėje praradimą. Vadovaujantis šiuo kriterijumi sutartinės prievolės pažeidimas bus nustatomas atsižvelgiant į pažeistos sutarties nuostatos pobūdį, kas reiškia, jog net menkiausias nukrypimas nuo tinkamo įvykdymo sąlygos gali lemti esminio sutarties pažeidimo pripažinimą. Ar griežtas sutarties sąlygų laikymasis turės esminės reikšmės pirmiausia galime spręsti iš kontrahentų susitarimo dėl sutarties sąlygų *ex ante* analizuojant patį

⁸⁵ Lando O., Beale H. Principles of European Contract Law. Full text of Parts I, II and III combined. Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2002.//<http://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/landscape.pdf>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁸⁶ Klimas T., Europos sutarčių teisės principai. Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. Nr. 22, 2008.//http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1338169; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁸⁷ Remiantis PECL principų 8:103 str. a) punktu sutarties neįvykdymas laikomas esminiu, kai griežtas sutarties sąlygų laikymasis turi esminės reikšmės sutarties įvykdymui (*angl. strict compliance with the obligation is of the essence of the contract*). Taigi, atsižvelgiant į sutarties sąlygų pobūdį, net menkiausias nukrypimas nuo tinkamo įvykdymo sąlygų gali būti traktuojamas kaip esminis sutarties pažeidimas.

sutarties tekstą arba numanomas sutarties sąlygas⁸⁸. PECL komentaro autorių nuomone, šis sutarties sąlygų pobūdis taip pat gali būti nustatomas ir analizuojant numanomus sutarties šalių siekius arba net bandant aiškintis pačią sutarties esmę. Atsižvelgiant į tai bei sugrįžtant prie 2.1 potemėje plėtotos minties dėl sutarties įvykdymo termino, kaip esminės sutarties sąlygos, dar kartą turėtume sutikti su nuomone, jog atskiroms sutarčių rūšims gali būti taikomi griežti reikalavimai, kurių net menkiausias nesilaikymas (nukrypimas nuo sutartų sąlygų) gali turėti esminės reikšmės sutarties įvykdymui, t.y. šalis iš esmės gali negauti to, ko tikėjosi pagal sutartį ir neatsižvelgdama į pažeidimo padarinių mastą vienašališkai ją nutraukti.

Teisės doktrinoje sutinkama nuomonė, jog bendrosios teisės tradicijos valstybėse atitinkama sutarties sąlyga gali būti pripažinta esmine trimis atvejais: 1) kai atitinkamą sąlygą esmine įvardija šalių sutartis; 2) iš sutarties teksto analizės galima aiškiai identifikuoti tokį sąlygos pobūdį; 3) atitinkamą sutarties sąlygą esmine įvardija sutarčiai taikomas teisės aktas. Tuo tarpu kontinentinės teisės šalyse tinkamai įvertinti faktą dėl tam tikros sutarties sąlygos traktavimo esmine, turi būti atsižvelgiama į šiuos veiksnius: **1)** sutarties termino struktūrą ir formą; **2)** nukentėjusios šalies supratimo laipsnį sutarties sudarymo metu, kad sutarties nuostatos bus griežtai laikomasi; **3)** sutarties nuostatos vietą kitų sutarties sąlygų atžvilgiu; **4)** galimus bet kokio pažeidimo padarinius; **5)** ar nuostolių atlyginimas būtų adekvati gynybos priemonė; **6)** ar nuostatos traktavimas kaip esminės sutarties sąlygos bus protingas; **7)** bendrą sutarties pobūdį; **8)** sutarties dalyko pobūdį; **9)** tam tikra nuostata išreiškiamos sutartinės prievolės pobūdį.⁸⁹ Manytina, jog būtent tokiu teisiniu reguliavimu pilna apimtimi užtikrinamas sutarties laisvės principo laikymasis, t.y. jeigu šalys gali laisva valia sudaryti sutartį, tai joms turi būti leidžiama susitarti ir dėl sutarties nutraukimo pagrindų.

Antrasis kriterijus, įtvirtintas PECL 8:103 straipsnio b) punkte, iš esmės atitinka CK 6.217 str. 2 d. 1 p. (UNIDROIT 7.3.1. str. 2 d. a) punktas) įtvirtintą pažeidimo padarinių pobūdžio kriterijų. Abiejuose įvardintuose šaltiniuose sutartis laikoma pažeista iš esmės, jeigu nukentėjusi šalis iš esmės negauna to, ko tikėjosi iš sutarties, išskyrus atvejus, kai sutartinę prievolę pažeidusi šalis nenumatė ir negalėjo protingai numatyti tokio rezultato. Lyginamoji PECL ir CK analizė leidžia manyti, kad esminės sutarties sąlygos pažeidimas yra būtent tas nukentėjusios šalies intereso praradimas, kai negaunama pagrįstai lauktos naudos, kurios buvo siekiama sudarant sutartį. Tačiau skirtingai nei CK 6.217 straipsnio 2 dalies 1 punkte PECL principų 8:103 str. b) punkte vartojamas atėmimo arba atitolinimo (*anql. deprivation*) terminas,

⁸⁸ CK 6.189 str. nurodoma, jog numanomos sutarties sąlygos nustatomos atsižvelgiant į sutarties esmę ir tikslą, šalių santykių pobūdį, sąžiningumo, protingumo ir teisingumo kriterijus. Prof. Dr. V. Mizaro nuomone, numanomomis sutarties sąlygomis laikomos tokios sąlygos, kurios nors sutarties tekste nėra nurodytos ar šalių žodžiu neapertos, tačiau, atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, yra protinga ir sąžininga jas pripažinti sutarties sudėtine dalimi. Numanomos sutarties sąlygos gali būti nustatomos atsižvelgiant į sutarties esmę ir tikslą.

⁸⁹ *Cit op 28*, p. 56-57.

nusakantis šios teisės normos turinio prasmę (*the non-performance substantially deprives the aggrieved party of what it was entitled to expect under the contract*). Šio termino naudojimas savaime susieja priežastis su padariniais tam, kad vertinant šį kriterijų pagrindinis dėmesys būtų teikiamas pačiam sutarties pažeidimo sunkumui įvertinti.

PECL principų komentare⁹⁰ teigiama, jog šis kriterijus akcentuoja ne pačios prievolės įvykdymo svarbą, o daugiau netinkamo sutarties vykdymo pasekmių sunkumą, kai netinkamo vykdymo ar neįvykdymo padariniai atitolina nukentėjusią šalį nuo pagrįstai lauktos naudos ir yra prarandamas visas suinteresuotumas tolesniu sutarties vykdymu. Tokiu atveju neįvykdymas bus laikomas esminiu sutarties pažeidimu. Taigi pagal šį kriterijų atsiradusių pažeidimo pasekmių sunkumo laipsnis turėtų būti siejamas ne su atsiradusios žalos dydžiu, o su nukentėjusios šalies nepateisintais lūkesčiais bei intereso praradimu toliau vykdyti sutartį.

Atitinkamai antruoju šio vertinamojo kriterijaus elementu - *sutartį pažeidusi šalis nenumatė ir negalėjo protingai numatyti tokio rezultato* principų kūrėjai siekė sutartį pažeidusią šalį susieti su protingo asmens analogiško numatymo galimybe, t.y. nustatyti ar protingas ir apdairus asmuo tokioje pačioje situacijoje kaip ir sutartį pažeidusi šalis, naudodamasi turimais įgūdžiais ir įprastais atidumo reikalavimais, būtų suvokusi ar nuspėjusi galimas neigiamas pasekmes iki sutarties pasibaigimo momento. Taigi PECL principų komentaro autoriai tokiu būdu dalinai praplėtė šios teisės normos aiškinimo ribas tose vietose, kurios susijusios su konkrečiais asmens savybėmis bei protingo asmens sąvoka. Tokiu būdu PECL principų 8:103 str. b) punktas savo struktūra ir aiškinimu tapo panašus į CISG konvencijos 25 straipsnį, kuriame pateikiama kiek platesnė pažeidimo padarinių pobūdžio kriterijaus apibrėžtis, tačiau iš esmės šio pagrindinio esminio sutarties pažeidimo vertinamojo kriterijaus reikšmė tiek CK, tiek kituose antrojo baigiamojo darbo skyriuje aptariamuose tarptautinės teisės šaltiniuose išliko nepakitusi.

Tęsiant lyginamąją PECL principų ir CK analizę taip pat turėtume pastebėti, jog trečiasis kriterijus⁹¹ išskiria tyčinį neįvykdymą, kaip pagrindą nukentėjusiai šaliai nesitikėti, kad sutartis bus įvykdyta ateityje. Skirtingai nei CK 6.217 straipsnio 2 dalies 4 punkte bei UNIDROIT 7.3.1 straipsnio 2 dalies (d) punkte, kaltės kriterijus ir sutartinio pasitikėjimo praradimas inkorporuojamas vienoje straipsnio dalyje. Tuo tarpu CK ir UNIDROIT principuose šis kriterijus išskiriamas į du atskirus punktus – pirmiausia, vertinant ar prievolė neįvykdyta tyčia ar dėl didelio neatsargumo ir, antra, ar neįvykdymas duoda pagrindą nukentėjusiai šaliai nesitikėti, kad sutartis bus įvykdyta ateityje.

⁹⁰ Comment and Notes to PECL Art. 8:103//<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp25.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁹¹ Remiantis PECL principų 8:103 str. c) punktu sutarties neįvykdymas laikomas esminiu kai neįvykdymas yra tyčinis ir tai suteikia pagrindą nukentėjusiai šaliai nesitikėti, kad sutartis bus įvykdyta ateityje (*anql. the non-performance is intentional and gives the aggrieved party reason to believe that it cannot rely on the other party's future performance*).

Iš pateikiamos šio kriterijaus analizės PECL principų komentare gali susidaryti įspūdis, jog taisyklė suformuluota būtent taip, nes atvejais, kai sutarties pažeidimas pasirodo esantis neesminis ir neįvykdymas nesukelia tokių sunkių padarinių, kurie galėtų nulemti sutarties nutraukimą, nukentėjusiajai šaliai paliekama teisė nutraukti sutartį išskirtinai dėl sutartį pažeidusios šalies tyčios, dėl kurios nukentėjusioji šalis nebeturi pagrindo tikėtis, jog sutartis ateityje vis dėlto bus tinkamai įvykdyta. Taigi šiuo atveju būtina išskirti du privalomus elementus: tyčinį veiksma ir nepasitikėjimo atsiradimą.

Manytina, jog šio kriterijaus taikymas skirtas tęstinio vykdymo sutartims, įskaitant sutarties vykdymą dalimis (pvz., atlygintinų paslaugų sutartimi šalys susitaria, jog informacinės sistemos kūrimas ir darbų perdavimas vyks etapais) ar atskiras vartojimo sutartis. Kartais atskirų aplinkybių kontekste tyčinis pažeidimas gali parodyti, kad šalis negali būti patikima, tačiau dauguma kitų atvejų nepasitikėjimo priežastis gali skirtis ir visiškai nepriklausyti nuo sutarties nevykdančios šalies kaltės formos. Todėl kritikuotina tai, jog PECL 8:103 straipsnio (c) punkte pasirinkta tokia susiaurinta straipsnio taikymo sritis, nors ir labiau ribojanti pasinaudoti vienašalio sutarties nutraukimo teise dėl nereikšmingo neįvykdymo, kurio atlikimas pasireiškė tyčia.

Be kita ko, atsižvelgiant į sisteminių šių vertinamųjų kriterijų taikymo pobūdį, labai svarbu akcentuoti, kad vertinant ar pažeidimas kvalifikuotinas kaip esminis, kokybiškesni tyrimo rezultatai pasiekiami tais atvejais, kai įvertinami atskiri kriterijai nesusaistant jų tarpusavio ryšiais, kurie kai kuriais atvejais gal ir padeda akcentuoti svarbesnius taikymo aspektus, tačiau dažniausiai kelia sumaištį ir dažną neatitikimą realybėje susiklostantiems sutarčių nevykdymo santykiams.

2.3 Lyginamoji analizė CISG konvencijos kontekste

Trečiasis aptariamas tarptautinės sutarčių teisės šaltinis, kuriame įtvirtintas esminio sutarties pažeidimo institutas yra 1980 m. Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisijos (UNCITRAL) sukurta CISG konvencija⁹², kurios pagrindinis sukūrimo tikslas buvo unifikuoti pagrindinius tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymo ir vykdymo aspektus. Šis tarptautinės teisės šaltinis Lietuvoje įsigaliojo nuo 1996 m. vasario 1 d. ir iki dabar (2014 m. kovo 1 d.) su tam tikromis išlygomis yra taikomas iš viso 80-tyje pasaulio valstybių. CISG konvencijai tapus Lietuvos teisinės sistemos dalimi, ji taikoma prekių pirkimo-pardavimo sutartims, sudarytoms su kitos valstybės narės įmone arba įmone šalies, kurios tarptautinės privatinės teisės normos yra nukreiptos į Konvencijos taikymą (Konvencijos 1 str.). Tai reiškia,

⁹² 1980 m. Jungtinių Tautų Vienos konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo sutarčių. Valstybės žinios. 1995, Nr. 102-2283

kad prie Konvencijos prisijungusios valstybės narės nacionalinis teismas, gavęs ieškinį dėl tarptautinio pirkimo-pardavimo sutarties, taikys Konvencijos nuostatas, nebent sutartimi šalys būtų atsisakiusios visos arba dalies Konvencijos taikymo, ar sutartyje nurodžiusios kitokį tam tikrų Konvencijos nuostatų veikimą (Konvencijos 6 str.).

Taip pat paminėtina, jog siekiant išvengti valstybių narių nacionalinės teisės sistemų kolizijos bei užtikrinant vienodą Konvencijos nuostatų aiškinimą ir taikymą, Konvencijos turinį privalu aiškinti autonomiškai nuo nacionalinių teisinių sistemų (Konvencijos 7 str.). Iš šalies žiūrint CISG konvencija atrodytų gana produktyvus tarptautinės sutarčių teisės šaltinis, tačiau iš karto į akis krenta pernelyg siaura Konvencijos taikymo sritis, kas yra bene didžiausias šio teisės akto trūkumas. Konvencija reguliuoja tik kilnojamųjų prekių pirkimo-pardavimo teisinius santykius ir neapima mainų, finansinės nuomos, nekilnojamojo turto, vertybinių popierių ar elektros pirkimo-pardavimo sutarčių. Konvencija netaikoma ir preliminariniams ar vartojimo sutartims.

Taip pat, kaip jau minėjome pačioje darbo pradžioje, CISG konvencija (skirtingai nei vėliau sukurti UNIDROIT, PECL ar DCFR) yra vienintelis baigiamajame darbe analizuojamas tarptautinis sutarčių teisės šaltinis, ir apskritai, buvo pirmasis bandymas po daugybės siūlymų ir koregavimų tarptautiniu mastu koncentruotai apibrėžti esminio sutarties pažeidimo sąvoką ne per vertinamuosius kriterijus, o pateikiant neišplėstą ir kuo universalesnį apibrėžimą. Konvencijos 25 straipsnyje nurodoma, jog sutarties pažeidimas laikomas esminiu, jeigu „jis padaro kitai šaliai tokią žalą, kad ji žymia dalimi netenka to, ko turėjo teisę tikėtis pagal sutartį, išskyrus atvejus, kai sutartį pažeidusioji šalis nenumatė tokio rezultato ir tokio pat statuso protingas asmuo tokiomis pačiomis aplinkybėmis jo nebūtų numatęs“.⁹³ Dėl šios priežasties kyla poreikis objektyviai įvertinti ar toks apibrėžimas yra pagrįstas, pakankamas ir gali būti laisvai taikomas šių dienų teisinėje praktikoje.

Lyginant CISG konvencijos 25 straipsnio turinį su kitais tarptautiniais sutarčių teisės šaltiniais, tokiais kaip UNIDROIT, PECL ar DCFR, pastebime, jog kai kurie svarbūs esminio sutarties pažeidimo kriterijai nebuvo įtraukti į Konvencijos 25 straipsnio dispoziciją. Todėl negalime nesutikti su kai kurių autorių nuomone⁹⁴, jog dėl Konvencijoje įtvirtinto draudimo esminio sutarties pažeidimą aiškinti taip, kaip jis suprantamas nacionalinėse sutarties šalių

⁹³ Panaši esminio sutarties pažeidimo sąvoka įtvirtinta ir 2011 m. spalio 11 d. pasiūlyme dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento Nr. 2011/0284 dėl bendrosios Europos pirkimo-pardavimo sutarčių teisės. KOM(2011) 635//<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0635:FIN:lt:PDF>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

Vadovaujantis pasiūlymo 87 str. 2 dalimi vienos šalies neįvykdymas yra esminis, jeigu atitinka vieną iš dviejų alternatyvų: *kita šalis iš esmės negauna to, ko ji turėjo teisę tikėtis pagal sutartį, nebent sutarties sudarymo momentu prievolės nevykdanti šalis tokio padarinio nenumatė ir negalėjo numatyti, arba iš jo pobūdžio aišku, kad negalima tikėtis, jog prievolės nevykdanti šalis ateityje ją įvykdys.*

⁹⁴ Adomavičiūtė, G. Esminis sutarties pažeidimas pagal 1980 m. Vienos konvenciją dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių. Juristas, 2010, nr. 85, p. 17;

teisinesėse sistemose, būtent toks esminio sutarties pažeidimo instituto teisinis reguliavimas dažnai atgraso šalis nuo pasirinkimo taikyti Konvenciją, o teismų praktikoje sukelia nemažai teisinių problemų. Reikia pripažinti, kad pagrindiniai esminio sutarties pažeidimo sąvokos elementai iš tiesų apibrėžiami pernelyg bendrai tam, kad Konvencijos 25 straipsnį taikantis subjektas aiškiai suvoktų esminio pažeidimo koncepciją. Todėl tai taip pat neišvengiamai reikalauja kiekvienu atveju atsižvelgti į analogiškų bylų suformuotą teismų praktiką, kuri yra būtina teisingam šio straipsnio suvokimui⁹⁵.

Teisės doktrinoje sutinkama gana įvairaus Konvencijoje įtvirtinto esminio sutarties pažeidimo instituto sampratos skirstymo į atskirus kriterijus. Pavyzdžiui, G. Adomavičiūtė⁹⁶ išvelgia tris esminius kriterijus: 1) žymus netekimas to, ko šalis turėjo teisę tikėtis pagal sutartį; 2) nukentėjusiajai šaliai atsiradusi didelė žala; 3) pažeidimo rezultato numatymas. Atitinkamai C. Liu⁹⁷ nuomone, pagal Konvencijos 25 straipsnį esminio sutarties pažeidimo faktui nustatyti yra būtini šie kriterijai: 1) sutartinės prievolės pažeidimas; 2) pažeidimo sunkumo mastas (t.y. toks pažeidimas sužlugdo arba iš esmės atima iš nukentėjusiosios šalies turėtus pagrįstus lūkesčius); 3) pažeidimo rezultato numatymo aplinkybė. Nenorėdami sutikti su šių autorių nuomone bei papildomai analizuodami CISG konvencijos 25 straipsnį galime pastebėti, jog jame pateikta esminio sutarties pažeidimo samprata iš esmės grindžiama tik **vieninteliu** pažeidimo padarinių pobūdžio kriterijumi⁹⁸ – *nukentėjusios šalies negavimu (netekimu) to, ko nukentėjusioji šalis turėjo teisę tikėtis iš sutarties, su išlyga, kad sutartį pažeidusioji šalis nenumatė tokio rezultato ir tokio pat statuso protingas asmuo tokiomis pačiomis aplinkybėmis jo nebūtų numatęs*. Tačiau lyginant šį kriterijų su Civiliniame kodekse įtvirtintu taip pat galime išvelgti ir tam tikrų skirtumų.

Pirmiausia, skirtingai, nei CK 6.217 str. 2 d. 1 p., (atitinkamai UNIDROIT principų 7.3.1 str. 2 d. a punkte) Konvencijos 25 straipsnio svarbiausias aspektas, padedantis nustatyti esminio sutarties pažeidimo faktą ir kartu atskiriantis esminį sutarties pažeidimą nuo neesminio, yra **žymus** netekimas to, ko šalis turėjo teisę tikėtis pagal sutartį. Žymios dalies netektį gali sukelti bet koks pačioje sutartyje ar Konvencijoje nurodytas sutartinės prievolės pažeidimas. Žvelgiant į Konvencijos nuostatas, turėtume atkreipti dėmesį į CISG III skirsnį, reglamentuojantį teisinės gynybos priemones, pardavėjui pažeidus sutartį. Šio skirsnio 49 str. 1 d., pirmiausia, nurodoma, kad pirkėjas gali pareikšti apie sutarties nutraukimą, jeigu pardavėjo prievolių nevykdymas pagal

⁹⁵ Graffi, L., Case Law on the Concept of Fundamental Breach in the Vienna Sales Convention. International Business Law Journal (2003) No. 3, p. 340//<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/graffi.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁹⁶ Adomavičiūtė, G. Esminis sutarties pažeidimas pagal 1980 m. Vienos konvenciją dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių. Juristas, 2010, nr. 85, p. 17;

⁹⁷ Liu C., The Concept of Fundamental Breach: Perspectives from the CISG, UNIDROIT Principles and PECL and case law. Second edition, 2005.//<http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/liu8.html#cc164>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

⁹⁸ Kaip jau minėta ankstesniuose skyriuose pažeidimo padarinių pobūdžio kriterijus taip pat įtvirtintas CK 6.217 str. 2 d. 1 p., UNIDROIT principų 7.3.1 str. 2 d. a) punkte, PECL principų: 8:103 str. b) punkte.

sutartį ar šią Konvenciją sudaro esminį sutarties pažeidimą; arba nepristatymo atveju, jeigu pardavėjas nepristato prekių pagal 47 straipsnio 1 punktą per papildomą pirkėjo nustatytą laikotarpį, arba jeigu pareiškia, kad jis nepristatys per taip nustatytą laikotarpį. Iš esmės tokios pačios sąlygos yra numatytos ir tuo atveju, jei sutartį iš esmės pažeidžia ne pardavėjas, o pirkėjas (Konvencijos 64 str.). Taigi remiantis Konvencijos 49 straipsniu galima daryti išvadą, kad sutarties nutraukimas galimas esant esminiam pažeidimui, taip pat pardavėjui nepristačius prekių nustatytu terminu ir praleidus papildomą terminą bei kai pats pardavėjas atsisako vykdyti prievolę apie tai pareikšdamas⁹⁹.

Atitinkamai užsienio teismų jurisprudencijoje, pavyzdžiui, *Thread*¹⁰⁰ byloje esminiu sutarties pažeidimu buvo pripažintas prekių pristatymo termino pažeidimas (Konvencijos 47 str.). Teismas šioje byloje nurodė, jog jeigu iš sutarties turinio matyti, jog prekių pristatymo terminas yra ypatingai reikšmingas sutarties šaliai, net ir nežymus tokio termino praleidimas, gali sukelti su esminiu sutarties pažeidimu susijusias teises pasekmes. Prie šios kategorijos gali būti priskirtini ir sutarties reikalavimų atitinkančios prekių kokybės pažeidimas pagal Konvencijos 35 str., nors pačioje Konvencijoje nėra imperatyvaus reikalavimo pristatyti prekes be trūkumų¹⁰¹. Pažymėtina, jog teismas, kiekvienu atveju sprendamas ginčą dėl sutarties reikalavimų atitinkančios prekių kokybės pažeidimo, privalės objektyviai vertinti prekių kokybę ir nustatyti ar prekių trūkumai buvo tokie reikšmingi, kad pirkėjas įgytų teisę reikalauti pakeisti nekokybiškas prekes naujomis arba nutraukti sutartį nenustatant papildomo termino sutarčiai įvykdyti (Konvencijos 49 str. 1 d.). Tai reiškia, jog kiekvienu atveju pirkėjas, siekdamas nutraukti sutartį dėl netinkamos prekių kokybės, turi būti šimtu procentų tikras, kad atitinkamas pažeidimas teismo bus pripažintas esminiu.

Vadovaujantis užsienio teismų praktika bei Konvencijos nuostatomis žymią nukentėjusiosios šalies netektį taip pat gali sukelti ir tiesiogiai sutartyje ar Konvencijoje nenurodytų, tačiau bendrai komercinėje praktikoje galiojančių pareigų pažeidimas. Pavyzdžiui *Marlboro*¹⁰² byloje esminiu sutarties pažeidimu buvo pripažintas konfidencialumo pareigos ir prekių ženklo savininko teisių pažeidimas, *Calzados Magnanni v. Shoes General International*¹⁰³

⁹⁹ Atitinkamai pasiūlymo dėl bendrosios Europos pirkimo-pardavimo sutarčių teisės 87 str. 1 d. nurodyta, jog neįvykdymas apima prekių nepristatymą arba pavėluotą pristatymą; skaitmeninio turinio nepatiekimą arba pavėluotą patiekimą; sutarties sąlygų neatitinkančių prekių pristatymą; sutarties sąlygų neatitinkančio skaitmeninio turinio tiekimą; kainos nesumokėjimą arba pavėluotą sumokėjimą ir bet kokią kitą galimą sutarties sąlygų neatitinkančią įvykdymą.

¹⁰⁰ 2004 m. balandžio 21 d. Düsseldorfo apeliacinio teismo nutartis//<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/040421g2.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹⁰¹ Konvencijos 30 straipsnyje nurodyta, jog vien prekių pristatymas, neatsižvelgiant į jų kokybę, reiškia tinkamą prekių pristatymo pareigų įvykdymą.

¹⁰² 1991 m. rugsėjo 17 d. Frankfurto apeliacinio teismo nutartis//<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/910917g1.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹⁰³ 1995 m. vasario 2d. Grenoblio apeliacinio teismo nutartis//<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/991021f1.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

byloje – draudimo reimportuoti prekes pažeidimas, *Acrylic blankets*¹⁰⁴ byloje – draudimo importuoti prekes į konkrečią šalį pažeidimas. Taip pat paminėtina, jog esminiu sutarties pažeidimu pagal Konvenciją gali būti pripažintas ir tiesiogiai su prekių pirkimo-pardavimu nesusijusios, tačiau sutartyje aiškiai išreikštos esminės sutarties sąlygos (pvz., nekonkuravimo pareigos) pažeidimas.

Antrasis pastebimas skirtumas lyginant Konvencijos 25 straipsnį su kitais tarptautinės teisės šaltiniais, kuriuose apibrėžiamas pažeidimo padarinių pobūdžio kriterijus, yra tai, jog esminio sutarties pažeidimo faktui pagal Konvencijos 25 str. nustatyti yra būtina nukentėjusios šalies patirta **didelė netektis – atsiradusi žala**. Atsiradusios žalos (*angl. detriment*) apibrėžimas Konvencijoje nėra pateiktas ir niekur kitur (Konvencijos tekste) nenaudojamas. Iš pirmo žvilgsnio pats „*detriment*“ termino vertimas į lietuvių kalbą yra neapibrėžtas ir spekuliatyvus, nes gali reikšti tiek žalą, tiek nuostolius, tiek netekimus ar net šalių tarpusavio teisių pusiausvyros ir padėties pasikeitimą. Be kita ko, žala gali pasireikšti tiek materialine, tiek kito pobūdžio prasme, pakenkdama nukentėjusiai šaliai. Manytina, kad būtent toks, galimai netinkamas šio termino aiškinimas ir taikymas praktikoje jį siaurinant arba siejant tik su vienos rūšies materialinėmis pasekmėmis nulėmė jo eliminavimą iš UNIDROIT principų, o tuo pačiu ir LR Civilinio kodekso. Kitaip tariant, CISG 25 straipsnio žalos - netekimo (*detriment*) termino funkciją Principų 7.3.1. straipsnio 2 dalies (a) punkte efektyviai pakeitė žodžių junginys „negauna to, ko tikėjosi“.

Vis dėlto, CISG konvencijos komentare¹⁰⁵ išaiškinta, jog ši sąvoka turėtų būti aiškinama plečiamai, neapsiribojant vien tik nukentėjusios šalies nuostolių dydžiu pagal Konvencijos 74 straipsnį, bet įskaitant ir visas kitas neigiamas pasekmes, atsiradusias dėl sutarties pažeidimo. Anot komentaro autorių, sprendžiant klausimą dėl nukentėjusios šalies patirtos žalos masto, Konvencija reikalauja, jog sutarties pažeidimas būtų toks sunkus, jog nukentėjusiajai šaliai nebeliktų intereso toliau vykdyti sutartį ir iš jos nebebūtų galima reikalauti pasitenkinti tik nuostolių atlyginimu, kainos sumažinimu ar prekių trūkumų pašalinimu. Toks griežtas esminiam pažeidimui keliamas reikalavimas atspindi pagrindinį Konvencijos principą – pagal kurį sutarties nutraukimas būtų taikomas tik kaip *ultima ratio* priemonė, kai kitomis teisinėmis priemonėmis nepavyksta išsaugoti sutarties (*favor contractus* principo viršenybė). Taigi bendrajame kontekste toks „žalos“ išaiškinimas padeda atriboti atvejus, kai prievolės vykdymo pažeidimas sukelia pasekmes – didelę ir nepataisomą žalą, nuo tų atvejų, kai padaroma žala yra nežymi arba iš viso neatsiranda.

¹⁰⁴ 1997 m. sausio 31 d. Koblenco apeliacinio teismo nutartis/<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/970131g1.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹⁰⁵ Enderlein F., Maskow D., *International Sales Law: United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, Oceana Publication 1992./ <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/enderlein.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

Apibendrinant darytina išvada, kad nukentėjusi šalis iš sutartinių santykių tikisi to, dėl ko buvo sutarta - prievolių įvykdymo iš kitos šalies pagal išdėstytus aiškius įsipareigojimus sutarties tekste ar nusistovėjusioje tarpusavio praktikoje. Tačiau vertinant netekimus, iškyla natūralus klausimas ar būtina atsižvelgti ir į tai, ko sutartis nenumatė, o tiksliau, ko nukentėjusi šalis nenurodė sutarties tekste, tikėdamasi tai gauti su sąlyga, kad sutartis bus įvykdyta tinkamai. Tokiais lūkesčiais galėtume pavadinti tam tikros dalies pelno gavimą, investicijas į plėtrą ir dauguma kitų siektinų tikslų. Galime teigti, kad teismų praktika linksta vertinti sutartinius lūkesčius remiantis sutartyje aiškiai įtvirtintomis nuostatomis, numanomomis sąlygomis bei tarp šalių susiklosčiusia praktika. Tam tikros padarytos žalos laipsnio nustatymas ir linijos nubrėžimas tarp didelės ir nedidelės žalos, nebėra paliekamas vien tik teisėjų išimtinai ir suvereniai kompetencijai, o tampa susietas su nukentėjusios šalies lūkesčiais, kurie, savo ruožtu, yra ne šalies vidiniai neišreikšti tikėjimai, o su sutartimi susietos esamos sutarties sąlygos.¹⁰⁶ Vis dėlto, nors sutartyje numatomi terminai yra fiksuoti, vykdant komercinę veiklą susijusių su pirkimais - pardavimais, sutarties šalys niekada negali žinoti kokia kryptimi sutarties vykdymas gali pasisukti, todėl pakankamai didelė reikšmė turėtų būti skiriama realiams tarp šalių besiklostantiems santykiams ir aplinkybėms, nes tik tai gali išimtiniais atvejais konvertuoti atrodytą esminį sutarties pažeidimą į ne tokį reikšmingą ir atvirkščiai.

Trečiasis gana aiškiai pastebimas skirtumas yra Konvencijos 25 straipsnyje esančios išlygos - *sutartį pažeidusioji šalis nenumatė tokio rezultato ir tokio pat statuso protingas asmuo tokiomis pačiomis aplinkybėmis jo nebūtų numatęs* formuluotė, kuri skiriasi nuo CK 6.217 straipsnio (UNIDROIT 7.3.1 str.) pateikiamos analogiškos išlygos, skambančios kiek kitaip: „*kai kita šalis nenumatė ir negalėjo protingai numatyti tokio rezultato*“. Atrodytų, kad šios straipsnio dalies pagrindinė funkcija užtikrinti sutartį pažeidusios šalies teisių apsaugą tuo atveju, kai ji yra nekalta dėl atitinkamo sutarties pažeidimo, tačiau CISG konvencijos doktrina išryškina dar kelis funkcinis bruožus: materialinius (*angl. substantive*), kurie nurodo prievolę pažeidusios šalies suvokimą apie galimas neigiamas pažeidimo pasekmes ir procesinius preziumuojančius, reiškiančius, kad sutartį pažeidusi šalis vis dėlto galėjo numatyti neigiamus pažeidimo padarinius. Dėl šios priežasties sutartį pažeidusiai šaliai atsiranda pareiga įrodyti du dalykus: kad ji jokių būdu nenumatė tokių padarinių ir kad joks kitas asmuo protingai jų nebūtų numatęs¹⁰⁷. Kai tuo tarpu, nukentėjusioji šalis turi įrodyti, kad pažeidimas atėmė iš esmės tai, ko ji turėjo teisę tikėtis pagal sutartį.

¹⁰⁶ Will M., Commentary on the International Sales Law: The 1980 Vienna Sale Convention/<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/will-bb25.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹⁰⁷ Koch R. The Concept of Fundamental Breach of Contract under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. Pace Law School Institute of International Commercial Law 2003./ <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/koch.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

Taip pat Konvencijos 25 straipsnyje įtvirtintos išlygos taikymui pakankamai svarbus aspektas yra momentas, nuo kurio sutarties šalis turėjo numatyti galimus sutarties pažeidimo padarinius. Šiuo atveju reikėtų pažymėti, kad UNICTRAL derindama klausimus dėl Konvencijos nurodė, kad 25 straipsnio apibrėžime nenurodoma tai, kada pažeidžianti sutartį šalis turėtų numatyti pažeidimo pasekmes. Todėl šis klausimas buvo paliktas teismų kompetencijai, kurie kiekvienu konkrečiu atveju gali pasirinkti vieną iš trijų momentų, kuriais gali būti nustatomas sutarties pažeidimo numatomumas: 1) sutarties sudarymo metu; 2) sutarties vykdymo pradėjimo metu; 3) nuo šalies sprendimo pažeisti sutartį. Ir nors tiesioginis atsakymas nėra pateikiamas nei pačioje Konvencijoje nei jos komentaruose, laikomasi nuomonės, jog padariniai turėtų būti numatomi būtent sutarties sudarymo momentu,¹⁰⁸ o nuspėjamumo galimybė vertinama atsižvelgiant į visas su sutartimi susijusias aplinkybes, įskaitant derybas ir bet kokius tarp šalių susiklosčiusius santykius iki ir po sutarties sudarymo¹⁰⁹. Nors laiko nustatymo aspektas išlieka diskusinis, jis labiau sietinas su tolimesnio doktrininio nagrinėjimo interesu, nei su praktikoje taikomais klausimais, nes laiko nustatymo momentas nuo kurio turėjo būti numatomas pažeidimas nėra sunkus ar aktualiausias aspektas nagrinėjant realius sutartinius santykius tiek tarp pačių šalių, tiek ir šalių ginčui persikėlus į teismą.

Galiausiai pastebėtina, jog kai kurie autoriai susidaro klaidingą nuomonę, jog Konvencijos 25 straipsnyje įtvirtinta formuluotė nurodo išimtį, kokiais atvejais sutarties pažeidimas nebus laikytinas esminiu ir dėl šios priežasties sutartį pažeidusi šalis visais atvejais gindamasi nuo vienašalio sutarties nutraukimo ir ignoruodama tikrąsias faktines aplinkybes galės teigti, jog nenumatė ir negalėjo numatyti atsiradusių padarinių. Nesutinkant su šiais teiginiais reikėtų pažymėti, jog šis elementas veikia ne kaip filtras kvalifikuojant sutarties pažeidimą kaip esminį arba neesminį, o kaip aplinkybė, kuriai esant, jau patvirtinus esminio sutarties pažeidimo faktą, neatsiranda su esminiu sutarties pažeidimu susijusių teisinių pasekmių, (teisės nesikreipiant į teismą vienašališkai nutraukti sutartį, ar pakeisti daiktą nauju) nes sutartį pažeidusi šalis tokių pasekmių nenumatė ir objektyviai negalėjo numatyti. Taip pat pažymėtina, jog sprendžiant klausimą, ką protingas žmogus būtų galėjęs numatyti, turi būti atsižvelgiama ar tos sąlygos „išplaukia“ iš sutarties teksto, ar yra akivaizdžios iš pačios sutarties arba ikisutartinių santykių. Taigi tik tuo atveju, jeigu esminė konkrečios pareigos reikšmė nebuvo aptarta sutartyje ar ikisutartinių santykių metu (t.y. sutartį pažeidusi šalis negalėjo objektyviai įvertinti pareigos svarbos), ši šalis gali remtis „nenumatymo“ institutu ir išvengti su esminiu sutarties pažeidimu susijusių teisinių pasekmių.

¹⁰⁸ Mirghasem Jafarzadeh Buyer's Right to Withhold Performance and Termination of Contract: A Comparative Study Under English Law, Vienna Convention on Contracts for the International Sale of Goods 1980, Iranian and Shi'ah Law" (2001); <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/jafarzadeh1.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹⁰⁹ *Cit op.* 37.

2.4 Lyginamoji analizė DCFR pagrindų sistemos kontekste

Po PECL principų sukūrimo, 2009 m. Europos Sąjungos mastu buvo sukurtas antrasis „*soft law*“ šaltinių grupei priskirtinas dokumentas, kurį šalys gali pasirinkti kaip jų sutarčiai taikytiną teisę. DCFR¹¹⁰ pagrindų sistema yra ilgo ir nuoseklaus grupės mokslininkų darbo rezultatas, apimantis iš esmės visus bendrosios sutarčių teisės klausimus. Todėl nepaisant savo neprivalemo pobūdžio, DCFR pagrindų sistema kaip preliminarus lyginamojo tyrimo rezultatas dėl savo elegancijos, efektyvumo bei suprantamumo gali pagrįstai būti laikoma ES civilinio kodekso formatą atitinkančiu dokumentu ir turėti lemtingą įtaką visų ES valstybių narių sutarčių teisės plėtrai¹¹¹. Šio dokumento sukūrimo reikšmę ir paskirtį nuspėti nėra sunku, nes su ES Komisijos suteiktu palaiminimu šio dokumento autorių grupės pagrindinis tikslas buvo ir visada išliko aiškus - DCFR anksčiau ar vėliau turėtų tapti bendru visos ES Civiliniu kodeksu. Tiesa, kol kas šis dokumentas gali būti naudojamas tik kaip bendras doktrininis teisės šaltinis padedantis atskleisti tam tikrų normų taikymo ir aiškinimo aspektus tarptautiniu mastu, tačiau taip pat būtina paminėti, kad DCFR jau dabar laikomas neįkainojamos vertės edukaciniu tiriamojo pobūdžio teisės doktrinos šaltiniu studentams, teisės mokslininkams ir praktikams, aiškiai ir suprantamai reglamentuodamas atskiras privatinės teisės sritis ir teisės normas, kurios iš tikrųjų Europos valstybėse jeigu ir skiriasi maža dalimi tekstine išraiška, bet iš esmės sutampa savo prasme.¹¹²

Tuo, kas aukščiau išdėstyta, nesunku įsitikinti analizuojant ir šio baigiamojo darbo objektą - esminio sutarties pažeidimo institutą. Esminio sutarties pažeidimo sąvoka apibrėžiama DCFR bendrojoje dalyje, sutarties nutraukimo priežasčių skyriuje, trečiosios knygos 502 straipsnyje „Nutraukimas dėl esminio neįvykdymo“ (*angl. termination for fundamental non-performance*). Iš pirmo žvilgsnio DCFR 3:502 straipsnį galėtume laikyti pataisytu ir patobulintu savo pirmtako PECL principų 8:103 straipsnio analogu, atitinkančiu visus bendruosius esminio sutarties pažeidimo scheminius bruožus, suformuluotus anksčiau aptartuose tarptautinės sutarčių teisės šaltiniuose bei atskirų valstybių nacionalinėse teisės sistemose. Tačiau Bendrosios pagrindų sistemos kūrėjai apibrėždami esminio sutarties pažeidimo institutą bei atribodami jį nuo neesminio sutarties pažeidimo įvedė ir tam tikrų naujovių, kurias būtina aptarti.

Pirmiausia reikėtų paminėti, jog nukentėjusios šalies ir sutartį pažeidusios šalies sąvokos buvo eliminuotos iš DCFR pagrindų sistemos teksto, jas pakeičiant labiau bendriems privatinės teisės santykiams būdingais terminais - kreditorius ir skolininkas. DCFR 3:502 straipsnio 1

¹¹⁰ Bar C., Clive E., Schulte-Nölke H. ir kt. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) by Study Group on a European Civil Code and Research Group on EC Private Law (Acquis Group) 2009. Sellier. european law publishers GmbH//http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹¹¹ Emmert F. The Draft Common Frame of Reference (DCFR) – The Most Interesting Development in Contract Law Since the Code Civil and the BGB. Robert H. McKinney School of Law Legal Studies Research Paper No. 2012 – 08//<http://ssrn.com/abstract=2025265>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹¹² Cit. op 110 p. 6-17.

dalyje tradiciškai nurodoma, jog kreditorius gali nutraukti sutartį, jeigu skolininko sutarties nevykdymas yra esminis. Sutarties nevykdymui kvalifikuoti kaip esminiam, remiantis DCFR, būtinos dvi sąlygos, kurios nurodytos antrojoje šio straipsnio dalyje. DCFR principų 3:502 straipsnio 2 dalies a punkte nurodoma, jog sutarties pažeidimas laikytinas esminiu, jeigu dėl jo kreditorius iš esmės negauna to, ko turėjo teisę tikėtis iš sutarties, *įskaitant visą ar tik svarbią dalį įvykdymo*, išskyrus atvejus, *kai sutarties sudarymo metu skolininkas nenumatė ir negalėjo protingai numatyti tokio rezultato*. Atitinkamai 3:502 straipsnio 2 dalies b punkte įtvirtinta šiek tiek patobulinta PECL principų 8:103 str. c punkte (CK 6.217 str. 2 d. 3p. ir 4 p.) esanti esminio sutarties pažeidimo sąlyga, pagal kurią sutarties pažeidimas laikytinas esminiu, jeigu jis padarytas tyčia ar *dėl neatsargumo* ir tai suteikia pagrindą kreditoriui nesitikėti, kad sutartis skolininko bus įvykdyta ateityje. Pasisakydami dėl šios sąlygos, tiesiog turėtume konstatuoti, jog iš esmės DCFR principų 3:502 straipsnio 2 dalies b punktas atkartoja UNIDROIT ir PECL principuose įtvirtintus du aspektus, kuriuos sujungia į vieną: prievolės neįvykdymą tyčia arba dėl neatsargumo su kreditoriaus nesitikėjimu, kad prievolė bus įvykdyta tinkamai ateityje. Kadangi šie punktai buvo aptarti ankstesnėse darbo dalyse, išsamiau šioje temoje nebus aptariami.

Pirmasis gana pastebimas skirtumas, kurį reikėtų aptarti, yra tai, jog tik DCFR akcentuojama, kad esminis sutarties pažeidimas gali būti kvalifikuojamas esant padarinių pažeidimo pobūdžio kriterijui ir šį kriterijų taikant visam vykdymui arba tik esminei jo daliai (*angl. it substantially deprives the creditor of what the creditor was entitled to expect under the contract, as applied to the whole or relevant part of the performance*). Komentuojant šią straipsnio dalį pateikiama nuoroda į DCFR 3:506 straipsnį „*Teisės nutraukti sutartį apimtis*“ (*angl. Scope of right to terminate*) bei nurodoma, jog toks nukreipimas į prievolės nevykdymo apimtį dalį yra konceptualiai aktualus tiems atvejams, kai sutartiniai įsipareigojimai turi būti atlikti dalimis arba gali būti kitaip išskaidomi į dalis.

Tokia pažeidimo padarinių pobūdžio kriterijaus korekcija, DCFR autorių nuomone, suteikia teisę kreditoriui nutraukti visą sutartį skolininkui pažeidus jos dalį tik tais atvejais, kai patys skolininko prisiimti sutartiniai įsipareigojimai negali būti išskaidomi ir yra vienas su kitu susiję (DCFR 3:506 str. 1 d.). Tuo tarpu, kai nustatomas esminis sutarties pažeidimas ir atsiranda pagrindas vienašališkai nutraukti sutartį esant sutartiniais įsipareigojimams, kurie privalo būti atlikti dalimis arba gali būti išskaidomi į dalis, kreditoriui DCFR nuostatos suteikia teisę nutraukti tik pažeistą (neįvykdytą) atitinkamos sutarties dalį, neįtakojant viso bendro prievolinio santykio (DCFR 3:506 str. 2 d. a punktas). Ši taisyklė grindžiama argumentu, jog nustačius tik atitinkamos sutarties dalies esminį pažeidimą kreditorius neprarastų suinteresuotumo bendru visos prievolės įvykdymu. Pavyzdžiui, nuomininkui [A], kuris sudarė 5 metų terminuotą automobilio nuomos sutartį ir moka vienodo dydžio mėnesinį nuomos mokestį, nuomotojas [B]

antraisiais nuomos metais praneštų, jog visuose savo turimuose tokio tipo automobiliuose nustatė sisteminių gedimų, kurių nedelsiant būtina pašalinti. Automobilio remontas truktų mažiausiai 10 dienų, tačiau automobilis būtų grąžintas kaip įmanoma greičiau. Dėl objektyvių priežasčių išnuomotas automobilis negali būti pakeistas kitu tokio tipo automobiliu. Iš esmės sutarties nevykdymas šioje dalyje būtų pripažintas esminiu sutarties pažeidimu, nes nuomininkas [A] iš esmės negauna to, ko turėjo teisę tikėtis pagal sutartį. Nuomotojas [B] gali lengvai išspręsti šią problemą, sumažindamas automobilio nuomos kainą laikotarpiui, kol automobilis bus remontuojamas, tačiau taip pat privalo užtikrinti nuomotojo [B] teisę nepatiriant papildomų išlaidų laikinai išsinuomoti tokio pat tipo „pavaduojamą“ automobilį, o minimalus terminas tokio tipo automobilio nuomai – 1 mėnuo. Tokiu atveju automobilio nuomos sutartis gali būti nutraukiama mėnesiui, per kurį bus suremontuotas nuomininko [A] automobilis ir bus galima tęsti sutartį. Be to, manytina, jog nuomininkas [A] taip pat galės pagrįstai reikalauti dėl šio sutarties pažeidimo atsiradusius nuostolius (kainų skirtumą, kurį nuomininkui [A] galimai tektų primokėti nuomojantis „pavaduojamą“ automobilį).

Dar konkrečiau apibrėžiant šią taisyklę DCFR 3:506 str. 2 d. b punkte nurodoma, jog kai sutartiniai įsipareigojimai privalo būti atlikti dalimis arba gali būti išskaidomi į dalis, kreditorius gali nutraukti visus sutartinius santykius tik tokiu atveju, jeigu negali pagrįstai tikėtis, jog bus įvykdyti kiti daliniai įsipareigojimai arba yra pagrindas nutraukti visą sutartį iš karto. Šiai taisyklei iliustruoti galėtume pateikti pavyzdį tarkim su ūkininku, kuris sudarė dviejų neatsiejamų viena nuo kitos dalių žemės ūkio technikos pirkimo-pardavimo sutartį, su pardavėju, kuris praneštų, jog yra pasiruošęs pristatyti pirmąją dalį, tačiau negalės pristatyti antrosios ne tik iki sutartyje nurodyto termino, bet ir iki derliaus nuėmimo pradžios, kuriam ši technika būtina. Tokiu atveju, nors sutartyje ir būtų nurodyta, jog už kiekvieną dalį mokama atskirai, ūkininkas galėtų nutraukti visus sutartinius santykius su pardavėju, nes be antrosios žemės ūkio technikos dalies negalėtų naudotis pirmąja bei nuimti derliaus, kas iš esmės pažeistų jo pagrįstus lūkesčius.

Antrasis aspektas, kurį derėtų aptarti, yra DCFR rengimo darbo grupės priimtas sprendimas pažeidimo padarinių pobūdžio kriterijaus išimtyje nurodyti laiko momentą, nuo kurio skolininkas nenumatė arba negalėjo numatyti sutarties vykdymo rezultatų. Kaip jau buvo minėta CISG konvencijos ypatumus nagrinėjamoje darbo dalyje, šis gana dažnai kritikuotas aspektas (laiko termino neapibrėžtumas) ankstesniuose tarptautiniuose sutarčių teisės šaltiniuose jų kūrėjų buvo paliktas teismų kompetencijai. Tikėtina, kad teisės doktrinoje susiformavusi nuomonė, dėl sutarties pažeidimo padarinių pobūdžio vertinamojo kriterijaus išimties laiko momento apibrėžtumo būtinybės, nulėmė šios normos tiesioginį įtvirtinimą DCFR principų 3:502 straipsnio 2 dalies a punkte. Ir vis dėlto galime teigti, jog pateikiama nuoroda į laiko momentą daliniai neatitinka aiškumo ir paprastumo principinių nuostatų, nes kuriant tokį sudėtingą

sisteminį teisės aktą pasirinktas terminas gali pasireikšti nors ir nelabai reikšmingu, tačiau klaidinančiu ar bent jau abejones sukeliančiu efektu. Manytina, jog tiesioginis šios sakinio dalies vertimas iš anglų kalbos turėtų reikšti „sutarties sudarymo metu“ (*angl. at the time of conclusion of the contract*), nes pats žodžių junginys, kaip nusistovėjęs teisės ir verslo srityse naudojamas terminas, žymi būtent tokią reikšmę. Tačiau neatidus ar neturintis specialių žinių asmuo gali kitaip interpretuoti šios sakinio dalies prasmę ir suvokti, jog sutartį pažeidusiai šaliai su esminiu sutarties pažeidimu susijusios teisinės pasekmės nebus taikomos, jeigu pastaroji nenumatė ir negalėjo protingai numatyti tokio rezultato ne sutarties sudarymo metu, bet, tarkime, iki pat prievolės neįvykdymo arba sutarties pasibaigimo momento. Klaidingą šios taisyklės interpretavimą gali nulemti ir tai, jog anglų kalboje vartojamas terminas „*conclusion*“ taip pat turi tokias reikšmes kaip: užbaigimas, pabaiga arba išvada.

Siekiant išsklaidyti visas abejones, vėlgi turėtume atsižvelgti į tai, kad kaip ir bet kuris kitas analizuojamas sisteminis teisės aktas, DCFR įtvirtintas teisinis reguliavimas turi būti aiškinamas neatsiejamai nuo kitų tame pačiame teisės akte įtvirtintų teisės normų. DCFR antrosios knygos 4:101 straipsnyje „Reikalavimai sutarties sudarymui“ (*angl. Requirements for the conclusion of a contract*) nurodoma, jog sutartis laikoma sudaryta nuo tada, kai šalys susitaria dėl esminių sutarties sąlygų. Atitinkamai sutartis tampa galiojančia susietai su šių esminių sąlygų formavimo pabaiga, kai šalių valia tampa suderinta, o tai sietina su ofertos acceptavimu.¹¹³ Todėl galime konstatuoti, kad siekiant supaprastinti šio teisės šaltinio vartojimą bei aiškesnį taikymą, DCFR rengėjai galėjo pasirinkti aiškesnį ir konkretesnį laiko momento apibrėžimo terminą arba 3:502 straipsnio komentare pateikti nuorodą į antrosios knygos 4:101 straipsnį.

Apibendrinant galime daryti išvadą, jog DCFR autorių įvestos principinės esminio sutarties pažeidimo instituto reglamentavimo naujovės, nors ir reikalaujančios šiek tiek konkretesnio aiškinimo ar specialių teisinių žinių, iš esmės dėl savo logiškumo ir pagrįstumo yra sveikintinas žingsnis ir tik laiko klausimas, kada bus adaptuotos Lietuvos sutarčių teisės sistemoje. Vis dėlto, negalime nesutikti ir su kai kurių autorių nuomone¹¹⁴, jog kol kas sunku numatyti, kokį poveikį DCFR turės Lietuvos ir kitų valstybių privatinei teisei. Gali būti, kad DCFR bendrieji sutarčių teisės pagrindai nulems visų valstybių sutarčių teisės spartų suartėjimą, ko ir yra siekiama. Tačiau iš kitos pusės, dviejų lygiagrečiai egzistuojančių sistemų sąveika gali turėti „dekodifikuojantį“ poveikį tų valstybių narių, kurių teisė priskiriama civilinės teisės tradicijai, privatinei teisei¹¹⁵.

¹¹³ DCFR p. 289. *A contract is concluded, without any further requirement, if the parties intend to enter into a binding legal relationship or bring about some other legal effect; and reach a sufficient agreement.*

¹¹⁴ Drazdauskas S., Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). 2008 m. p. 10-11./<http://web.vu.lt/tf/s.drazdauskas/files/2011/09/DISERTACIJA-SD-080527-print-v3.pdf>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹¹⁵ Hesselink, M. W., The Ideal of Codification and the Dynamics of Europeanisation: The Dutch Experience. In Vogenauer, Stefan; And Weatherill, Stephen. *The Harmonisation of European Contract Law: Implications for European Private Laws, Business and Legal Practice*. Oxford and Portland: Hart Publishing, 2006, p. 69-70.

3. SUTARTIES NUTRAUKIMO DĖL ESMINIO SUTARTIES PAŽEIDIMO PROBLEMINIAI ASPEKTAI

3.1 Sutarties nutraukimas joje numatytais sutarties nutraukimo pagrindais (CK 6.217 str. 5 d.)

Sutarties laisvės principas, leidžiantis šalims savo nuožiūra sudaryti sutartis, nustatyti tarpusavio teises bei pareigas (CK 6.156 str.), taip pat suteikia teisę kontrahentams susitarti ir dėl galimybės vienašališkai nutraukti sutartį joje nustatytomis sąlygomis, jeigu tos sąlygos neprieštarauja imperatyviosioms įstatymo normoms. Vadinasi sutarties šalys gali vienašališkai nutraukti terminuotą sutartį prieš terminą arba inicijuoti tokios sutarties nutraukimą teismine tvarka, jeigu tokia teisė joms yra nustatyta sutartyje ir kai realiai atsiranda tokį sutarties nutraukimą leidžiančios, jų pačių sutartyje nurodytos sąlygos ar aplinkybės. Šios taisyklės ne kartą buvo akcentuotos ir teismų praktikoje¹¹⁶, kurioje pažymėta, kad „jeigu sutarties vykdymui aplinkybės yra įprastinės (normalios) ir nėra ypatingų atvejų, tai remiantis CK 6.217 straipsnio 5 dalimi sutarties šalims leidžiama vienašališkai nutraukti sutartį joje numatytais atvejais ir tada, kai sutarties pažeidimas nėra esminis, tačiau šie atvejai sutartyje formuluojami kaip vienašališki jos nutraukimo pagrindai ir pagal CK 6.217 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus kvalifikuojančius požymius nevertinami“.

Pavyzdžiui Vilniaus apygardos teismas *AB SEB bankas prieš J. G.* byloje nustatęs, jog ieškovas nevykdė kreditavimo sutartyje numatytos pareigos grąžinti mokėtinas kredito dalis, laikantis kredito mokėjimo grafiko, pripažino vienašalį sutarties nutraukimą remiantis CK 6.217 str. 5 d. teisėtu, nes sutartimi šalys susitarė, jog mokėjimo grafiko nesilaikymas yra pagrindas nutraukti sutartį. Teisėjų kolegija pripažino, jog CK 6.217 str. 2 dalyje nurodytos aplinkybės turi būti vertinamos tik tuomet, kai sutartis yra nutraukiama dėl esminio sutarties pažeidimo, nenumatyto sutartyje: *Kadangi šalys sutartyje nurodė konkrečius sutarties nutraukimo pagrindus, todėl aiškinimasis, ar šie pagrindai atitinka CK 6.217 str. 2 d. numatytus esminio sutarties pažeidimo požymius, paneigia šalių teisę sutartyje numatyti konkrečius sutarties nutraukimo pagrindus (CK 6.217 str. 5 d.).* Iš to galime daryti išvadą, jog iš šalių ir negali būti reikalaujama, kad esminį sutarties pažeidimą sutartyje jos apibrėžtų pagal vertinamuosius

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *AB Turto bankas v. UAB „Rastuva“*, bylos Nr. 3K-577/2007; 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *I. S. tikroji ūkinė bendrija „Autovėjas“ v. UAB „Askela“*, bylos Nr. 3K-3-474/2008; 2009 m. liepos 3 d. nutartis c. b. *VĮ „Teisinės informacijos centras“ v. UAB „Danske Lizingas“, UAB „Autardas“*, Nr. 3K-3-300/2009 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Etnomedijos intercentras“ prieš Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministeriją*, Nr. 3K-3-535/2013.

kriterijus (CK 6.217 str. 2 d.), nes tokiu atveju, anot teismų, šalių laisvė susitarti dėl esminio sutarties pažeidimo turinio taptų fiktyvi, o CK 6.217 straipsnio 5 dalis nereikalinga.¹¹⁷

Atrodytų būtent toks teisinis reguliavimas yra logiškas ir pakankamai aiškus, todėl neturėtų kelti jokių teisinių diskusijų. Vis dėlto, turint galvoje, jog sutarties nutraukimas yra kraštutinė – *ultima ratio* – kreditoriaus teisių gynimo priemonė, kurios taikymui nepakanka vien formalaus pagrindo, visada turi būti atsižvelgiama ir į sutartį pažeidusios šalies interesus, taip užtikrinant šalių teisėtų interesų pusiausvyrą.

Dėl šios priežasties galime pastebėti, jog atvejais, kai sutartis pasikeitus įprastinėms aplinkybėms yra nebevykdoma ar vykdoma netinkamai, vienašalis sutarties nutraukimas automatiškai sąlygoja teisinius ginčus, kurių metu teismai *ex officio* įvertina ar atitinkama sutartis neprieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, ar šalys tikrai sutartimi aptarė konkrečius klausimus ir t.t. Pagrindinis skirtumas, jog teismai, sprendami tokių sutartinių ginčų klausimus, nuo sutarties sąlygų turinio gali (ir privalo) nukrypti bei vadovautis teisės normomis tik tada, kai šalių sutartis prieštarauja bendriesiems teisės principams (CK 1.5 straipsnis), viešajai tvarkai (CK 1.81 straipsnis) ar imperatyviosioms įstatymo nuostatoms (CK 6.157 straipsnis), nors *favor contractus* principas ir įpareigoja šalis siekti išsaugoti sutartį, jeigu tai tik yra įmanoma, o viešasis interesas užtikrinti civilinių santykių stabilumą ir teisėtų lūkesčių apsaugą riboja tokią sutarties šalies vienašalę iniciatyvą nutraukti sutartį.

Vienoje išsamiausių ir geriausiai iliustruojančių įtvirtintą teisinį reguliavimą LAT nutarčių - *Nordea Bank Finland Plc (AB) prieš. R. B.*, teismas sprendė klausimą dėl banko atsisakymo atidėti paskolos grąžinimą ir vienašališko būsto kreditavimo sutarties, kuri pripažintina vartojimo sutartimi, nutraukimo, remiantis CK 6.217 str. 5 d., (ne) teisėtumo. Pirmiausia, teismas apibendrindamas ankstesnius savo išaiškinimus¹¹⁸ dėl vartojimo sutarčių institutui taikomos papildomos apsaugos, pasireiškiančios sutarties laisvės principo ribojimu, nurodė, jog „*kreditavimo sutartyse įtvirtintos sutarties nutraukimą reglamentuojančios sąlygos ta apimtimi, kuria jos suteikia kreditoriui teisę nutraukti kreditavimo sutartį ir reikalauti iki sutarties nutraukimo termino suėjimo sugrąžinti visą paimtą kreditą, palūkanas bei kitus mokėjimus, jei kredito gavėjas sutartyje nustatytais terminais negrąžina bankui bent vienos kredito dalies, prieštarauja bendriesiems sąžiningumo reikalavimams ir iš esmės pažeidžia šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą vartotojo (kredito gavėjo) nenaudai (CK 6.188 straipsnio 1 ir 2 dalys),*

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje *Nordea Bank Finland Plc (AB) v. R. B.*, Nr. 3K-7-297/2012/<http://www.infolex.lt/tp/386663>; prisijungimo laikas: 2014-02-12; 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje *R. S. ir D. S. prieš AB DNB banką*, Nr. 3K-3-349/2013/<http://www.infolex.lt/tp/701100>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *V. S. ir I. S. prieš AB DnB NORD banką*, bylos Nr. 3K-7-272/2011/<http://www.infolex.lt/tp/213740>; prisijungimo laikas: 2014-02-12; 2012 m. vasario 20 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *AB DnB NORD bankas prieš A. P. ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-58/2012/<http://www.infolex.lt/tp/369430>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

todėl tokios sąlygos pripažįstamos negaliojančiomis ab initio“. <..> Ši apsauga yra skirta išvengti stipresnės šalies primestų sąlygų, taip siekiant atkurti šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą, tačiau ji nedaro išimčių iš vieno svarbiausių privatinės teisės principų – pacta sunt servanda (CK 6.38, 6.59 straipsniai), todėl nereikia, kad vartotojai gali naudotis įstatymo jiems suteiktomis vartotojų apsaugos priemonėmis siekiant nesąžiningai išvengti laisva valia prisiimtų prievolių vykdymo.“ Taigi, anot teismo, jei iš turimų įrodymų matyti, kad skolininkas, nors ir saugomas vartotojams taikomų papildomų teisinių apsaugos mechanizmų, sistemingai laiku nevykdo prievolių, teismas turi teisinį pagrindą tenkinti kreditoriaus pareiškimą nepaisydamas sutarties kvalifikavimo kaip vartojimo fakto. Dėl šių priežasčių teisėjų kolegija nesutiko su apeliacinės instancijos teismo nuomone, kad nesiekdamas sutarties atnaujinti ir tęsti kreditorius piktnaudžiavo savo, kaip stipresnės sandorio šalies, padėtimi ir pažeidė sutarties vykdymo principus, nes kreditorius yra laisvas apsispręsti, ar nori pakeisti sutartį ir likti sutartiniuose santykiuose su kita šalimi.

Antra, siekdama nustatyti, ar nagrinėjamu atveju bankas nesąžiningai pasinaudojo pranašumu prieš vartotoją sudarant sutartį, ar vartotojas pažeidė sutartį iš esmės ir ar sutartis gali būti laikoma nutraukta, teisėjų kolegija vertindama byloje nustatytus faktus¹¹⁹ pažymėjo, kad bankas nepasinaudojo teise vienašališkai nutraukti sutartį jos 13.1 punkte nustatytu pagrindu, o CK 6.217 straipsnio 2 dalyje nurodytų pagrindų skolininko neteisėtus veiksmus (mokėjimo terminų praleidimus) kvalifikuoti kaip esminį sutarties pažeidimą taip pat nebuvo: „skolininko veiksmai atsižvelgiant į faktines bylos aplinkybes negali būti kvalifikuojami tokiais, kurie eliminuotų sutartinių santykių tarp šalių tęsimo galimybę, taip užtikrinant galiojančios sutarties išsaugojimo nuostatą, arba, kitaip tariant, lemtų kreditoriaus intereso prievolėje praradimą. <..> tai reiškia, kad sutartis negali būti laikoma teisėtai nutraukta ir atitinkamai negali būti laikoma apskritai nutraukta, nes, kaip nurodyta pirmiau, sutartį vienašališkai galima nutraukti tik teisėtai“.

Vienoje naujausių kasacinių nutarčių – *BIGBANK AS prieš A. P. R.*¹²⁰, teisėjų kolegija priėmė priešingą sprendimą, nors taip pat akcentavo, jog sutartyje nurodytas nutraukimo pagrindas yra sutarties sąlyga, todėl teismo turi būti vertinamas ir kontroliuojamas sutarties

¹¹⁹ Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad 2008 m. balandžio 4 d. šalys sudarė būsto kreditavimo sutartį dėl 94 126,51 euro sumos kredito suteikimo buto pirkimui. Galutinis kredito grąžinimo terminas – 2043 m. kovo 26 d. Šalys susitarė, kad, ieškovui nesumokėjus laiku pagal mokėjimo grafiką mokėtino kredito ir priskaičiuotų palūkanų ilgiau kaip 10 kalendorinių dienų, atsakovas praneša apie tai ieškovui ir nustato papildomą ne trumpesnę kaip 10 kalendorinių dienų terminą skolai padengti, o jei ieškovas per nurodytą terminą jos nepadengia, atsakovas turi įstatymais suteiktą teisę reikalauti prieš terminą grąžinti visą kreditą, ir kitas pagal sutartį mokėtinas sumas bei nutraukti sutartį. 2008 m. birželio 27 d. papildomu susitarimu šalys atidėjo kredito grąžinimo pradžią iki 2009 m. sausio 26 d., tačiau ieškovas nemokėjo palūkanų, o nuo 2009 m. sausio 26 d. – ir grąžintino kredito dalių. Atsakovas 5 kartus pranešimais įspėjo ieškovą dėl netinkamo sutarties vykdymo ir prašė sumokėti susidariusią skolą. 2009 m. balandžio 1 d. raštu ieškovas paprašė atsakovo nenutraukti Būsto kreditavimo sutarties, nurodydamas, kad per mėnesį gali mokėti po 500 Lt, o ateityje daugiau, bet atsakovas 2009 m. balandžio 14 d. ieškovui pranešė apie sutarties nutraukimą.

¹²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje *BIGBANK AS prieš A. P. R.*, Nr. 3K-3-114/2014/<http://www.infollex.lt/tp/787868>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

sąlygų teisėtumo ir sąžiningumo aspektais. Byloje ieškovas (kreditarius) prašė priteisti iš atsakovo (skolininko), su kuriuo nutraukė sutartį, negrąžintą vartojimo kreditą ir palūkanas. Pirmosios ir apeliacinės instancių teismams ieškinį tenkinus iš dalies, atsakovas pateikė kasacinį skundą. Šioje byloje LAT konstatavo, kad vartojimo kredito sutarties sąlyga, pagal kurią kredito davėjas turėjo teisę vienašališkai nutraukti sutartį prieš terminą ir pareikalauti, kad kredito gavėjas grąžintų visą kreditą bei sumokėtų baudą, jeigu kredito gavėjas ilgiau kaip 30 dienų negrąžina sutartyje nurodytais terminais numatytos mokėjimo sumos, kuri yra ne mažesnė kaip 10 proc. kredito sumos ir tinkamai neįvykdo šių įsipareigojimų per 14 dienų nuo kredito davėjo rašytinio pareikalavimo išsiuntimo dienos, nelaikytina nesąžininga paskolos gavėjo atžvilgiu, įvertinus bendrą kredito grąžinimo terminą (5 m.), kas mėnesį mokamų įmokų dydį (574,50 Lt) ir apibrėžtą pradelsto grąžinti kredito dydį (10 proc. kredito sumos). Be to, teisėjų kolegijos nuomone, ši sąlyga atitiko tuo metu galiojusiam CK 6.889 str. („*Sutarties nutraukimas kredito davėjo reikalavimu*“) nustatytas sutarties nutraukimo kredito davėjo reikalavimu sąlygas. Kadangi byloje buvo nustatyta, jog atsakovas aiškiai išreiškė savo valią už greitai ir nereikalaujant prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonių suteikiamą kreditą mokėti didesnę kainą, teisėjų kolegija sutiko su žemesnių instancių teismų išvada ir pažymėjo, jog atsakovui buvo suprantamas tiek bendroje, tiek specialioje sutarties dalyje numatytų palūkanų dydis, sąlyga dėl palūkanų dydžio, todėl atsižvelgiant į atsakovo išsilavinimą, teisinį išprusimą, ginčijama sąlyga negali būti laikoma netikėta (siurprizine) ir dėl to negaliojančia.

Atsižvelgiant į šią teismų praktiką akivaizdu, jog CK 6.217 str. 5 d. negalima vadovautis aklaui, nes šalių galimybė susitarti dėl nutraukimo sąlygų gali būti įvertinta ir kaip nesąžininga, jeigu būtų nustatyta, kad sutartyje numatyti vienašališko nutraukimo pagrindai pažeidžia vienos iš šalių teises, šalių interesų pusiausvyrą, imperatyvias įstatymo normas ar bendruosius sutarčių teisės principus. Jeigu nukentėjusioji šalis sutarties aptariamą teisę įgyvendina pažeisdama protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principus, logiška būtų tikėtis, jog toks pažeidimas galimai bus pakankamas pagrindas pripažinti sutarties nutraukimą negaliojančiu, o atitinkamas sutarties sąlygas nesąžiningomis. Taip pat, galime pastebėti, jog sprendžiant klausimą dėl sutarties nutraukimo, remiantis CK 6.217 str. 5 d. dažniausiai vertinama ne pati sutartyje įtvirtinta teisė vienašališkai nutraukti sutartį, o šios teisės įgyvendinimas. Todėl, autoriaus nuomone, iš šalies, ginčijančios sutarties nutraukimą, neturėtų būti reikalaujama kartu ginčyti ir tokią sutartyje įtvirtintą teisę.

Pavyzdžiui, Lietuvos apeliaciniam teismo nagrinėtoje byloje UAB „Swedbank Lizingas“ prieš BUAB „Invida“¹²¹, buvo nustatyta, jog šalys susitarė, kad lizingo davėjas turės teisę,

¹²¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. vasario 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Swedbank Lizingas“ prieš BUAB „Invida“, Nr. 2A-472/2012//<http://www.infolex.lt/tp/368159>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

neatsižvelgdamas į tai, ar yra pagrindas, ar jo nėra, nutraukti visas lizingo sutartis arba pasirinkus nutraukti atskiras lizingo sutartis vienašaliu sprendimu be jokių papildomų formalumų ar motyvų ir tam neturi reikšmės likutinė neišpirkto turto vertė ir kitos aplinkybės. Įvertindamas šią sutarties nuostatą, teismas pažymėjo, kad nors abi sutarties šalys yra juridiniai asmenys, nagrinėjamu atveju jos nėra lygiavertės, nes atsakovas yra finansų įstaiga, kuri užima ženklia rinkos dalį valstybėje. Esant tokiai sąlygai, teisėjų kolegija sprendė, kad tokia sąlyga lizingo davėjui suteikiamas nepagrįstas, perdėtas pranašumas, taip pat tokia sąlyga akivaizdžiai pažeidžia šalių lygybės bei jų interesų pusiausvyros principą, prieštarauja protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principams.

Taigi nors CK 6.217 str. 5 d. suteikia teisę šalims susitarti dėl sutarties sąlygų, kurioms esant sutartis gali būti nutraukta, tokias sąlygas reikia vertinti sistemiškai taikant CK įtvirtintus šalių lygiateisiškumo, nediskriminavimo, šalių interesų pusiausvyros bei kitus principus, turint tikslą apsaugoti ne tik kreditoriaus, kurio interesai galimai yra pažeisti, bet ir sutartį pažeidusios šalies interesus.

3.2 Vienašalio sutarties nutraukimo tvarka (CK 6.218 str.)

Baigiamojo darbo 1.1 poskyryje (žr. 9-10 psl.) bendrais bruožais aptardami vienašalio sutarties nutraukimo tvarką minėjome, jog sutartis negali būti laikoma nutraukta automatiškai vien nustačius esminio sutarties pažeidimo faktą, o šalies teisė į vienašalį sutarties nutraukimą yra pripažįstama tik tokiu atveju, jei prieš nutraukimą sutartį pažeidusi šalis yra tinkamai įspėjama apie ketinimą nutraukti sutartį. Tai galėtų būti paaiškinama tuo, jog net ir nutraukiant sutartį, jos šalims išlieka pareiga bendradarbiauti (CK 6.38 str. 3 d. bei CK 6.200 str. 2 d.), elgtis sąžiningai (CK 6.4 str.) bei atsižvelgti į kontrahento teisėtus interesus. Pažeidus sutartį iš esmės arba esant kitam sutartyje nurodytam vienašalio sutarties nutraukimo pagrindui, pageidaujanti sutartį nutraukti šalis turi iš anksto per sutartyje nustatytą terminą pranešti kitai šaliai apie numatomą sutarties nutraukimą (CK 6.218 straipsnio 1 dalis), o jeigu sutartyje toks terminas nenustatytas, apie numatomą sutarties nutraukimą turi būti pranešta prieš trisdešimt dienų (CK 6.218 straipsnio 1 dalis), išskyrus tuos atvejus, kai įstatymas nustato kitokį išankstinio pranešimo terminą¹²².

Ši įstatyme įtvirtinta nukentėjusios šalies pareiga iš anksto pranešti kita šaliai apie vienašalį sutarties nutraukimą CK 6.217 str. numatytais pagrindais, jokiais būdais nereiškia, jog pakanka

¹²²Pavyzdžiui CK 6.614 straipsnio 1 dalyje nurodoma, jog juridinių ir fizinių asmenų nuomojamų komercinėmis sąlygomis gyvenamųjų patalpų neterminuota nuomos sutartis nuomotojo reikalavimu gali būti nutraukta nuomininką raštu įspėjus **prieš šešis mėnesius**. CK 6.642 str. 1 d. nustatyta, jog kiekviena daikto neatlygintinio naudojimo sutarties šalis bet kada turi teisę nutraukti neterminuotą panaudos sutartį, įspėjusi apie tai kitą šalį **prieš tris mėnesius**, jeigu sutartis nenustato kitokio termino.

tik nurodyti patį tokio ketinimo faktą, formaliai įvardijant vieną ar kelias iš šio straipsnio 2 dalyje apibrėžtų esminio sutarties pažeidimo sąlygų. Konkrečių pažeidimų, kuriuos nukentėjusioji šalis vertina kaip esminius, nurodymo pranešime esmė - ne tik leisti sutarties pažeidimu kaltinamai šaliai iš anksto sužinoti nukentėjusios šalies poziciją, išsaugoti galimybę pašalinti padarytus įvykdymo trūkumus (LR CK 6.208 str.), bet ir nepatiriant papildomų nuostolių pamėginti išsaugoti sutartinius santykius jų nenutraukiant.¹²³ Todėl jeigu kitai šaliai apie numatomą vienašalį sutarties nutraukimą nepranešama arba pranešama netinkamai, sutartis negalės būti laikoma tinkamai nutraukta, nes nukentėjusios šalies valia vienašališkai nutraukti sutartį bus laikoma neišreikšta.

Išstudijavę didžiąją dalį bylų, susijusių su šia tema, taip pat galime pastebėti, jog dažniausiai ginčydamos vienašalio sutarties nutraukimo tvarką šalys kelia klausimus dėl pranešimų apie sutarties nutraukimą formos, atlikimo tvarkos bei terminų skaičiavimo tvarkos. Todėl manytina, jog būtent šie pranešimų apie sutarties nutraukimą probleminiai klausimai yra aktualiausi ir reikalaujantys detalesnės analizės.

Pirmiausia, teismų praktikoje pažymima, jog įstatyme nenustatyti reikalavimai pranešimo formai, todėl ją šalys gali nustatyti sutartyje arba pasirinkti tokią, kuri yra priimtinesnė konkrečiu atveju, t.y. labiau tinkama šios informavimo pareigos įvykdymo įrodinėjimui. Be to, taip pat akcentuojama, kad *„reikalavimas, jog apie sutarties nutraukimą būtų iš anksto pranešta kitai sutarties šaliai, neturi būti aiškinamas tik kaip pranešimo įteikimas asmeniškai, nes toks aiškinimas suteiktų sutartį pažeidžiančiai sutarties šaliai nepagrįstą pranašumą ir galėtų skatinti piktnaudžiavimą savo teisėmis. Todėl negali būti pateisinamas toks sutarties šalies elgesys, kai ši vengia priimti sutarta tvarka siunčiamą pranešimą, nepranešusi pakeičia gyvenamąją vietą, neinformavusi kitos šalies ilgam laikui išvyksta ir pan.“*¹²⁴ Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, jog sutartyje nesusitarus dėl pranešimo apie sutarties nutraukimą formos, nukentėjusioji šalis, siekianti pasinaudoti vienašalio sutarties nutraukimo teise, privalo iš anksto informuoti sutartį pažeidusią šalį bet kokia forma, atsižvelgdama į konkrečias aplinkybes, nes svarbiausia yra tai, kad kita šalis sužinotų apie ketinimą sutartį nutraukti.

Pavyzdžiui, kasacinėje nutartyje *R. A. prieš Vytauto Didžiojo universitetą*¹²⁵ nustatęs, jog ieškovas keletą kartų žodžiu buvo įspėtas apie tai, kad nesumokėjus mokesčio už studijas, bus pašalintas iš universiteto, teismas traktavo tai kaip tinkamą įspėjimo formą ir nurodė, kad CK

¹²³Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 15 d. konsultacija Nr. A3-104. Teismų praktika. 2004, 21//<http://www.infolex.lt/tp/35410>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.; Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *Siemens Osakeyhtiö prieš UAB „Urbico*, Nr. 2-1934/2012//<http://www.infolex.lt/tp/511447>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹²⁴2013 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje *D. F. Prieš UAB „GeneralFinancing“*, Nr. 3K-3-691/2013//<http://www.infolex.lt/tp/778679>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹²⁵Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje *R. A. prieš Vytauto Didžiojo universitetą*, Nr. 3K-3-349/2007//<http://www.infolex.lt/tp/81122>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

6.218 str. 1 d. nuostatos nebuvo pažeistos. Kitoje - *Ukmergės rajono savivaldybė prieš UAB „Miesto energija“*¹²⁶ byloje sprendamas klausimą dėl šilumos ūkių modernizavimo ir renovacijos sutarties nutraukimo (ne) teisėtumo LAT konstatavo, jog tinkamu pranešimu apie planuojamą sutarties nutraukimą gali būti sprendžiama ir iš šalių derybų. Šioje byloje teisėjų kolegija konstatavo, jog iš derybų posėdžių protokolų buvo galima spręsti, kad kasatoriaus atstovams dalyvaujant derybose buvo pranešta apie sutarties pažeidimus ir numatomą sutarties nutraukimą. O atsižvelgiant į tai, kad derybos vyko beveik penkis mėnesius, laikytina, jog kasatorius prieš protingą terminą iki sutarties nutraukimo sužinojo nukentėjusiosios šalies poziciją. Taigi remiantis šiais argumentais teismas šioje byloje taip pat nutarė, kad CK 6.218 str. nustatytos tvarkos pažeidimo nebuvo.

Atkreiptinas dėmesys, jog įstatyme yra konkretizuota šalių sąžiningumo ir bendradarbiavimo pareiga nustatant, kad fizinis asmuo privalo raštu pranešti kreditoriams apie savo gyvenamosios vietos pasikeitimą. Jeigu asmuo šios pareigos neįvykdo, kreditoriai turi teisę siųsti pranešimus bei atlikti kitus veiksmus paskutinėje jiems žinomoje asmens gyvenamojoje vietoje (CK 2.17 straipsnio 3 dalis). Atsižvelgiant į tai, Civiliniame kodekse yra įtvirtinta prezumpcija, nustatanti, kad pranešimas tapo žinomas adresatui tuo momentu, kai jis pasiekė adresato gyvenamąją ar verslo vietą (buveinę), išskyrus atvejus, kai adresatas įrodo, kad ne dėl jo ar ne dėl jo darbuotojų kaltės jam nebuvo įmanoma gauti tokį pranešimą (CK 6.166 straipsnis).

Kasacinėje byloje *A. B ir L. D. prieš AB „Citadele“ banką*¹²⁷ kasatoriai ginčydami kreditoriaus pranešimo apie sutarties nutraukimo tinkamumą, nurodė negavę šio pranešimo, bet neneigė, kad gavo pašto pranešimą apie registruotąją jiems adresuotą pašto korespondencijos siuntą, laikomą pašte ir turėjo galimybę ją pasiimti. Teisėjų kolegija nustačiusi, jog registruotu laišku siųstas įspėjimas pašte buvo laikomas vieną mėnesį, t. y. pakankamai ilgą laikotarpį, pažymėjo, jog kasatoriai bylos nagrinėjimo metu neteikė motyvų ir įrodymų, patvirtinančių reikšmingas aplinkybes, sukliudžiusias per šį laikotarpį pagal pašto pranešimą apie siuntą nuvykti į paštą ir atsiimti jiems skirtą kreditoriaus pranešimą apie sutarties nutraukimą, todėl, neįrodę, kad ne dėl jų kaltės nebuvo įmanoma pranešimą gauti, nenuginčijo CK 6.166 straipsnyje įtvirtintos žinojimo prezumpcijos.

Galiausiai *A. B ir L. D. prieš AB „Swedbank“*¹²⁸ kasacinėje byloje, LAT pasisakė ir dėl kasatorių argumento, jog banko pranešimas apie vienašalį kredito sutarties nutraukimą buvo netinkamas, nes kasatoriai banko siųsto pranešimo adresu negyveno, pranešimo negavo ir apie

¹²⁶Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje *Ukmergės rajono savivaldybė prieš UAB „Miesto energija“*, Nr. 3K-3-212/2012//<http://www.infolex.lt/tp/376515>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹²⁷Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje *A. B ir L. D. prieš AB „Citadele“ banką*, Nr. 3K-3-189/2012//<http://www.infolex.lt/tp/377363>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹²⁸Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje *A. B ir L. D. prieš AB „Swedbank“*, Nr. 3K-3-288/2013//<http://www.infolex.lt/tp/677658>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

sutarties nutraukimą nežinojo, o bankas, būdamas stipresnioji kredito sutarties šalis, neišnaudojo visų protingų galimybių informuoti kasatorius apie galimą sutarties nutraukimą. Teismas nustatė, jog sudarydamos sutartį šalys susitarė, kad bankas (atsakovas) ne mažiau kaip prieš penkiolika kalendorinių dienų raštu įspėjęs kredito gavėjus (kasatorius) turi teisę vienašališkai, nesikreipdamas į teismą nutraukti kredito sutartį prieš terminą ir pareikalauti, kad kredito gavėjai iki kredito sutarties nutraukimo dienos grąžintų bankui visą negrąžintą kreditą, jeigu kredito gavėjai kartu arba bent kuris iš jų atskirai padaro bent vieną iš esminių kredito sutarties pažeidimų (Sutarties 11.2.1 punktas). Taip pat vadovaujantis sutarties nuostatomis, visi pranešimai ir kitas susirašinėjimas vykdant sutartį įteikiami šaliai arba siunčiami paštu ar faksimiliniu ryšiu; paštu išsiųsti pranešimai laikomi gautais penktą kalendorinę dieną nuo jų išsiuntimo dienos (Sutarties 15.2 punktas). Be to, kredito sutartimi šalys susitarė, jog banko prievolė dėl bet kokių pranešimų, dokumentų, informacijos kredito gavėjams pateikimo laikoma tinkamai įvykdyta, jei sutartyje nustatytą pranešimą, dokumentus ar informaciją bankas pateiks tik vienam iš kredito gavėjų, nes atitinkamą pranešimą gavęs kredito gavėjas įsipareigoja tinkamai pranešti apie tai ir kitam kredito gavėjui bei sudaryti jam sąlygas susipažinti su gautos korespondencijos turiniu (Sutarties 15.3 punktas). Nustačiusi šias faktines aplinkybes, teisėjų kolegija rėmėsi ankstesniais savo išaiškinimais bei nurodė, jog kasatorių argumentai, kad siekdamas juos informuoti apie vienašalį kredito sutarties nutraukimą bankas nepasinaudojo kitomis priemonėmis (telefonu, elektroniniu paštu), sutartyje nesant įtvirtintos tokios pareigos, nėra pakankamos spręsti, jog atsakovas neįvykdė reikalavimo pranešti apie vienašalį kredito sutarties nutraukimą.

Išsiaiškinę teismų poziciją dėl reikalavimų pranešimų dėl vienašalio sutarties nutraukimo formai, turėtume atkreipti dėmesį ir į terminų skaičiavimo tvarką. *AB DnB NORD bankas prieš D. A.*¹²⁹ byloje kreditorius prašė priverstinai išieškoti 55 200,33 litų skolos, išieškojimą vykdant iš įkeisto buto. Jis nurodė, jog šalys sudarė kreditavimo sutartį, pagal kurią skolininkui buvo suteiktas 52 000 litų vartojimo kreditas butui pirkti. Sutartyje šalys susitarė, jog esant sutarties pažeidimui kreditorius turi teisę dešimt dienų prieš sutarties nutraukimą raštiškai pranešti skolininkui apie sutarties nutraukimą, šį terminą skaičiuojant nuo pranešimo išsiuntimo dienos. Skolininkui pažeidus sutartį, kreditorius išsiuntė jam pranešimą dėl sutarties nutraukimo, o vienašališkai nutraukęs sutartį kreipėsi į Hipotekos teisėją dėl priverstinio skolos išieškojimo. Teismams banko prašymus atmetus, kreditorius pateikė kasacinį skundą. LAT teisėjų kolegija šį kartą nesutiko su banko pozicija bei pažymėjo, jog „*Kasatorius neatsižvelgė į tai, kad tokiu atveju tinkamu pranešimu apie sutarties nutraukimą tektų laikyti ir tuos atvejus, kai pranešimas*

¹²⁹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 16 d. nutartis, priimtoje civilinėje byloje *AB DnB NORD bankas prieš D. A.*, bylos Nr. 3K-3-241/2009/<http://www.infolex.lt/tp/127735>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

būtų gautas jau po pranešime nustatytos sutarties nutraukimo datos, ar netgi ir tuos atvejus, jei antroji sutarties šalis apskritai negautų pranešimo. Toks aiškinimas prieštarauja CK 6.218 straipsnio 1 dalyje įtvirtintam imperatyvui, jog antrajai sutarties šaliai privalo iš anksto būti pranešta apie sutarties nutraukimą. Tai, be kita ko, reiškia, kad sutarties nutraukimo termino eiga negali būti skaičiuojama nuo pranešimo išsiuntimo dienos.“ Remiantis šia teismo pozicija, galime daryti išvadą, jog sutarties nuostata apie termino skaičiavimą nuo pranešimo išsiuntimo dienos visais atvejais prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, todėl tokia nuostata nebus galima remtis ir siekiant įrodyti, jog sutartį pažeidusiai šaliai apie sutarties nutraukimą buvo pranešta tinkamai.

Plėtojant šią temą taip pat turėtume atsakyti į klausimą, kaip sutartį pažeidusi šalis turėtų būti informuojama apie planuojamą iš karto kelių sutarčių nutraukimą. Lietuvos apeliacinio teismo nagrinėtoje byloje *UAB „Jovyva“ prieš AB „SEB lizingas“* buvo sprendžiamas klausimas dėl vienašalio 2004-2008 m. sudarytų 16 lizingo sutarčių nutraukimo tvarkos. Kadangi CK 6.218 str. 1 d. tokios situacijos nereglamentuoja, skolininkui kilo pagrįstų dvejonių, ar įstatymas nedraudžia tokių sutarčių nutraukti vienu pranešimu. Teisėjų kolegija šioje byloje nurodė, jog *„esminę reikšmę turi ne raštų kiekis, o rašto turinys, iš kurio skolininkui būtų aišku dėl kokių sutarčių nukentėjusysis nutarė pasinaudoti teise nutraukti sutartis vienašališkai ir pan. Iš bylose esančio atsakovo apeliantei pateikto rašto turinio matyti, kad atsakovas nurodė visas lizingo sutartis, apelianto įsiskolinimus, delspinigius, nustatė terminą prievolei įvykdyti, įspėjo apie jos (prievolės) neįvykdymo pasekmes ir sutartyje nustatytą sutarčių nutraukimo terminą. Iš to daroma išvada, kad apeliantas žinojo visas aplinkybes, susijusias su ginčo sutarčių nutraukimu.“* Apeliacinio teismo nuomone, pirmosios instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad atsakovas apie ketinimą nutraukti lizingo sutartis pranešė tinkamai ir laiku, bei neprivalėjo įspėti apie jų (sutarčių) nutraukimą atskirais raštais, todėl materialinės ar procesinės teisės normų pažeidimų nenustatė.

Nors galime pastebėti, jog dažniausiai CK 6.218 str. įtvirtintos pranešimo apie sutarties nutraukimą tvarkos nesilaikymas yra pagrindas pripažinti, kad sutartis vienašališkai nutraukta neteisėtai, tačiau galimi atvejai, kai toks nustatytos tvarkos nesilaikymas nesudarys pagrindo konstatuoti CK 6.218 str. pažeidimo. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismas sprendimu¹³⁰ pripažino, kad nors atsakovas ir nesilaikė nustatytos pranešimo tvarkos bei ieškovo iš anksto neinformavo apie ketinimą nutraukti sudarytą sutartį, tačiau sugebėjo įrodyti, jog sutarties nevykdymas sąlygojo sutarties šalies civilinių teisių esminį pažeidimą, dėl ko buvo patirta didelių nuostolių, o sutarties vienašališkas nutraukimas buvo tikslingas šalių civilinių teisių

¹³⁰Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 21 d. sprendimas civilinėje byloje *R. P. prieš UAB „Agriveta“ (AB „Linas Agro Group“), AB „Linas Agro“ ir UAB „Agrokoncernas“*, Nr. 2-143-227/2009/<http://www.infolex.lt/tp/151630>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

gynimo aspektu. Teismas konstatavo, kad ieškovas savo sutartinių įsipareigojimų nevykdė, nepateikė jokių įrodymų, kad siekė juos ateityje įvykdyti ir, galiausiai, neturėjo realių galimybių net ir teismo nagrinėjimo metu įvykdyti sutartinių įsipareigojimų. Atsižvelgiant į tai, teismas laikėsi pozicijos, jog formalus CK 6.218 straipsnio 1 dalyje nustatyto termino nesilaikymas neturi reikšmės atsakovų veiksmų, vienašališkai nutraukiant paskolos sutartį, teisėtumo vertinimui šiomis bylos aplinkybėmis.

Apibendrinant aukščiau pateiktą teismų praktiką dar kartą galime akcentuoti, jog kilus teismui ginčui CK 6.218 str. nurodyto reikalavimo dėl vienašalio sutarties nutraukimo taikymas, kaip ir CK 6.217 str. 2 d. nurodyti esminio sutarties pažeidimo vertinamieji kriterijai kiekvienoje byloje privalo būti išnagrinėti susietai su faktinėmis bylos aplinkybėmis, nes priešingu atveju vien formalus CK 6.218 str. taikymas, gali atnešti neproporcingų padarinių sutarties šalims pažeidžiant jų interesų pusiausvyrą. Iš kitos pusės, nustačius tam tikras faktines aplinkybes bei įrodžius, jog sutartį pažeidusi šalis yra aiškiai nepajėgi tinkamai ją vykdyti ateityje, pranešimo apie sutarties nutraukimą reikalavimo nesilaikymas gali ir nesąlygoti vienašalio sutarties nutraukimo neteisėtumo. Verta pažymėti, jog įstatymų leidėjo nustatyta bendroji pareiga kreditoriui informuoti skolininką apie sutarties nutraukimą, tačiau neapibrėžta pranešimo apie sutarties nutraukimo forma vertintina kritiškai. Autoriaus nuomone šiuo aspektu šalims palikta pernelyg plati veiksmų laisvė interpretuoti pranešimo formos tinkamumą, nes kaip pastebime iš teismų praktikos, tai kelia papildomų diskusijų ir nepagrįstai praplečia CK 6.218 str. taikymo ribas, suteikiant šalims savotišką neapibrėžtumo jausmą. Akivaizdu, jog žodinis pranešimas apie sutarties nutraukimą, lyginant jį su rašytinės formos pranešimu, teoriškai yra sunkiau įrodomas, o jo turinys ne visada gali būti pakankamai aiškus ir motyvuotas, tačiau tam tikrais atvejais yra tiesiog patogesnis (lengviau įgyvendinamas). Atsižvelgiant į tai, autoriaus nuomone, įstatymų leidėjas turėtų sukonkretinti bei aiškiau apibrėžti reikalavimus vienašalio sutarties nutraukimo tvarkai, nurodant, jog sutarties šalys yra laisvos susitarti (o nesusitarus, kreditorius yra laisvas pasirinkti) dėl tokios pranešimo tvarkos, kuri konkrečioje situacijoje būtų tinkamiausia (prieinamiausia) informavimo pareigos įvykdymo faktui įrodyti. Manytina, jog tokiu būdu apie sutarties nutraukimą informuojanti šalis visada būtų užtikrinta, jog informavimo pareigą ji atliko tinkamai, o sutartį pažeidusiai šaliai atitinkamai būtų apribojama galimybė ginčyti sutarties nutraukimo tinkamumą ir piktnaudžiauti savo procesinėmis teisėmis.

3.3. Sutarties nutraukimas dėl iš anksto numatomo sutarties neįvykdymo (CK 6.219 str.)

Vadovaujantis CK 6.219 straipsniu (UNIDROIT principų 7.3.3. straipsnio analogija) šalis gali vienašališkai, t.y. CK 6.217 – 6.218 straipsniuose nustatyta tvarka, nutraukti sutartį ir

nelaukdama, kol sueis jos įvykdymo terminas, jeigu iki sutarties įvykdymo termino pabaigos iš konkrečių aplinkybių galima numatyti, kad kita šalis pažeis sutartį iš esmės¹³¹. Šis teisės imperatyvas pirmą kartą buvo akcentuotas *V. Z. ir V. A prieš UAB „Olympic Gym“* kasacinėje byloje¹³², kurioje LAT teisėjų kolegija konstatavo, jog „CK 6.219 straipsnis numato šalies teisę nutraukti sutartį vienašališkai ir tuo atveju, kai kita šalis dar nėra pažeidusi sutarties iš esmės, tačiau vienašališkai nutraukianti sutartį šalis iš konkrečių aplinkybių gali numatyti, jog kita šalis pažeis sutartį iš esmės iki sutarties įvykdymo termino pabaigos“. Teismas šioje byloje nustatė, kad ieškovas nevykdė savo priimtų įsipareigojimų net po to, kai paskolos sutarties sąlygos buvo pakeistos ir pagerintos ieškovo naudai, gavęs įspėjimą iš atsakovo dėl sutarties nutraukimo priimtų įsipareigojimų neįvykdymo atveju, į tai nereagavo, taip pat iš byloje pateiktų įrodymų paaiškėjo, kad antstolių kontora yra pradėjusi vykdyti išieškojimą iš ieškovo turto. Remdamasis šiomis aplinkybėmis teismas nurodė, kad *atsakovas turėjo pagrindą vienašališkai nutraukti sudarytą paskolos sutartį, nes iš nurodytų aplinkybių buvo galima spręsti apie tai, kad ieškovas neįvykdys savo įsipareigojimų ateityje ir taip pažeis sutartį iš esmės*.

Atkreiptinas dėmesys, jog teismų praktikoje pripažįstama, kad teisę vienašališkai nutraukti sutartį dėl numatomo sutarties pažeidimo nukentėjusioji šalis įgyja tik tada, kai yra akivaizdu, jog sutartis tikrai laiku nebus tinkamai įvykdyta ir tai lems esminį sutarties pažeidimą. Vien prielaida, kad suėjus įvykdymo terminui sutartis nebus įvykdyta, yra nepakankama. Tai buvo konstatuota kasacinėje nutartyje *O. D. prieš 962-oji gyvenamojo namo statybos bendriją*¹³³, kurioje LAT nurodė, kad atsakovas neturėjo pagrindo nutraukti sudarytos statybos sutarties tarp jo ir ieškovo remdamasis CK 6.219 pagrindais. Šioje byloje buvo nustatyta, kad atsakovas su ieškovu 2004 m. rugpjūčio 11 d. sudarė buto statybos sutartį, pagal kurią atsakovas įsipareigojo pastatyti ieškovui butą, o šis visiškai atsiskaityti su atsakovu iki 2005 m. kovo 30 d. Atsakovas 2005 m. kovo 16 dieną sustabdė savo prievolių vykdymą, nes manė, kad ieškovas iki 2005 m. kovo 30 d. nesugebės visiškai atsiskaityti su atsakovu.

Šioje byloje teisėjų kolegija, pirmiausia, pažymėjo, jog vien prielaidos, kad suėjus įvykdymo terminui sutartis nebus įvykdyta, nepakanka, o apie numanomą sutarties pažeidimą turi būti sprendžiama iš konkrečių aplinkybių. Anot teismo, iš nustatytų faktinių aplinkybių 2005 m. kovo 16 d. atsakovas neturėjo pagrindo išvadai, kad yra aišku, jog ieškovas nustatytu terminu

¹³¹ Be CK 6.219 straipsnio, numatomas sutarties pažeidimas reglamentuojamas ir rangos sutartinių institute (CK 6.658 str. 2 d. ir 6.661 str.). Pavyzdžiui, CK 6.658 str. 2 d. nurodoma, jog jeigu rangovas nepradeda laiku vykdyti sutarties arba atlieka darbą taip lėtai, kad jį baigti iki termino pabaigos pasidaro aiškiai negalima, užsakovas turi teisę atsisakyti sutarties ir reikalauti atlyginti nuostolius.

¹³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje *V. Z. ir V. A prieš UAB „Olympic Gym“ ir AB „N-d/LB Lietuva“*, Nr. 3K-3-368/2004/<http://www.infolex.lt/t/40915>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje *O. D. prieš 962-oji gyvenamojo namo statybos bendriją*, Nr. 3K-3-247/2007/<http://www.infolex.lt/t/79242>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

neįvykdys prievolės (CK 6.58 straipsnis), taip pat 2005 m. kovo 16 d. iš konkrečių aplinkybių negalėjo numatyti ir to, kad ieškovas pažeis sutartį iš esmės (CK 6.217 straipsnis). Teismas taip pat akcentavo, jog *„tais atvejais, kai šalis neturi pakankamai duomenų išvadai dėl numanomo esminio sutarties pažeidimo ir galimybės pasinaudoti CK 6.219 straipsnyje nustatyta teise, protingai abejojanti šalis gali pareikalausti patvirtinimo iš kitos šalies, kad ši sutartį įvykdys tinkamai, ir sustabdyti savo sutartinių prievolių vykdymą tol, kol šį patvirtinimą gauna (CK 6.220 straipsnis)*. Kadangi atsakovas iš ieškovo tokio patvirtinimo nepareikalavo, teismas atsakovo veiksmus pripažino neteisėtais.

Iš pateiktos teismų praktikos galime spręsti, jog esamu teisiniu reguliavimu įstatymų leidėjas siekė suteikti papildomą sutartinių teisių apsaugą šalims, pastarosioms įgyjant teisę į vienašalį sutarties nutraukimą ir nesulaukus prievolės įvykdymo termino pabaigos. Vis dėlto, nors toks papildomas saugiklis sutarties šalims teoriškai turėjo tapti efektyvia sutartinių teisių gynimo priemone, kol kas galime teigti, jog ši gana moderni teisės doktrina realiame gyvenime neveikia taip, kaip galbūt buvo siekiama, ir išlieka tik popieriuje, nes Lietuvos teismų praktikoje bylų dėl numatomo sutarties pažeidimo pasitaiko itin retai.

Lietuvos Aukščiausio Teismo teisėjo padėjėjo L. Didžiulio teigimu, ši situacija gali būti paaiškinama tuo, jog *„sutartinių santykių dalyviai tiesiog nedrįsta naudotis CK 6.219 str. teikiama papildoma apsauga, nes nesant teismų praktikos šiuo klausimu, egzistuoja rizika, jog tinkamai nesusipažinęs su šiuolaikine sutarčių teise ir aptariamomis CK nuostatos funkcijomis, teisėjas net ir pagrįstą sutarties nutraukimą gali pripažinti neteisėtu. <..> Kita vertus, vien teismo kvalifikuotumo taip pat nepakanka, <..> nes dispozityvumo principas neleidžia teismui patarinėti šalims, ką ir kaip konkrečiai reikia ar reikėjo daryti, kitaip tariant, negali advokatauti*. Teismas oficialiai gali išaiškinti teisės normas tik savo kompetencijos bei protingumo principo ribose, jei teisės normos taikymas yra susijęs su byla, ir negali pernelyg nukrypti į kazuistiką“.¹³⁴

Su šia konstruktyvia nuomone negalime nesutikti. LAT dėl vienašalio sutarties nutraukimo remiantis CK 6.219 str. reikšmės ir jo taikymo sąlygų išsamiau pasisakė tik 2012 m. R. B v. *Nordea Bank Finland Plc (AB)*¹³⁵ kasacinėje nutartyje pažymėdamas, jog *„sutarties nutraukimas tokiomis aplinkybėmis yra kur kas racionalesnis problemos sprendimo būdas, nes kreditorius, užuot laukęs akivaizdžiai numatomo prievolės neįvykdymo padarinių, gali tęsti savo planus sudaręs sutartis su kitais kontrahентаis arba perplanuoti savo veiklą, o skolininkui tai naudinga tuo, kad sutartis nutraukiama ir nedidėja kreditoriaus patiriami nuostoliai, kuriuos jis gali vėliau prisiteisti iš skolininko“*.

¹³⁴ Didžiulis, Laurynas. Numatomo sutarties pažeidimo doktrina: samprata, kvalifikavimo pagrindai ir teisinis poveikis. Teisės problemos. 2007, nr. 1 (55), p. 9-10

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje R. B. prieš Nordea Bank Finland (Plc), Nr. 3K-7-297/2012/<http://www.infolex.lt/tp/386663>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

Šioje byloje teismas taip pat pirmą kartą pasisakė dėl CK 6.219 straipsnio taikymo sąlygų, pažymėdamas, jog **1) sutartinė prievolė turi būti galiojanti, 2) neturi būti suėjęs prievolės įvykdymo terminas, 3) būsimas pažeidimas turi būti akivaizdus, 4) gresiantis pažeidimas turi būti esminis, ir 5) numatomo sutarties pažeidimo požymiai neturi būti išnykę.**

Išgrynindamas šias sąlygas teismas neakivaizdžiai patvirtino anksčiau išsakytą nuomonę, jog sutarties nutraukimas yra neatšaukiamas ir daug negatyvių pasekmių atnešantis institutas, kuriuo neatsakingai vadovaujantis nukentėjusios šalies vienašalis sutarties nutraukimas gali būti pripažįstamas neteisėtu. O kadangi pažeidimas tik numatomas ateityje, yra labai sunku įvertinti, ar tas pažeidimas bus esminis, t.y. suteikiantis galimybę pasinaudoti vienašalio sutarties nutraukimo teise. Taip pat reikėtų paminėti, jog šioje nutartyje nurodytos CK 6.219 str. taikymo sąlygos yra identiškos anksčiau teisės doktrinos¹³⁶ suformuotoms, tačiau skirtingai, nei teisėjų kolegijos, kai kurių autorių nuomone, vienašaliui sutarties nutraukimui dėl numatomo sutarties pažeidimo būtina dar viena papildoma sąlyga – CK 6.219 str. negalima remtis, kai sutartis yra absoliučiai realinė. Ši pozicija grindžiama tuo, jog CK 6.219 str. hipotezė buvo konstruojama minint terminą, kuris skirtas prievolės įvykdymui, o absoliučiai realinių sutarčių atveju sutarties sudarymo ir prievolės įvykdymo momentas visiškai sutampa (pvz., dovanojimo sutartis).

Kadangi išsamesnės CK 6.219 str. taikymo sąlygų analizės teismų praktikoje nėra pateikta, vėlgi turėtume atsižvelgti į teisės doktriną. Anot jos, norint taikyti CK 6.219 str., pirmiausia, **sutartinė prievolė turi būti galiojanti**, kas reiškia, jog CK 6.219 str. nebus galima taikyti nenugalimos jėgos atveju, nes prievolė tokiomis aplinkybėmis pasibaigia (CK 6.127 str. 1 d.). Tačiau tais atvejais, kai *force majeure* paveikia tik dalį sutartinės prievolės, paveiktoji dalis prievolių pasibaigs CK 6.127 str. 1 d. numatytais pagrindais, o kita dalis liks galioti (CK 6.212 str. 4 d.), todėl ją bus galima nutraukti remiantis numatomu sutarties pažeidimu net ir prognozuojant *force majeure* aplinkybių atsiradimą. Antroji sąlyga - **neturi būti suėjęs prievolės įvykdymo terminas**, turėtų reikšti, jog teisė nutraukti sutartį dėl numatomo sutarties pažeidimo remiasi sutarties šalies suvokimu, kad ji nebegali likti sutartiniuose santykiuose ir būti įsipareigojusi nuo to momento, kai tapo aišku, jog kita sutarties šalis nevykdys sutarties arba nesugebės to padaryti sutartu laiku. Priešingu atveju, suėjus prievolės įvykdymo terminui, nukentėjusioji šalis nebetektų teisės remtis numatomu sutarties pažeidimu ir vienašališkai nutraukti sutartį galėtų tik CK 6.217 str. pagrindais. Trečioji sąlyga - **būsimas pažeidimas turi būti akivaizdus**, reiškia, jog akivaizdumas kvalifikuojant numatomą sutarties pažeidimą turi būti toks, kad būtų pakankamai didelė tikimybė, jog numatomas sutarties pažeidimas tikrai atsiras. Tai reiškia, jog akivaizdumo standartas yra itin aukštas, tačiau absoliutaus (maksimalaus) įsitikinimo nereikalaujama. Pačia bendriausia prasme numatomu sutarties pažeidimu, lemiančiu

¹³⁶ Cit op 134, p. 12.

būsimą sutarties pažeidimą iš esmės (CK 6.219 str.), galėtų būti, pavyzdžiui, skolininko pranešimas, kad jis nevykdys prievolės arba tiesiog nesugebės to padaryti (CK 6.63 str. 1 d. 5 p.). Taip pat reikėtų paminėti, jog kilus teisminiam ginčui sutarties pažeidimo akivaizdumo klausimą sprendžia ne tik sutartį nutraukianti šalis, bet ir teismas, todėl šaliai, siekiančiai nutraukti sutartį, nepakanka vidinio įsitikinimo, nes būtina turėti įrodymų. Ketvirta sąlyga - **gresiantis pažeidimas turi būti esminis**, reiškia, jog CK 6.219 straipsnį galima taikyti tik tuo atveju, jei apskritai dėl pažeidimo, kurio tikimasi, yra leidžiama sutartį nutraukti, t. y. jis turi būti esminis pagal CK 6.217 straipsnį ir šio straipsnio antroje dalyje įtvirtintus vertinamuosius kriterijus. Galiausiai penktoji sąlyga - **numatomo sutarties pažeidimo požymiai neturi būti išnykę**, reiškia, jog šalis, susidūrusi su numatomu sutarties pažeidimu, gali nutraukti sutartį tik kol akivaizdžiai (einamuoju momentu) gresia sutarties pažeidimas. Kreditoriaus veiksmai numatomo sutarties pažeidimo atvejais turi rodyti, kad jis laiku ėmėsi visų reikiamų priemonių savo pažeistai teisei apginti, kad nebuvo pasyvus, nes priešingu atveju, toks taikymas prieštarautų bendriesiems teisės principams, (*favor contractus, pacta sunt servanda*), kurie reikalauja suteikti šaliai galimybę pakeisti savo padėtį ir tinkamai įvykdyti savo prievolės. Taigi skolininkui ištaisius padėtį, civilinių teisių gynimo būdų prieš jį naudoti nebebus galima.

Apibendrinant galime daryti išvadą, jog dėl pakankamai aiškių teisės doktrinoje išskiriamų kriterijų ir efektyvumo numatomo sutarties pažeidimo doktrina ateityje galėtų tapti puikia papildoma sutartinių santykių dalyvių teisine gynybos priemone. Taip galime teigti, nes akivaizdu, jog šaliai nutraukus sutartį remiantis CK 6.219 str. pagrindais, visais atvejais būtų pasiektas didesnis ekonominis naudingumas - kreditorius, užuot laukęs akivaizdžiai numatomo prievolės neįvykdymo neigiamų padarinių, nepatirdamas papildomų nuostolių ir savotiškai apsaugodamas nuo jų skolininką galėtų tęsti savo veiklą ir sudaryti naujas sutartis su kitais kontrahентаis. Šiam tikslui pasiekti būtina ne tik šalims patariančių advokatų ar kitų teisininkų iniciatyva, bet ir didesnis teismo vaidmuo.

Kita vertus, itin mažas bylų skaičius nagrinėjant ginčus dėl vienašalio sutarčių nutraukimo remiantis numatomo sutarties pažeidimo doktrina liudija, jog šiuo institutu nėra piktnaudžiaujama, t.y. kreditoriai neturėdami svarių įrodymų paprastai vengia beatodairiškai nutraukinėti sutartis. Šiai dienai, remiantis esama teismų praktika bei teisės doktrina, galime teigti, jog CK 6.219 str. taikomas tik tokiu atveju, jei sutartinė prievolė yra galiojanti, prievolės įvykdymo terminas nėra suėjęs, būsimas pažeidimas yra akivaizdus, jo požymiai nėra išnykę ir sutartis, jos nenutraukus, bus pažeista iš esmės. Taip pat turėtume priminti, jog numatomo sutarties pažeidimo doktrina negali būti taikoma absoliučiai realinėms sutartims.

3.4 Sutarties nutraukimo momentas ir teisinės pasekmės

Net jeigu tampa akivaizdu, jog sutartis buvo pažeista iš esmės ir tai sąlygojantis vienašalis sutarties nutraukimas buvo atliktas laikantis sutarties nutraukimo tvarkos, sutarties šalims gali kilti papildomų klausimų nuo kokio momento sutartis yra laikoma nutraukta bei nuo kada atsiranda sutarties nutraukimo teisinės pasekmės ir padariniai. Nors Civilinio kodekso Šeštos knygos XVIII skyrius nenustato sutarties nutraukimo momento, nagrinėdami Lietuvos teismų praktiką galime pastebėti tendenciją, jog sutartinių santykių dalyviai yra linkę patys susitarti, ką laikys protingu įspėjimo apie sutarties nutraukimą terminu, o sutartį laiko nutraukta paprastai nuo pranešimo apie jos nutraukimą nurodytos dienos. Pavyzdžiui, nutartyje *UAB „Evekas“ prieš AB „SEB lizingą“*¹³⁷ nustatęs, jog lizingo sutarčių 18.4 punkte įtvirtinta nuostata, kad sutartis laikoma nutraukta nuo rašte apie sutarties nutraukimą nurodytos datos, bet ne anksčiau kaip po vienos savaitės nuo šalies raštiško pranešimo apie sutarties nutraukimą išsiuntimo dienos, LAT nurodė, jog „šalys sutartyse tinkamai aptarė, ką laikys protingu įspėjimo apie sutarties nutraukimą terminu, ieškovas šio termino laikėsi, todėl nėra pagrindo teigti, kad jis buvo per trumpas. Be to, sutartis buvo nutraukta tik nuo 2009 m. spalio mėnesio, po devynių mėnesių trukusių derybų nepavykus rasti kompromiso, siekiant nebedidinti skolos ir kreditoriaus nuostolių, todėl ieškovas sutartiniuose santykiuose elgėsi sąžiningai ir protingai“. Kitoje LAT nutartyje - *A.A. prieš AB DNB banką*¹³⁸ teisėjų kolegija nustatė, jog atsakovas tris kartus tinkamai įspėjo ieškovą apie ginčo sutarčių netinkamą vykdymą ir nustatė jam terminus įsiskolinimams padengti, kurių bendra trukmė nuo pirmojo 2009 m. rugsėjo 11 d. įspėjimo iki kredito sutarčių nutraukimo atitinkamai 2009 m. gruodžio 12 d. ir 2010 m. sausio 11 d. buvo kur kas ilgesnė nei trisdešimt dienų, todėl kasacinio skundo argumentai laikytini nepagrįstais. Atsižvelgiant į šią teismų praktiką, darytina išvada, jog sutartį siekianti nutraukti šalis dažniausiai elgiasi pakankamai apdairiai, t.y. visada siekia įsitikinti, jog informavimo pareigą atliko tinkamai, o sutarties nutraukimo terminas bus protingas ir nepažeis šalių interesų pusiausvyros.

Aptarę klausimus dėl sutarties nutraukimo momento, turėtume atkreipti dėmesį ir į sutarties nutraukimo teises pasekmes, kurias reglamentuoja CK 6.221 ir 6.222 str. įtvirtintos taisyklės. Vadovaujantis CK 6.221 str. 1 ir 2 dalimis, sutarties nutraukimas atleidžia abi šalis nuo jos vykdymo, bet neatleidžia nuo civilinės atsakomybės (nuostolių ir netesybų), kuri atsiranda dėl sutarties nevykdymo. Teismų praktikoje pažymima, jog operatyvus sutarties nutraukimo būdas nesikreipiant į teismą yra prevencinė priemonė tam, kad šalys tinkamai vykdytų sutartį.

¹³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Evekas“ prieš AB „SEB lizingą*, Nr. 3K-3-623/2013//<http://www.infolex.lt/tp/775500>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹³⁸ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. liepos 16 d. nutartis civilinėje byloje *A.A. prieš AB DNB banką*, Nr. 2A-199-603/2013//<http://www.infolex.lt/tp/707545>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

Priešingu atveju, kai sutartis vykdoma netinkamai, kita šalis prisiima riziką dėl vienašalio sutarties nutraukimo ir jai tenkančių nepalankių padarinių – prievolės atlyginti kitos šalies patirtus nuostolius (CK 6.221 str. 2 d.)¹³⁹. Taigi CK 6.221 str. 2 d. įtvirtinta taisyklė reiškia, kad sutarties nutraukimas neturi įtakos civilinei atsakomybei, t.y., jeigu sutartis pažeista iki sutarties nutraukimo, tai ir nutraukus sutartį kreditorius gali iš skolininko išieškoti nuostolius ar netesybas. Tokia taisyklė aiškinama tuo, kad civilinė atsakomybė yra savarankiška prievolė, todėl jos likimas nepriklauso nuo sutarties likimo.¹⁴⁰

Šios taisyklės taikymą puikiai iliustruoja Lietuvos apeliacinio sprendimas byloje *UAB „Ozantis“ prieš UAB „Šokolado namai“*.¹⁴¹ Šioje byloje teismas nustatė, jog ieškovas (nuomotojas) ir atsakovas (nuomininkas) sudarė 10 metų terminuotą nuomos sutartį, kuria atsakovas įsipareigojo išsinuomoti iš ieškovo patalpas, skirtas specializuotai rankų darbo šokolado parduotuvei, tačiau atsakovas savo pareigų nevykdė, į patalpas neįsikėlė ir nepradėjo mokėti nuomos mokesčio. Ieškovui vienašališkai nutraukus su atsakovu sutartį teko nuomoti patalpas kitam asmeniui už mažesnę nuomos mokesť. Ieškovo skaičiavimu, jei atsakovas būtų vykdęs savo įsipareigojimus, ieškovas už 5 metų laikotarpį būtų gavęs 120 806 eurų, tuo tarpu pagal naujai sudarytą sutartį ieškovas gaus tik 81 312 eurų. Ieškinyje ieškovas prašė priteisti iš atsakovo 39 494 eurų negautų pajamų, kaip negautą minimalų nuomos mokesť, kurį penkerius metus ieškovas būtų gavęs iš atsakovo. Taip pat prašė priteisti iš atsakovo negautus sutartyje numatytus vienkartinius mokėjimus: prekybos centro atidarymo dienos reklamos mokesť ir bendros avarinės apšvietimo sistemos įrengimo mokesť. Teisėjų kolegija nurodė, jog nuostolių, kaip piniginės žalos išraiškos turi būti atlyginama tiek, kiek nukentėjęs asmuo dėl padarytos žalos prarado, nes toks atlyginimas atitiktų žalos kompensavimo funkciją. Dėl to, teismas pripažino, kad sutartimis numatytų nuomos mokesčių skirtumas yra realios dėl atsakovo neteisėtų veiksmų ieškovo negautos pajamos. Ieškovo investicijos į prekybos centro atidarymo dienos reklamos ir bendros avarinės apšvietimo sistemos įrengimo vienkartinių mokesčių negavimas taip pat pripažįstamas ieškovo patirtais nuostoliais. Todėl ieškovo reikalavimas priteisti nuostolius buvo patenkintas.

Išsiaiškinę CK 6.621 str. 2 dalies taikymo ypatumus, taip pat turėtume atkreipti dėmesį ir į CK 6.221 straipsnio 3 dalį, kuri nustato, jog *sutarties nutraukimas neturi įtakos tų sutarties sąlygų galiojimui, jeigu sutarties sąlygos pagal savo esmę lieka galioti ir po sutarties nutraukimo*. Turėtume paminėti, jog šioje nuostatoje nedetalizuota, kokios tai sąlygos, tačiau nurodyta, kad sprendžiant dėl atitinkamos sutarties sąlygos galiojimo po sutarties nutraukimo

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Neiseris“ prieš UAB „Forte baldai“*, Nr. 3K-3-70/2008/<http://www.infollex.lt/tp/83895>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

¹⁴⁰ Cit op 134, p. 49.

¹⁴¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 11 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje *UAB „Ozantis“ prieš UAB „Šokolado namai“* Nr. 2A-55/2012/<http://www.infollex.lt/tp/333187>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

turi būti atsižvelgiama į jų esmę. Šią taisyklę akcentavo kasacinis teismas vienoje savo naujausių nutarčių - BVŠĮ „Kiparisas“ prieš B. P. (V.) ir UAB „Swedbank lizingas“¹⁴². LAT nustatė, jog BVŠĮ „Kiparisas“ ieškiniu prašė priteisti iš atsakovės B. P. (V.) žalos atlyginimą bei įpareigoti atsakovą UAB „Swedbank lizingas“ grąžinti sumontuotus ir įrengtus daiktus – prekes arba atlyginti jų vertę. Ieškovas nurodė, kad Klaipėdos apygardos teismo 2009-11-30 nutartimi jam iškelta bankroto byla, o bankroto administratorė nustatė, kad ieškovas su atsakovu UAB „Swedbank lizingas“ 2009-06-10 sudarė lizingo sutartį, pagal kurią ieškovas perėmė administracines patalpas. Atsakovas UAB „Swedbank lizingas“ 2009-10-26 sutartį vienašališkai nutraukė, tačiau atsakovė B. P. (V.) (įmonės direktorė) jau po jos nutraukimo, be atsakovo UAB „Swedbank lizingas“ raštiško sutikimo, pagerino patalpų būklę, t. y. už 129 600 Lt nupirko ir sumontavo plastikinius langus, duris, palanges, taip pat už 30 057,92 Lt įrengė apsauginę ir gaisro signalizaciją, išvedžiojo kompiuterinius bei telefono tinklus, už 33 990,83 Lt įsigijo ir patalpose išklojo kiliminę dangą. Ieškovas teigė, jog atsižvelgiant į sunkią įmonės finansinę padėtį, atsakovės B. P. (V.) elgesys turi būti laikytinas neapdairiu ir nerūpestingu. Be to, pagal sutarties 4.3 ir 4.3.2 punktus ieškovas galėjo be išankstinio raštiško atsakovo UAB „Swedbank lizingas“ sutikimo atlikti tik tokius pagerinimus, kurie palengvina turto naudojimą ir kurie gali būti atskirti nuo turto, nepadarius jam žalos. Vadovaujantis sutarties 4.2.1 punktu, pagerinimai, kurie yra neatskiriami nuo turto ir buvo padaryti be lizingo bendrovės išankstinio raštiško sutikimo, priklauso lizingo bendrovei ir jų vertė klientui neatlyginama.

Nustačiusi šias faktines aplinkybes teisėjų kolegija pažymėjo, jog lizingo gavėjas, pagal sutartį gavęs daiktą ir po lizingo sutarties nutraukimo iš karto daikto negrąžinęs, turi teisę naudotis daiktu tik sutartyje nurodytomis sąlygomis, nes ir po lizingo sutarties nutraukimo naudojimosi lizingo objektu sąlygos taikomos iki daikto sugrąžinimo lizingo davėjui, t.y. *kilęs ginčas dėl atsiskaitymo už pagerinimus turėjo būti sprendžiamas pagal tas atsiskaitymo už pagerinimus nuostatas, kurias nustatė sutartis, nors ginčo metu ji ir buvo nutraukta*. Teisėjų kolegija, atmesdama kasatoriaus argumentus, kad, nutraukus lizingo sutartį, sutarties sąlygos, susijusios su lizingo gavėjo teisėmis atlikti lizinguojamojo turto pagerinimus, tampa negaliojančiomis, pažymėjo, jog, *nutraukus sutartį, jos nuostatos dėl lizingo dalyko – turto, naudojimo pagrįstai buvo taikomos tol, kol grąžinamas lizingo dalykas (CK 6.221 straipsnio 3 dalis), o turto pagerinimai, kurie yra neatskiriami nuo turto, buvo atlikti be atsakovo sutikimo. <..> todėl ieškovo reikalavimas priteisti iš atsakovo UAB „Swedbank lizingas“ 25 875 Lt už ginčo patalpų pagerinimą atmestas pagrįstai.*

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje BVŠĮ „Kiparisas“ prieš B. P. (V.) ir UAB „Swedbank lizingas“, Nr. 3K-3-15/2014/<http://www.infolex.lt/tp/802066>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

Toliau aptariant sutarties nutraukimo teisinės pasekmės turėtume atkreipti dėmesį, jog šaliai taip pat suteikiama teisė reikalauti taikyti dvišalę restituciją¹⁴³, kuri laikytina asmens grąžinimu į ankstesnę padėtį, buvusią iki jo teisės pažeidimo (*status quo*), todėl pritaikius CK 6.222 str., asmuo negali gauti mažiau negu iš jo neteisėtai buvo paimta ir gauti daugiau nei turėjo. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismo nagrinėtoje byloje „*Šiaulių dujotiekio statyba*“ v. *UAB „Laikesta“*, ieškovas prašė nutraukti su atsakovu sudarytą žemės pirkimo – pardavimo sutartį ir taikant restituciją grąžinti perduotą žemės sklypą. Byloje nustatyta, kad ieškovas įvykdė savo įsipareigojimus pagal sutartį ir perdavė atsakovui žemės sklypą, tačiau atsakovas už jį neatsiskaitė. Teismas pripažino, kad šalių sudaryta sutartis buvo pažeista atsakovo neveikimu, t.y. neatsiskaitymu už perduotą žemės sklypą, todėl sutartį nutraukė ir patenkino ieškovo prašymą taikyti restituciją.

Vis dėlto verta paminėti, jog kartais restitucija natūra yra negalima arba šalims nepriimtina dėl sutarties dalyko pasikeitimo. Pavyzdžiui, LAT nutartyje *UAB „Ornamenti LT“ prieš Muitinės departamentą*¹⁴⁴ ieškovas prašė nutraukti su atsakovu sudarytą, laimėjus aukcioną, medžiagos pirkimo - pardavimo sutartį bei grąžinti šalis į pradinę padėtį, nes medžiagoje esančių tauriųjų metalų kiekis buvo mažesnis, nei nurodytas pirkimo dokumentuose. Teisėjų kolegija konstatavo, jog ginčo sandoris buvo sudarytas abiem šalims patikimai nepatikrinus ir nepatvirtinus aukcioną laimėjusiam ieškovui perduodamoje medžiagoje esančių tauriųjų metalų tikslaus kiekio, nesutarus dėl prekės grąžinimo pardavėjui tvarkos, todėl susiklostė situacija, kuriai esant galimybė nustatyti restitucijai reikšmingus faktus – medžiagos perdavimo metu jos sudėtyje buvusius tauriųjų metalų tikslus kiekius yra ypač sudėtinga: „iš byloje esančių dokumentų, patvirtinančių ginčo medžiagos tyrimus, atliktus Londone, matyti, kad medžiaga prieš ją tiriant buvo išmaišyta ir apdorota, t. y. buvo nuimtos muitinės plombos nuo medžiagos pakuočių. Dėl to nebeliko garantijos, kad pardavėjui bus grąžinta tos sudėties medžiaga, kokios buvo įsigyta. Esant tokiai situacijai restitucijos, kainos sumažinimo ir pakartotinės ekspertizės galimybė egzistuoja tik tuo atveju, jei įmanoma imtis priemonių, užtikrinant, kad atsakovo ieškovui perduotos medžiagos sudėtis nebuvo ir nebus pakeista iki grąžinimo atsakovui“. Šioje situacijoje teismas pažymėjo, jog jei būtų nustatytas pagrindas ginčo sutartį nutraukti, priimtinausias ieškovo teisių gynimo būdas neturėtų apsiriboti tik restitucija natūra, nes patirta žala galėtų būti atlyginama ir pagal to, kas buvo gauta, vertę pinigais, jeigu toks atlyginimas neprieštarauja protingumo, sąžiningumo ir teisingumo kriterijams (CK 6.221 str. 1 d.).

¹⁴³ Dvišalė restitucija reiškia, jog šalis turi teisę reikalauti grąžinti jai viską, ką ji yra perdavusi kitai šaliai vykdydama sutartį, jeigu ji tuo pat metu taip pat grąžina kitai šaliai visa tai, ką buvo iš pastarosios gavusi (LR CK 6.222 str. 1 d.).

¹⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ornamenti LT“ prieš Muitinės departamentą prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos*, Nr. 3K-3-730/2013//<http://www.infolex.lt/tp/778145>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

Apibendrinant galime daryti išvadą, jog vienašalis sutarties nutraukimas reiškia tik ribotą sutarties pabaigą, t.y. sutarties šalys yra atleidžiamos tik nuo pagrindinės sutartinės prievolės vykdymo, tačiau civilinė atsakomybė, kaip papildoma prievolė, nepasibaigia, nes šalims būtina išspręsti ir tarpusavio atsiskaitymų klausimus, kurie reglamentuojami CK 6.221 ir 6.222 straipsniuose. Kadangi nutraukus sutartį, remiantis CK 6.217 str., 6.221 str. 2 d. ir 6.256 str. 2 d. dažniausiai pareiškiamas ieškinys dėl nuostolių atlyginimo, kurio faktinį pagrindą turi sudaryti aplinkybės, susijusios su esminiu sutarties pažeidimu, sutarties nutraukimą inicijuojanti šalis visada turi būti tikra vienašalio sutarties nutraukimo pagrįstumu bei turėti svarių tai pagrindžiančių įrodymų. Priešingu atveju, vienašalis sutarties nutraukimas gali sąlygoti pačios šią sutartį siekiančios nutraukti šalies sutartinės prievolės neįvykdymą bei tikimybę būti patrauktai civilinėn atsakomybėn dėl neteisėto sutarties nutraukimo ir su šiais veiksmai susijusių nuostolių atlyginimo.

IŠVADOS

1. Nors CK 6.217 straipsnyje vartojamas „esminio pažeidimo“ terminas yra CISG konvencijos 25 straipsnio recepcijos dalis ir lingvistiškai skiriasi nuo PECL, UNIDROIT ir DCFR vartojamo termino „esminis neįvykdymas“ sąvokos, tačiau pagal savo reikšmę ir taikymą šie terminai pagrįstai laikytini sinonimais.
2. Sutarties pažeidimu (nevykdymu), suteikiančiu teisę vienašališkai nutraukti sutartį, turėtų būti laikyti visus atvejus, kai šalių bendru susitarimu yra nustatoma tam tikra vykdytina prievolė, tačiau sutartį pažeidžianti šalis jos neįvykdo, įvykdo netinkamai ar dėl sutarties pažeidėjo kaltės prievolės neįmanoma įvykdyti, remiantis CK 6.63 ir 6.205 straipsnių bei kitų sutartinių prievolių vykdymą reglamentuojančių įstatymų ar sutarties nuostatomis ir nėra jokių objektyvių pagrindų, pateisinančių tos prievolės nevykdymą.
3. Esminis sutarties pažeidimas neturi ir negali turėti aiškos ir universalios apibrėžties, nes visais atvejais tai yra faktinės padėties analizė, kurios tinkamas atlikimas suteikia nukentėjusiajai šaliai teisę vienašališkai (nesikreipiant į teismą) nutraukti sutartį. Netgi jeigu ir pavyktų sukurti vientisą (universalią) esminio sutarties pažeidimo sąvoką, dėl jos aiškinimo subtilybių ir ne visada galimai numanomų praktinių aplinkybių gausos ji turėtų būti neaprepiamai plati ir sunkiai taikytina praktikoje. Be kita ko, atsižvelgiant į ganėtinai plačią teisinių santykių apimtį bei taikymą laiko atžvilgiu, įstatymo leidėjo pasirinktas esminio sutarties pažeidimo sąvokos aiškinimas, pasitelkiant vertinamuosius kriterijus, geriausiai užtikrina ir šios teisės normos spragų nebuvimą, nes tokiu būdu esminio sutarties pažeidimo institutas teismų praktikoje aiškinamas ir taikomas nuosekliai. Galiausiai pastebėtina ir teisės harmonizavimo teikiama nauda sutarčių šalims, kurių sutartiniai santykiai turi tarptautinį elementą, nes Civiliniame kodekse įtvirtintas teisinis reguliavimas iš esmės sutampa su esančiu tarptautiniuose sutarčių teisės šaltiniuose.
4. Fundamentali teismų praktikos suformuota atotrūkio tarp pažadėtos ir faktiškai įvykdytos prievolės dalies taisyklė savo prasme iš esmės sutampa su pažeidimo padarinių pobūdžio kriterijumi ir reiškia nukentėjusios šalies esminį negavimą to, ko buvo tikėtasi. Atsižvelgiant į tai, galime teigti, jog esminio sutarties pažeidimo nustatymas didele dalimi priklauso nuo sutartinės prievolės neįvykdymo padarinių. Jei padariniai (pareigos neįvykdymo netekimas) sąlygoja nukentėjusios šalies intereso praradimą į tolesnį sutarties vykdymą (esminę reikšmę turi ne tiek pačių pasekmių dydis, kiek jų santykis su tuo, ko tikėjosi nukentėjusioji šalis), tai sutartis bus laikoma pažeista iš esmės. Kita vertus, atsižvelgiant į CISG konvencijos taikymo problematiką, pažeidimo padarinių pobūdžio kriterijaus tapatinimas su esminiu sutarties pažeidimu bei likusių vertinamųjų kriterijų eliminavimas iš esminio sutarties pažeidimo sąvokos būtų nepateisinamas.

5. Sutarties sąlygų pobūdžio kriterijus pagrindinį dėmesį reikalauja sutelkti į griežto atitinkamos sutarties sąlygų laikymosi būtinybę. Griežtas sutarties sąlygų laikymasis beveik visada galėtų ir turėtų būti traktuojamas kaip esminių sutarties sąlygų laikymasis, tačiau tai nereiškia, jog esminį sutarties pažeidimą galime tapatinti su esminių sutarties sąlygų pažeidimu, nes nebūtinai kiekvieną kartą esminės sutarties sąlygos pažeidimas sukurs tokio pat masto neigiamus padarinius nukentėjusiajai šaliai. Šalys gali aiškiai arba netiesiogiai susitarti dėl esminių sutarties sąlygų, kurių griežtas laikymasis bus reikšmingas ir net menkiausias jų pažeidimas sukels esminį sutarties pažeidimą. Nesant atitinkamo šalių susitarimo, apie griežtą tam tikrų sutarties sąlygų laikymosi būtinybę gali būti numanoma atsižvelgiant į atskirų sutarčių specifiką, aiškinant imperatyvias įstatymų nuostatas, analizuojant tarp šalių susiklosčiusią bendradarbiavimo praktiką ar papročius.
6. Klausimai, susiję su prievolės pažeidėjo kaltės forma (pvz., ar pažeidėjo kaltė didelė ir, jeigu didelė, tai ar tyčia) esminio sutarties pažeidimo kontekste kiekvienu konkrečiu atveju turėtų būti analizuojami atsižvelgiant į bendrąsias civilinės atsakomybės nuostatas, kuriomis vadovaujantis sutartį pažeidusios šalies kaltės dydis yra atvirkščiai proporcingas nukentėjusios šalies interesui toliau tęsti sutarties vykdymą, t. y. kuo nustatoma kaltė yra didesnė, tuo nukentėjusios šalies pagrįstas interesas likti sutartiniuose santykiuose yra mažesnis. Kita vertus, taip pat būtina atsižvelgti ir į patį sutarties pažeidimo pobūdį bei sukeltų padarinių dydį, nes priešingu atveju – būdamas nežymus (mažareikšmis) ir nesukėlęs jokių rimtesnių padarinių net esant dideliame neatsargumui sutarties pažeidimas gali būti kvalifikuojamas kaip neesminis.
7. Esminio sutarties pažeidimo vertinamieji kriterijai nėra vienerūšiai ir dėl to galima lygiateisiškai įvertinti abiejų šalių veiksmus ir interesus. Penktasis – „*sutartį pažeidusios šalies nuostolio dydžio*“ kriterijus išimtinai nėra suderintas su kitomis CK 6.217 str. 2 d. nustatytomis esminio sutarties pažeidimo sąlygomis, nes pastarosios *ipso facto* (savaime suprantama) įtvirtina nukentėjusios šalies interesų prioritetą neatsižvelgiant į sutarties pažeidėjui kylančias pasekmes.
8. DCFR pagrindų sistemos autorių įvestos principinės esminio sutarties pažeidimo instituto reglamentavimo naujovės¹⁴⁵, nors ir reikalaujančios šiek tiek konkretesnio aiškinimo ar specialių teisinių žinių, iš esmės dėl savo logiškumo ir pagrįstumo yra sveikintinas žingsnis ir tik laiko klausimas kada bus adaptuotos Lietuvos sutarčių teisės sistemoje.
9. Nors įstatymų leidėjas sutarties šalims suteikia teisę vienašališkai nutraukti sutartį joje numatytais pagrindais ir tada, kai sutarties pažeidimas nėra esminis, t. y. nevertinant

¹⁴⁵ 1) išimtis dėl nevykdymo padarinių pripažinimo esminiu pažeidimu turėtų būti taikoma tik tais atvejais, kai šalis nenumatė tokių padarinių sutarties sudarymo metu; 2) nukentėjusios šalies intereso praradimas negaunant to, ko buvo tikėtasi, ypatingai sutarčių, vykdomų dalimis, atveju, turi būti lygiagrečiai siejamas su gauta ir negauta įvykdymo dalimi.

pažeidimo masto pagal CK 6.217 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus kvalifikuojančius požymius, CK 6.217 straipsnio 5 dalimi negalima vadovautis aklaui, nes šalių galimybė susitarti dėl nutraukimo sąlygų teismo gali būti įvertinta ir kaip nesąžininga, jeigu būtų nustatyta, kad sutartyje numatyti vienašališko nutraukimo pagrindai pažeidžia bendruosius teisės principus (CK 1.5 str.), viešąją tvarką (CK 1.81 str.), šalių interesų pusiausvyrą, ar imperatyvias įstatymo normas (6.157 str.). Jeigu nukentėjusioji šalis vienašališkos sutarties nutraukimą įgyvendina pažeisdama vieną ar kelis iš aukščiau išvardintų aspektų, logiška būtų tikėtis, jog toks pažeidimas galimai bus pakankamas pagrindas pripažinti sutarties nutraukimą negaliojančiu, o atitinkamas sutarties sąlygas nesąžiningomis. Be to, kadangi sprendžiant klausimą dėl sutarties nutraukimo remiantis CK 6.217 str. 5 d. dažniausiai vertinama ne pati sutartyje įtvirtinta teisė vienašališkai nutraukti sutartį, o šios teisės įgyvendinimas, iš šalies, ginčijančios sutarties nutraukimą, neturėtų būti reikalaujama kartu ginčyti ir tokią sutartyje įtvirtintą teisę.

10. Kvalifikavus esminį sutarties pažeidimą arba esant kitam sutartyje nurodytam vienašalio sutarties nutraukimo pagrindui (CK 6.217 str. 5 d.), vieną ar kelias iš karto sutartis pageidaujanti nutraukti šalis privalo iš anksto per sutartyje nustatytą terminą pranešti kitai šaliai apie sutarties nutraukimą (CK 6.218 straipsnio 1 dalis), o jeigu sutartyje toks terminas nenustatytas, apie numatomą sutarties nutraukimą turi būti pranešta per protingą terminą – t.y. prieš trisdešimt dienų (CK 6.218 straipsnio 1 dalis), išskyrus tuos atvejus, kai įstatymas nustato kitokį išankstinio pranešimo terminą. Paprastai šis terminas pradedamas skaičiuoti, kai adresatas yra informuojamas apie sutarties nutraukimą, t. y. kai pranešimas pasiekia adresato gyvenamąją ar verslo vietą (buveinę), išskyrus atvejus, kai adresatas įrodo, kad ne dėl jo ar ne dėl jo darbuotojų kaltės jam nebuvo įmanoma gauti tokį pranešimą (CK 6.166 straipsnis). Vadovaujantis teismų praktika, vienašalio sutarties nutraukimo momentas sutampa su pranešimo apie sutarties nutraukimą nurodyta diena.
11. CK 6.218 str. nurodyto reikalavimo dėl vienašalio sutarties nutraukimo taikymas, kaip ir CK 6.217 str. 2 d. nurodyti esminio sutarties pažeidimo vertinamieji kriterijai kiekvienoje byloje privalo būti išnagrinėti susietai su faktinėmis bylos aplinkybėmis, nes priešingu atveju, vien formalus CK 6.218 str. taikymas, gali atnešti neproporcingų padarinių sutarties šalims pažeidžiant jų interesų pusiausvyrą. Kita vertus, sutartį siekiančiai nutraukti šaliai įrodžius, jog sutartį pažeidusi šalis yra aiškiai nepajėgi tinkamai vykdyti sutartį ateityje, formalus pranešimo apie sutarties nutraukimą reikalavimo nesilaikymas gali ir nesąlygoti vienašalio sutarties nutraukimo neteisėtumo.
12. Įstatymu neapibrėžti reikalavimai pranešimo apie sutarties nutraukimą formai vertintini kritiškai dėl galimo sutartį pažeidusios šalies piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis

interpretuojant pranešimo formos tinkamumą. Atsižvelgiant į tai, įstatymų leidėjas turėtų sukonkretinti bei aiškiau apibrėžti reikalavimus vienašalio sutarties nutraukimo formai, nurodydamas, jog sutarties šalys yra laisvos susitarti (o nesusitarus, kreditorius yra laisvas pasirinkti) dėl tokios pranešimo formos, kuri konkrečioje situacijoje būtų tinkamiausia (prieinamiausia) informavimo pareigos įvykdymo faktui įrodyti.

13. Papildomo termino sutarčiai įvykdyti nustatymas yra kreditoriaus teisė, o ne pareiga, todėl tik pasinaudojus teise nustatyti papildomą terminą sutarčiai įvykdyti (CK 6.209 str.), nukentėjusioji šalis negali jos nutraukti anksčiau, nei sulaukus papildomo termino pabaigos ar skolininko pranešimo, jog pastarasis neįstengs įvykdyti sutarties. Tuo tarpu, kai sutarties įvykdymo terminas pats savaime yra esminė sutarties sąlyga, arba kreditorius, pasibaigus sutarties įvykdymo terminui, praranda interesą sutarties įvykdymu, papildomo termino neprivaloma nustatyti ir iš karto gali būti taikomos nukentėjusiai šaliai priimtinausios teisinės gynybos priemonės.
14. Sutarties nutraukimo dėl numatomo sutarties pažeidimo institutas galėtų būti taikomas tik tokiu atveju, jei sutartis nėra absoliučiai realinė, sutartinė prievolė yra galiojanti, prievolės įvykdymo terminas nėra suėjęs, būsimas pažeidimas yra akivaizdus, jo požymiai nėra išnykę ir sutartis, jos nenutraukus, bus pažeista iš esmės. Dėl pakankamai aiškių šio instituto taikymo sąlygų ir galimo efektyvumo, iki šiol praktikoje labai retai taikoma numatomo sutarties pažeidimo doktrina ateityje galėtų tapti puikia papildoma sutartinių santykių dalyvių teisine gynybos priemone, nes nutraukus sutartį CK 6.219 straipsnio pagrindais, visais atvejais būtų pasiektas didesnis ekonominis naudingumas - kreditorius, užuot laukęs akivaizdžiai numatomo prievolės neįvykdymo neigiamų padarinių, nepatirdamas papildomų nuostolių ir savotiškai apsaugodamas nuo jų skolininką galėtų tęsti savo veiklą ir sudaryti naujas sutartis su kitais kontrahентаis. Šiam tikslui pasiekti būtina ne tik šalims patariančių advokatų ar kitų teisininkų iniciatyva, bet ir didesnis teismo vaidmuo. Kita vertus, itin mažas bylų skaičius nagrinėjant ginčus dėl vienašalio sutarčių nutraukimo remiantis numatomo sutarties pažeidimo doktrina gali reikšti, jog šiuo institutu nėra piktnaudžiaujama.
15. Vienašalis sutarties nutraukimas reiškia tik ribotą sutarties pabaigą, t.y. sutarties šalys yra atleidžiamos tik nuo pagrindinės sutartinės prievolės vykdymo, tačiau civilinė atsakomybė, kaip papildoma prievolė, nepasibaigia. Atsižvelgiant į tai, nukentėjusiajai šaliai, siekiančiai išspręsti tarpusavio atsiskaitymų klausimus ir sugrįžti į pradinę sutartinių santykių būseną, suteikiama teisė pareikšti ieškinį dėl nuostolių atlyginimo (CK 6.217 str., 6.221 str. 2 d. ir 6.256 str. 2 d.) arba reikalauti taikyti dvišalę restituciją (6.222 str.). Esminė sąlyga šios teisės įgyvendinimui – įrodymais pagrįstas sutartį nutraukusios šalies įsitikinimas vienašalio sutarties nutraukimo teisėtumu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

NORMINĖ LITERATŪRA

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos finansinio tvarumo įstatymas // Valstybės žinios, 2009, Nr. 93-3985.
3. Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 91-3891.
4. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas // Valstybės žinios, 1996-07-26, Nr. 71-1706.
5. Lietuvos Respublikos žemės įstatymas // Valstybės žinios, 2004, Nr. 28-868.

Europos Sąjungos ir tarptautiniai teisės aktai

6. 1980 m. Jungtinių Tautų Vienos konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo sutarčių. Valstybės žinios. 1995, Nr. 102-2283
7. 2011 m. spalio 11 d. pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento Nr. 2011/0284 dėl bendrosios Europos pirkimo-pardavimo sutarčių teisės. KOM (2011) 635 galutinis.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

8. Adomavičiūtė G., Esminis sutarties pažeidimas pagal 1980 m. Vienos konvenciją dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių. Juristas, 2010, Nr. 85.
9. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Trečioji laida. – Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2006.
10. Balčikonis R., Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą. Jurisprudencija, 2004, t. 51 (43), p. 44-61.
11. Bar C., Clive E., Schulte-Nölke H. etc. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) by Study Group on a European Civil Code and Research Group on EC Private Law (Acquis Group) 2009. Sellier. European law publishers GmbH.
12. Beale H., *et al.* Cases, Materials and Text on Contract Law. Portland: Hart Publishing, 2002.
13. Bolzanus D., *Sutarčių teisė. Bendroji dalis: teorija ir praktika*. Klaipėdos universiteto leidykla, 2007.

14. Didžiulis L., Numatomo sutarties pažeidimo doktrina: samprata, kvalifikavimo pagrindai ir teisinis poveikis. Teisės problemos. 2007, nr. 1 (55).
15. Drazdauskas S., Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). 2008 m.
16. Emmert F., The Draft Common Frame of Reference (DCFR) – The Most Interesting Development in Contract Law Since the Code Civil and the BGB. Robert H. McKinney School of Law Legal Studies Research Paper No. 2012 – 08.
17. Enderlein F., Moscow D., *International Sales Law: United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, Oceana Publication 1992.
18. Graffi L., Case Law on the Concept of Fundamental Breach in the Vienna Sales Convention. *International Business Law Journal* (2003) No. 3.
19. Hesselink M. W., The Ideal of Codification and the Dynamics of Europeanisation: The Dutch Experience. In Vogenauer, S. Weatherill, S. *The Harmonisation of European Contract Law: Implications for European Private Laws, Business and Legal Practice*. Oxford and Portland: Hart Publishing, 2006.
20. Jafarzadeh M., Buyer's Right to Withhold Performance and Termination of Contract: A Comparative Study Under English Law, Vienna Convention on Contracts for the International Sale of Goods 1980, 2001.
21. Jarulaitis M., Vienašališko sutarties nutraukimo pagrindai, tvarka bei pasekmės Lietuvos Respublikos civilinėje teisėje. // Teisės problemos. Vilnius: Justitia. ISSN 1392-1592. 2006, Nr. 2(52), p.
22. Klimas T., Europos sutarčių teisės principai. Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. Nr. 22, 2008.
23. Klimas T., Tarptautinių komercinių sutarčių principai (UNIDROIT). *Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos*. 2008-02-11, Nr. 6 (486).
24. Koch R. The Concept of Fundamental Breach of Contract under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. Pace Law School Institute of International Commercial Law 2003.
25. Lando O., Beale H. Principles of European Contract Law. Full text of Parts I, II and III combined. Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2002.
26. Liu C., The Concept of Fundamental Breach: Perspectives from the CISG, UNIDROIT Principles and PECL and case law. Second edition, 2005.
27. Martin E. A., Law, J., A Dictionary of Law (7 ed.). Oxford University Press, 2013.
28. Mikelėnas V. ir kt., Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.

29. Mikelėnas V., Sutarčių teisė, 1996 m. Vilnius, Justitia.
30. Selden B. S., Lex Mercatoria in European and U.S. Trade Practice: Time to Take a Closer Look. // Golden Gate University School of Law, Annual Survey of International & Comparative Law 1995.
31. Smaliukas K., Esminio sutarties pažeidimo samprata ir nustatymo kriterijai. Juristas. 2007, Nr.3.
32. Swanson G. B., Discussion Paper on Remedies for Breach of Contract. April 2009. Scottish Law Commission / Discussion Paper.
33. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts.//<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.
34. Will M., Commentary on the International Sales Law: The 1980 Vienna Sale Convention.

TEISMŲ PRAKTIKA

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

35. 2000 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus rajono savivaldybė prieš SP UAB „TOKS“*, byla Nr. 3K-3-160/2000.
36. 2001 m. birželio 15 d. nutarimas Nr. 31; „Dėl Lietuvos teismų praktikos, taikant Ženevos 1956 m. Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvenciją (CMR)". Teismų praktika. 2001, 15.
37. 2002 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje *M. D. prieš DUAB „Baltijos garantas“*, byla Nr. 3K-3-1445/2002.
38. 2002 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje *Kauno miesto savivaldybės valdyba prieš R. Jurgelionio firmą „Trastos statyba“*, byla Nr. 3K-3-1618/2002.
39. 2004 m. balandžio 15 d. konsultacija Nr. A3-104. Teismų praktika. 2004.
40. 2004 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje *V. Z. ir V. A prieš UAB „Olympic Gym“ ir AB „N-d/LB Lietuva“*, byla Nr. 3K-3-368/2004.
41. 2004 m. birželio 29 d. nutarimas civilinėje byloje *J. Z. prieš UAB „Baldras ir kt.“*, byla Nr. 3K-P-346/2004.
42. 2006 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje *S. I. prieš A. Š ir VĮ „Registru centras“*, byla Nr. 3K-3-207/2006.
43. 2007 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje *O. D. prieš 962-oji gyvenamojo namo statybos bendriją*, byla Nr. 3K-3-247/2007.

44. 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje AB „Turto bankas“ prieš UAB „Rastuva“, byla Nr. 3K-577/2007.
45. 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje V. K. prieš V. T., byla Nr. 3K-3-461/2007.
46. 2007 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje R. A. prieš Vytauto Didžiojo universitetą, byla Nr. 3K-3-349/2007.
47. 2008 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Titlis“ prieš D. Ž, byla Nr. 3K-3-237/2008.
48. 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje I. S. TŪB „Autovėjas“ prieš UAB „Askela“, byla Nr. 3K-3-474/2008.
49. 2008 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Neiseris“ prieš UAB „Forte baldai“, byla Nr. 3K-3-70/2008.
50. 2008 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Reklamos laikraštis“ prieš UAB „Vilniaus skelbimai“, byla Nr. 3K-3-6/2008.
51. 2009 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje AB DnB NORD bankas prieš D. A., byla Nr. 3K-3-241/2009.
52. 2009 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje N. S. prieš I. R., byla Nr. 3K-3-287/2009;
53. 2009 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje G. Š., A. K., R. P. prieš UAB „Karneta“, byla Nr. 3K-3-227/2009.
54. 2009 m. kovo 3 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A. R. prieš V. R. ir kt., byla Nr. 3K-3-31/2009.
55. 2009 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje VĮ „Teisinės informacijos centras“ prieš UAB „Danske Lizingas“ ir UAB „Autardas“, byla Nr. 3K-3-300/2009.
56. 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje AB „Alvilė“ prieš Nacionalinę žemės tarnybą prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos, byla Nr. 3K-3-473/2010.
57. 2010 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje UAB „ŽVC“ prieš UAB „Pineka“, byla Nr. 3K-7-262/2010.
58. 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje ŽŪB „Minaičiai“ prieš AB „Žemaitijos pienas“, byla Nr. 3K-3-14/2010.
59. 2011 m. birželio 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje V. S. ir I. S. prieš AB DnB NORD bankas, byla Nr. 3K-7-272/2011.
60. 2011 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Mersenas“ prieš UAB „Lapo“, byla Nr. 3K-3-288/2011.
61. 2011 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje S. Č. prieš J. R., byla Nr. 3K-3-425/2011.
62. 2011 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje VšĮ Reabilitacijos centras „Aušveita“ prieš Vilniaus apskrities viršininko administraciją, byla Nr. 3K-3-18/2011.

63. 2012 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje *A. B ir L. D. prieš AB Citadele bankas*, byla Nr. 3K-3-189/2012.
64. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje *R. B. prieš Nordea Bank Finland (Plc)*, byla Nr. 3K-7-297/2012.
65. 2012 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje *Ukmergės rajono savivaldybė prieš UAB „Energijos taupymo centras“ ir kt.*, byla Nr. 3K-3-212/2012.
66. 2012 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje *Ukmergės rajono savivaldybė prieš UAB „Miesto energija“*, byla Nr. 3K-3-212/2012.
67. 2012 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje, *UAB „ŽVC“ prieš MG AB „Precizika“*, byla Nr. 3K-3-90/2012.
68. 2012 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje *A. P., D. P. prieš AB DNB bankas*, byla Nr. 3K-3-58/2012.
69. 2012 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje *N. Ch., T. K., L. M., M. P. ir G. V prieš UAB „Western Baltic Engineering“*, byla Nr. 3K-3-40/2012.
70. 2013 m. balandžio 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „Erdana“ prieš UAB „Pajūrio metalo konstrukcijos“* byla Nr. 3K-3-236/2013.
71. 2013 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje *A. B. ir L. D. prieš AB Swedbank bankas*, byla Nr. 3K-3-288/2013.
72. 2013 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ornamenti LT“ prieš Muitinės departamentą prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*, byla Nr. 3K-3-730/2013.
73. 2013 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Evekas“ prieš AB „SEB lizingas“*, byla Nr. 3K-3-623/2013.
74. 2013 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje *D. F. prieš UAB „GeneralFinancing“*, byla Nr. 3K-3-691/2013.
75. 2013 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje *Siemens Osaakeyhtiö Lietuvos filialas prieš UAB „Urbico“*, byla Nr. 3K-3-442/2013.
76. 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Gretsch-Unitas Baltic“ prieš „Euler Hermes Kreditversicherungs-Aktiengesellschaft“*, byla Nr. 3K-3-631/2013.
77. 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Etnomedijos intercentras“ prieš Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministeriją*, byla Nr. 3K-3-535/2013.
78. 2013 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje *R. S. prieš L. L. K.*, byla Nr. 3K-3-443/2013.
79. 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje *S. P. prieš UAB „Rodena“* byla Nr. 3K-3-435/2013.
80. 2013 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje *E. R. prieš E. P.*, byla Nr. 3K-3-511/2013.

81. 2014 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje „BIGBANK“ AS prieš A. P. R., byla Nr. 3K-3-114/2014.
82. 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje VšĮ „Kiparisas“ prieš B. P. (V.) ir UAB „Swedbank lizingas“, byla Nr. 3K-3-15/2014.

Kitų instancijų teismų praktika

83. Kauno apygardos teismo 2011 m. lapkričio 22 d. nutartis c. b. UAB „Alsantė“ prieš Danske bankas A/S, byla Nr. 2-3253-436/2011.
84. Kauno apygardos teismo 2014 m. sausio 15 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Simokų šilas“ prieš V. D., byla Nr. 2A-107-413/2014.
85. Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. spalio 20 d. sprendimas c. b. UAB „Teksora technika“ prieš BUAB „Grožio oazė“, byla Nr. 2-669-622/2009.
86. Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje E. M. prieš AB SEB bankas, byla Nr. 2A-86-777/2014.
87. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gruodžio 9 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Glijas“ prieš UAB „Serneta“, byla Nr. 2A-498/2008.
88. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. spalio 8 d. sprendimas civilinėje byloje AB „Vakarų laivų gamykla“ prieš UAB „Mechanika“, byla Nr. 2A-369/2009.
89. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 11 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje UAB „Ozantis“ prieš UAB „Šokolado namai“, byla Nr. 2A-55/2012.
90. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. spalio 3d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos kariuomenė prieš UAB „Eisiga“, byla Nr. 2A-347/2012.
91. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. vasario 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Swedbank Lizingas“ prieš BUAB „Invida“, byla Nr. 2A-472/2012.
92. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje M.V. ir V.V. prieš DNB Nord bankas, byla Nr. 2A-151/2013.
93. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje „Tarptautinis akvakultūros centras“ prieš UAB „Trendence“, byla Nr. 2A-802/2013.
94. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Siemens Osakeyhtiö Lietuvos filialas prieš UAB „Urbico“, byla Nr. 2-1934/2012.
95. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.D. prieš A. J., byla Nr. 2A-95/2014.
96. Panevėžio apygardos teismo 2009 m. vasario 21 d. sprendimas civilinėje byloje R. P. prieš UAB „Agriveta“ (AB „Linas Agro Group“), AB „Linas Agro“ ir UAB „Agrokoncernas“, byla Nr. 2-143-227/2009.

97. Šiaulių apygardos teismo 2008 m. balandžio 18 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Glijas“ prieš UAB „Serneta“, byla Nr. 2-179-372/2008.
98. Šiaulių apygardos teismo 2013 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ramja“ prieš UAB „Metaloidas“, byla Nr. 2A-727-154/2013.
99. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. sausio 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Snoro lizingas“ prieš P. P., byla Nr. 2A-1129-464/2010.
100. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. rugsėjo 13 d. sprendimas civilinėje byloje M. S. prieš Danske Bank AS, byla Nr. 2A-1114-115/2012.
101. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Meilės pasaulis“ prieš AB DnB NORD, byla Nr. 2A-1675-553/2012.
102. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. lapkričio 5 d. sprendimas civilinėje byloje A. M. prieš UAB „Swedbank lizingas“, byla Nr. 2A-1565-619/2013.
103. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. liepos 16 d. nutartis civilinėje byloje A. A. prieš AB DNB bankas, byla Nr. 2A-199-603/2013.
104. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. rugpjūčio 2 d. nutartis civilinėje byloje A. P., D. P. prieš DNB bankas, byla Nr. 2A-1241-232/2013.
105. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje D. R., D. K., M. G. prieš AB DNB bankas, byla Nr. 2A-1572-619/2013.

Užsienio teismų praktika

106. 1991 m. rugsėjo 17 d. Frankfurto apeliacinio teismo nutartis//<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/910917g1.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.
107. 1995 m. vasario 2d. Grenoblio apeliacinio teismo nutartis//<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/991021f1.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.
108. 1997 m. sausio 31 d. Koblenco apeliacinio teismo nutartis//<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/970131g1.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.
109. 2004 m. balandžio 21 d. Düsseldorfo apeliacinio teismo nutartis//<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/040421g2.html>; prisijungimo laikas: 2014-02-12.

SANTRAUKA

Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse nustatyta, jog teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią, todėl bendradarbiavimo bei kooperavimosi principais besivadovaujančių kontrahentų privalo būti vykdomos tinkamai, sąžiningai bei kuo ekonomiškiau kitai šaliai būdu. Toks teisinis reguliavimas reiškia, jog bet kurios sutarties esminis bruožas yra jos sąlygų privalomumas šalims, kas ne visada yra įvykdoma sąlyga. Neretai pasitaiko atveju, kai sutartys yra pažeidžiamos jų nevykdant, jas vykdant netinkamai ar pavėluotai. Dėl šios priežasties sąžiningai ir tinkamai sutartį vykdančiai šaliai įstatymas suteikia papildomų garantijų ir numato įvairias pažeistų teisių gynimo priemones, tame tarpe ir teisę nesikreipiant į teismą vienašališkai nutraukti sutartį. Deja, esminio sutarties pažeidimo sąvoka yra pakankamai neaiški ir priklausoma nuo konkrečios situacijos faktinių aplinkybių, taigi šalims nesusitarus ir sutartyje nenurodžius, kokių sutarties sąlygų pažeidimas bus laikomas pagrindu nutraukti sutartį, esminiam sutarties pažeidimo faktui konstatuoti naudojamas gana daug problemų praktikoje keliantis subjektyvių ir objektyvių vertinamųjų kriterijų analizės metodas. Kadangi tokio pobūdžio situacijose sprendžiant sutarties nutraukimo (ne) teisėtumo klausimą, surasti kompromisinį problemos sprendimo būdą yra be galo sudėtinga, o kartais ir neįmanoma, tai lemia ir didelį teisminių ginčų kiekį. Dėl šios priežasties kyla poreikis pateikti esminio sutarties pažeidimo instituto sisteminę analizę per Lietuvos teismų jurisprudencijos prizmę.

Pagrindinis šio magistro baigiamojo darbo **tikslas** – pateikti išsamią sutarties nutraukimo iš esmės pažeidus sutartį Lietuvos teismų jurisprudencijoje analizę, atskleidžiant galimus probleminius aspektus, su kuriais susiduria tiek Lietuvos teismai, tiek sutarties šalys, taikydamos ir aiškindamos šį institutą reglamentuojančias teisės normas. Užsibrėžtam tikslui keliami šie **uždaviniai**:

1. Remiantis mokslinės literatūros ir Lietuvos teismų praktikos analize atskleisti esminio sutarties pažeidimo sąvoką bei ją apibrėžiančių vertinamųjų kriterijų turinį.
2. Pateikti esminio sutarties pažeidimo instituto aiškinimo nacionalinėje ir tarptautinėje sutarčių teisėje lyginamąją analizę.
3. Išsiaiškinti pagrindinius vienašalio sutarties nutraukimo dėl esminio sutarties pažeidimo probleminius aspektus.

Atsižvelgiant į suformuotus uždavinius magistro baigiamojo darbo dėstomosios dalies pirmajame skyriuje atskleisime esminio sutarties pažeidimo sąvoką, analizuojant atskirus šią sąvoką apibrėžiančius vertinamuosius kriterijus, įtvirtintus CK 6.217 str. 2 d.. Antrajame skyriuje nagrinėsime esminio sutarties pažeidimo aiškinimą atskiruose tarptautinės sutarčių teisės šaltiniuose bei pateiksime lyginamąją analizę su Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse įtvirtintu esminio sutarties pažeidimo teisiniu reguliavimu. Galiausiai, paskutiniame skyriuje bus nagrinėjami atskiri sutarties nutraukimo dėl esminio sutarties pažeidimo probleminiai aspektai.

SUMMARY

TERMINATION OF THE CONTRACT FOR FUNDAMENTAL BREACH IN THE JURISPRUDENCE OF LITHUANIAN COURTS

Lithuanian Civil Code specifies that validly formed and existing contract is compulsory for the covenantees, so the contractors must keep their contractual duties properly, fair and in most economical way to other party. Such legal regulation means, that the most essential condition of each contract is obligation for the parties, what is not always feasible condition. In some cases non-performance is the failure by a party to perform any of its obligations under the contract, including defective performance or late performance. For this reason, agrieved party has additional warranty which guarantees and provide a range of redress measures, including unilateral termination of contract without going to court. Unfortunately, the concept of fundamental breach is not clear enough to apply it in practice directly for its dependence on the particular facts of the situation. So this situation determines the need of systematic analysis of termination of the contract for fundamental breach in the jurisprudence of national courts.

In the light of these facts, **the aim of this master thesis is** to provide a comprehensive and structural analysis about unilateral termination of the contract for fundamental breach in the jurisprudence of Lithuanian courts, identifying possible problematic aspects faced by national courts and covenantees applying the provisions of institute regulating this rules. **Tasks of master thesis are:**

1. To settle the concept and certain list of criterions that help to determine whether the breach is fundamental.
2. To present comparative analysis of fundamental breach of contract both in national and international contract law.
3. To analyze the most problematic aspects of unilateral termination of fundamental breach of contract.

So in the first chapter of this master thesis we will disclose the concept of fundamental breach of the contract by analyzing special criterias in paragraph 2 of the Article 6.217 of the Civil Code, which helps to determine whether the fundamental breach of contract has occurred. The second chapter will explore the comparative analysis of fundamental breach of contract both in Civil Code and other sources of international contract law, such as UNIDROIT, PECL, CISG and DCFR. Finally, the third chapter will examine some problematic aspects of unilateral termination of fundamental breach of contract, such as orderliness of unilateral termination, creditors right to withhold performance pending adequate assurance of performance, or termination of contract on the ground of prospective non-performance etc.